Metodika nastave likovne kulture: Emocionalna pedagogija u nastavi likovne kulture

Brcković, Laura

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Academy of Fine Arts / Sveučilište u Zagrebu, Akademija likovnih umjetnosti**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:215:580351

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

Repository / Repozitorij:

Repository of the Academy of Fine Arts in Zagreb

Sveučilište u Zagrebu

Akademija likovnih umjetnosti

Nastavnički odsjek

Diplomski sveučilišni studij Likovna kultura

Laura Brcković

EMOCIONLNA PEDAGOGIJA U NASTAVI LIKOVNE KULTURE

Diplomski rad

Zagreb, 2021.

Sveučilište u Zagrebu

Akademija likovnih umjetnosti

Nastavnički odsjek

Diplomski sveučilišni studij Likovna kultura

Laura Brcković

EMOCIONLNA PEDAGOGIJA U NASTAVI LIKOVNE KULTURE

Diplomski rad

Mentorica: izv. prof. mr. art. Sonja Vuk

Zagreb, 2021.

SAŽETAK 0
SUMMARY 1
1. TEORIJSKI DIO 1
1.1. Uvod 1
1.2. Mozak i emocije 2
1.3. Podjela emocija 4
1.3.1. Primarne emocije 4
1.3.2. Sekundarne i socijalne emocije 5
1.3.3. Pozadinske emocije 5
1.4. Emocije i praksa 6
1.4.1. Emocije i njihov učinak na učenje i školske ishode 6
1.4.2. Emocionalna inteligencija 7
1.4.3. Izražavanje i razumijevanje emocija 8
1.4.4. Upravljanje emocionalnim doživljajima 10
1.4.5. Važnost školovanja emocija 11
1.4.6. Likovna kultura i likovni odgoj 12
2. EMPIRIJSKI DIO 14
2.1. Cilj istraživanja 14
2.2. Uzorak istraživanja 15
2.3. Metode i instrumenti istraživanja 15
2.4. Nastavne metode 16
2.5. Opis tijeka istraživanja 16
2.5.1. 1. Akcijski korak - prvi nastavni dvosat 17
2.5.2. 2. Akcijski korak - drugi nastavni dvosat 19
2.5.3. 3. Akcijski korak - treći nastavni dvosat 20
2.6. Prikaz i analiza rezultata 24
2.6.1. Zapažanja tijekom istraživanja 24
2.6.2. Analiza likovnih uradaka učenika 33

2.6.3. Analiza rezultata upitnika 48

2.7. Rasprava 58

3. Zaključak 59

4. Literatura 60

5. Prilozi 61

5.1. Anketni upitnik za učenike 61

5.2. Pisane pripreme 62

5.2.1. Pisana priprema – Prvi nastavni dvosat (*Odnos slike i teksta*) 62

5.2.2. Radni materijali s prvog nastavnog dvosata – Odnos slike i teksta 73

5.2.3. Pisana priprema – Drugi nastavni dvosat (rekompozicija, fotomontaža) 74

5.2.4. Radni materijali s drugog nastavnog dvosata – *Rekompozicija, fotomntaža* 84

5.2.5. Pisani priprema – Treći nastavni dvosat (*Oblikovanje prostornih površina*) 85

SAŽETAK

Pritiskom okoline i obrazovnog sustava na učenike te činjenicom kako je fokus vrednovanja učenikova uspjeha usmjeren na kvantitetu, a ne kvalitetu učenja gotovo pa nemamo uvid u odgojni aspekt obrazovanja u kojemu se naglasak stavlja na emocionalna stanja učenika. Stoga je svrha ovoga istraživanja bila potaknuti učenike na otvoreno izražavanje emocija.

Današnji tempo života iziskuje brze reakcije te brzo usvajanje nastavnog sadržaja. Samim time dovodimo u pitanje emocije i emocionalno stanje učenika u obrazovnom procesu. Upotreba tehnologije, osim što je unaprijedila obrazovanje, umanjila je sposobnost usmenog i pisanog izražavanja. Djeca se danas nedvojbeno teže izražavaju, a poglavito teško iznose svoje emocije i stavove. Poticanjem vizualnog izražavanja unutar predmeta Likovna kultura, možemo potaknuti učenike na izražavanje emocija s ciljem odgajanja emocionalno zdravih osoba.

Stoga je cilj ovoga istraživanja bio odgovoriti na pitanje kako učenike potaknuti na izražavanje emocija u likovnom i vizualnom izražavanju u nastavi likovne kulture. Ovaj način izražavanja nudi učenicima mogućnost stvaranja vlastitih prikaza emocija, stavova i doživljaja kada za to osjete potrebu ili kada učitelj osjeća da će učeniku biti lakše izraziti se tako.

Istraživanje je bilo provedeno na uzorku učenika osmog razreda osnovne škole kroz tri koraka akcijskog istraživanja. U prvom akcijskom koraku propitivana je sposobnost i spremnost interpretacije emocija. U drugom akcijskom koraku učenici su vizualizirali ravnotežu između pozitivnih i negativnih emocija. U trećem akcijskom koraku u fokusu su bile pozitivne emocije odnosno pretvaranje negativnih emocija u pozitivne, slaganje zajedničke kompozicije odnosno instalacije te ispunjavanje anketnog upitnika kojim se saznaje koliko je učenicima bilo ugodno dijeliti svoje iskustvo te koliko su bili u mogućnosti podijeliti svoje emocije na neverbalni način tijekom nastave.

Rezultatima istraživanja dobiveni su odgovori na sljedeća istraživačka pitanja:

1) Izražavaju li učenici otvoreno svoje emocije i koliko im je to zanimljivo?
2) Na koji način učenici izražavaju pozitivne i negativne emocije u svom likovnom ili vizualnom radu?
3) Osjećaju li se učenici sigurnije kada izražavaju svoje emocije vizualnim ili verbalnim/pisanim putem?

Učenici su prilikom istraživanja aktivno sudjelovali u nastavi, a likovni radovi izravno su se referirali na temu istraživanja. Istraživanjem je potvrđeno da učenici žele više govoriti o svojim emocijama, da lakše dijele emocije sa svojim najbližim osobama te da manje dijele emocije s kolegama iz razreda. Također, istraživanje je pokazalo kako bi se tema emocija i emocionalnog stanja učenika trebala više i češće koristiti na nastavi odnosno u odgojno-obrazovnom procesu.

ključne riječi: emocije, emocionalna inteligencija, izražavanje emocija, nastava predmeta Likovna kultura, uključenost emocija u obrazovanje

SUMMARY

With the pressure of the environment and the education system on students and the fact that the focus of evaluating student success is focused on quantity rather than quality of learning, we have no insight into the educational aspect of education in which the emphasis is on students emotional states. Therefore, the purpose of this research was to encourage students to openly express their emotions.

Today's pace of life requires quick reactions and quick adoption of educational content. Thus, we question the emotions and emotional state of students in the educational process. The use of technology, in addition to improving education, has diminished the ability to express oneself orally and in writing. Children today have difficulty to express them selves, and especially difficult to express their emotions and attitudes. By encouraging visual expression within the subject Art Culture, we can encourage students to express emotions with the aim of educating emotionally healthy people.

Therefore, the aim of this research was to answer the question of how to encourage students to express emotions in art and visual expression within educational process of art culture. This way of expressing offers students the opportunity to create their own depictions of emotions, attitudes and experiences when they feel the need to do so or when the teacher feels that it will be easier for the student to express themselves that way.

The research aimed to answer the following questions: Do students openly express their emotions and how appealing is it to them? How do students express positive and negative emotions in their art or visual work? Do students feel safer when expressing their emotions visually or verbally /in writing?

The research was conducted on a sample of eighth grade elementary school students through three steps of action research. In the first action step, the ability and readiness to interpret emotions was questioned. In the second action step, students visualized a balance between positive and negative emotions. In the third action step, the focus was on positive emotions, ie turning negative emotions into positive ones, putting together a common composition or installation and filling out a questionnaire to find out how pleasant it was for students to share their experience and how much they were able to share their emotions in a nonverbal way.

The results of the research provided answers to the following questions:

1) Do students openly express their emotions and how appealing is it to them?

2) How do students express positive and negative emotions in their art or visual work?

3) Do students feel safer when expressing their emotions visually or verbally / in writing?

During the research, the students actively participated in the reducational process, and the art works directly referred to the research topic. Research has confirmed that students want to talk more about their emotions and that it is easier to share emotions with their loved ones and to share emotions less with classmates. Also, research has shown that the topic of emotions and emotional state of students should be used more and more often in teaching and in the educational process.

keywords: emotions, expression of emotions, emotional intelligence, education of emotions, teaching the subject Art Education, , involvment of emotions in education

1. TEORIJSKI DIO

1.1. Uvod

Školski obrazovni sustav u Hrvatskoj zanemaruje emocionalni aspekt razvoja učenika podupirući sumativno vrednovanje kao jedini način vrednovanja učenikova uspjeha i postignuća. Svjedoci smo porasta emocionalne i psihološke nestabilnosti kod učenika koja je izražena povećanjem anksioznih poremećaja i agresivnog ponašanja.

Djeca su od rane dobi okružena računalima i ostalim tehnološkim uređajima te imaju pristup društvenim mrežama i raznim virtualnim sadržajem kroz koje izražavaju emocije na alternativan način: emotikonima čime se emocije i raspoloženja samo prividno re-kreiraju ovisno o sadržajima i podražajima. Komunikacija koja je svedena na dopisivanje sužava verbalne mogućnosti mladih generacija. Također, nemogućnost pregleda i procjene raspoloženja istovremeno onemogućuje iskrenu komunikaciju te onemogućava indirektno suočavanje s istima. Mnoga su djeca doživjela i određeni oblik emocionalnog zlostavljanja – usmeno i/ili preko socijalnih mreža, a školski sustav ne ostavlja dovoljno prostora za bavljenje ovom, za socijalni razvoj učenika, itekako bitnom temom. Stoga je bitno postaviti pitanje: *Što je s emocionalnom inteligencijom te gdje je emocionalna pedagogija u obrazovnom sustavu? Zašto se u obrazovnom sustavu podjednako ne razvijaju kognitivni, afektivni i psihomotorički aspekti svakog učenika?* Te na posljetku: *Što je s emocionalnim razvojnih fazama i zašto sve u okviru obrazovnog sustava ne posvećuje više pažnje razvijanju emocionalne inteligencije?*

U svakodnevnoj nastavi i dalje se premalo vremena posvećuje osobnom, posebice emocionalnom razvoju pojedinca. To ovisi o učitelju, ali i o sustavu obrazovanja. Stoga dolazi do potrebe za istraživanjem koje je provedeno i predstavljeno u ovom radu. Istraživanje se temelji na izražavanju emocija učenika adolescentne dobi i zamišljeno je kao proces tijekom kojeg će učenici upoznati primarne emocije, razmišljati o vlastitim emocijama te ih vizualno izraziti. Većini adolescenata verbalno izražavanje emocija predstavlja veliki problem jer se boje osude okoline stoga je ovo istraživanje osmišljeno tako da se učenicima omogući osobno izražavanje bez otkrivanja detaljnog sadržaja njihovoj okolini, osim ako učenici sami ne pokažu inicijativu.

1.2. Mozak i emocije

U knjizi *Emocionalna pedagogija* autori navode različitosti između racionalnoga i emocionalnog mozga. Racionalni mozak je logičan i funkcionira sustavno i strukturirano. Poznaje govor i sposoban je za verbalnu komunikaciju. Kada zaprimi novu informaciju, racionalni mozak pažljivo analizira i sprema ju u svoj pojmovni sustav i obrnuto; ako se nova informacija ne uklapa u postojeći pojmovni sustav racionalnoga mozga, on je može odbaciti ili preispitati vlastiti sustav. Racionalni mozak djeluje pod utjecajem vlastitih uvjerenja i vrijednosti odnosno uvjerenja, a njegov način učenja je kognitivni, dok je pamćenje deklarativno i uključuje hipokampus.

S druge strane, emocionalni mozak je potpuno iracionalan, impulzivan te djeluje na spontanoj razini. Čim ga nešto uznemiri, ugrozi ili razdraži, on reagira ne analizirajući i ne promatrajući pojedinosti određene situacije. Budući da su emocionalne reakcije ponekad vrlo snažne, lako mogu nadjačati racionalni mozak, mijenjajući pritom našu moć prosudbe i percepciju situacije. Emocionalnim mozgom upravljaju poticaji i njegove potrebe te uči asocijativno, a oslanja se na emocionalno pamćenje u koju je uključena amigdala.[1]

Emocije su zapravo impulsi koji nas navode na djelovanje. Riječ „emocija“ dolazi od glagola *movere* (lat.) što znači „pokrenuti se“. Stoga kad nešto doživimo upotrebljavamo ponekad izraz „nešto se događa u nama“. U riječi „emocija“ nalazimo i riječ *motion* (eng. pokret) koja ima isti korijen kao i riječ „motor“ ili stroj. Tako možemo reći da su emocije moćni „strojevi“ koji nas pokreću iznutra, ali djeluju i na vanjsko ponašanje što znači da emocije podrazumijevaju sklonost djelovanju.[2]

Prema tome, kako navode Chabot, D. i Chabot M. (2009) emocije su moćni „strojevi“ koji nas pokreću iznutra, ali utječu i na vanjsko ponašanje.[3]

Intelektualna strana učenja obično privlači veću pozornost, no postoji i stalno prisutna prikrivena strana učenja. To je strana učenja koja je u području emocija. Svi znamo da je prisutna, ali obično se smatra prijetnjom pri učenju. Ustvari, neki još vjeruju da su učenje i emocije suprotni krajevi spektra. [4]Neuroznanstvenici neprestano dolaze do novih saznanja u istraživanju ove važne komponente učenja. Afektivna strana učenja je ključna u igri naših osjećaja, djelovanja i mišljenja. Ne postoji odvojenost uma i emocija; emocije, misli i učenje povezani su. Emocije imaju važno i zasluženo mjesto u učenju

[1] Chabot, D., Chabot, M. (2009). *Emocionalna pedagogija*. Zagreb: Educa. (str. 22.)
[2] Chabot, D., Chabot, M. (2009). *Emocionalna pedagogija*. Zagreb: Educa. (str. 37.)
[3] Oatkley, K., Jenkins, J. M. (2003). *Razumijevanje emocija.* Jastrebarsko: Naklada Slap (str. 93.)
[4] Jensen, Eric. (2005). *Poučavanje s mozgom na umu*. Educa (str. 89.)

te u školskom uspjehu. Zapadna je civilizacija imala neobičan stav prema njima. Premda priznajemo da emocije postoje, one su oduvijek smatrane manje vrijednima.[5]

Emocija je izazvana svjesnim ili nesvjesnim vrednovanjem nekog događaja kao bitnog za neki cilj. Ako se cilj ostvaruje, emocija je pozitivna, a ako je ostvarenje cilja zapriječeno, emocija se manifestira kao negativna. Srž emocije je djelovanje i planiranje. Ona se također doživljava kao poseban tip duševnog stanja koje katkad prate tjelesne promjene, izrazi i postupci. Emocije kao prirodne reakcije ljudskog roda oblikovane su našim životnim iskustvom i kulturom. Na primjer, gubitak voljene osobe općenito izaziva tugu i bol, ali način na koji izražavamo te emocije oblikovan je i određen kulturom, koja istovremeno određuje i koje osobe pripadaju kategoriji naših voljenih osoba.[6]

Prema Danielu Golemanu, emocije su često odgovorne za ometanje kognitivne kompetencije te imaju premoć nad kognitivnom inteligencijom kad je uspjeh u pitanju, no isto tako one mogu pomoći u kognitivnom i tehničkom učenju. Također, David Goleman (1997) navodi da u najboljem slučaju, kvocijent inteligencije čini tek 20 posto faktora koji određuju životni uspjeh, čime je 80 posto ostavljeno ostalim utjecajima. Istraživanja pokazuju da čak 80% uspjeha ovisi o emocionalnoj inteligenciji, a 20% o samom kvocijentu inteligencije. Smatra da učenik koji se neadekvatno nosi s emocionalnim teškoćama ne može u školi biti usredotočen na učenje i praćenje nastave te to izravno utječe i na njegova postignuća.

Neuroznanstvenik Candace Pert s Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Georgetownu tvrdi kada se emocije izražavaju svi su sustavi ujedinjeni i čine cjelinu. Kada su emocije potisnute, kada ih se poriče ili im se ne dopušta da budu ono što bi trebale biti, naši se mrežni putevi blokiraju, zaustavljajući protok prijeko potrebnih tvari koje osiguravaju dobar osjećaj i koje upravljaju i našom biologijom i našim ponašanjem. Emocije određuju zašto učimo i jesmo li sigurni u to što učimo. Mi u nešto vjerujemo i pridajemo nečemu značenje tek kad imamo snažne osjećaje prema tome.[7]

Svaka emocija ima i specifičnu kemijsku pozadinu. Pri svakoj emociji izlučuju se određeni kemijski spojevi, koji djeluju na čovjekovo raspoloženje. Tako da se može reći da „namještanjem“ lica u određenu emociju možemo izazvati i samu emociju. Emocije su vrlo korisne i potrebne u čovjekovom

[5] Jensen, Eric. (2005). *Poučavanje s mozgom na umu*. Educa (str. 89.)
[6] Pavlović, Josipa. *Emocionalna pedagodija i obrazovanje emocija* http://www.pedagogija.hr/ekvilibrij/emocionalna-pedagogija-i-obrazovanje-emocija.htmlt
[7] Jensen, Eric. (1998). *Super – nastava*. Educa (str. 24.)

životu. Pojedinci koji mogu brzo i precizno procijeniti i izraziti svoje emocije mogu bolje odgovoriti zahtjevima svoje socijalne okoline te su empatičniji i manje depresivni. [8]

1.3. Podjela emocija

1.3.1. Primarne emocije

Mnogi istraživači zanimaju se za različite aspekte emocija. Paul Ekman definira sedam primarnih emocija: strah, ljutnja, gađenje, tuga, prezir, iznenađenje i veselje. Primarne emocije nastaju spontano i naglo dosežu vrhunac te se brzo gube. Iz primarnih emocija razvijaju se sekundarne i socijalne emocije. Sekundarne emocije traju duže od primarnih. Ako se emocije ne izraze, ne verbaliziraju ili ne riješe, javljaju se one pozadinske. Pozadinske emocije čuče u osobi cijelo vrijeme, a mogu biti pokrenute refleksijom svega onog što nam se dogodilo u danu. Ekman je utvrdio da svaka od tih emocija ima vlastita obilježja te da se iste mogu pronaći u svim kulturama bez obzira na rasu, jezik, religiju ili obilježja.[9] Među emocijama uspostavljena je veza te su definirani njihovi okidači i ponašanja koja one izazivaju. Strah je izazvan potencijalnom prijetnjom koja dovodi do odgovora bijega, dok je ljutnja povezana s nekom preprekom koja nas sprečava u postizanju željenog cilja i potiče nas na napad kako bismo uklonili izvor frustracija. Tuga je povezana s gubitkom i navodi nas da se povučemo. Emocija iznenađenja aktivira se u neočekivanoj situaciji koja usmjerava naše tijelo kako bi bilo u stanju procijeniti potencijalnu opasnost u toj situaciji. Gađenje se obično javlja u nekoj averzivnoj situaciji koja dovodi do reakcije odbacivanja. Primjerice, kada progutamo nešto otrovno, tijelo to nastoji izbaciti kako bismo spasili život. Prema Ekmanu, prezir je posebna emocija. Prezir je emocija koju osjećamo samo prema drugim osobama ili njihovim postupcima, a ne prema predmetima. Možemo osjećati prezir prema ljudima koji rade nešto što u nama izaziva gađenje (u preziru nalazimo elemente gađenja), no ne možemo osjećati prezir prema samomu predmetu. Prezir izaziva osjećaj superiornosti nad osobom koju preziremo. Veselje, odnosno sreća javlja se u situacijama koje su nam poželjne te dovodi do ponašanja „približavanja“ odnosno „zbližavanja“.[10]

.

[8] Kalebić, Maglica, B. (2007). *Uloga izražavanja emocija i suočavanje sa stresom vezanim uz školu u percepciji raspoloženja i tjelesnih simptoma adolescenat*. Psihologijske teme, 16, 1, 1-126
[9] Chabot, D., Chabot, M. (2009). *Emocionalna pedagogija*. Zagreb: Educa. (str. 37.)
[10] Chabot, D., Chabot, M. (2009). *Emocionalna pedagogija*. Zagreb: Educa. (str. 38.)

1.3.2. Sekundarne i socijalne emocije

Sedam primarnih emocija koje je opisao Ekman služe nam za preživljavanje. Međutim, često ih osjećamo te ih možemo doživjeti i kada nam život nije u opasnosti. Primarne emocije osnova su iz kojih nastaju sve ostale emocije. Naše obrazovanje i kultura imaju ogromnu ulogu u učenju sekundarnih i socijalnih emocija koje, jednako kao i primarne, rezultiraju određenim ponašanjem. Razvijamo ih pomoću učenja u različitim životnim situacijama i okolnostima te ih možemo definirati kao „naučene“ emocije: sram, ljubomora, poniženje ili krivnja. Osjećaji krivnje i srama nisu urođeni već su naučeni kroz naše odnose koje ostvarujemo u različitim životnim situacijama čije posljedice snosimo. Sve sekundarne i socijalne emocije su naučene i potječu iz primarnih emocija. Naše obrazovanje i kultura imaju ogromnu ulogu u učenju sekundarnih i socijalnih emocija koje, jednako kao i primarne emocije rezultiraju određenim ponašanjem.[11] Na primjer, nesigurnost, koju izaziva nelagoda u školi, najčešće rezultira nekim oblikom bijega, dok poniženje koje je izazvano prigovorom ili prezirom najčešće rezultira udaljavanjem. Pogledamo li pobliže te emocije očito je da je od svih sedam primarnih emocija samo jedna istinski pozitivna. Stoga je važno poboljšati emocionalnu inteligenciju kako bismo mogli povećati učinak emocija povezanih s radošću, odnosno, kako bi se povećao učinak pozitivnih emocija.[12] Kod učenika treba razviti svijest o negativnim i pozitivnim emocijama, definirati ishodište svake i individualno ojačati kontrolu nad istima, stavljajući naglasak na pozitivne emocije.

1.3.3. Pozadinske emocije

Pozadinske emocije su ono što osjećamo kada smo napeti ili opušteni, obeshrabreni ili entuzijastični, tjeskobni ili smireni. Primarne emocije nastaju spontano i naglo dosižu vrhunac te se brzo gube. Sekundarne i socijalne emocije mogu trajati duže, a doživljaji njima izazvani mogu biti vrlo izraženi. Pozadinske emocije ostaju prisutne dulje vrijeme i najčešće ostaju kao posljedica reakcije na primarne emocije. Primjerice, osjećamo ljutnju čiji vrhunac ubrzo prolazi, no iza nje ostaje razdražljivost koja može trajati cijeli dan. Dakle, pozadinske emocije uključuju neverbalno izražavanje koje je suptilno, ali jednako tako stvarno kao i ono koje se javlja u primarnim i sekundarnim emocijama.[13] Znakovi koji otkrivaju pozadinske emocije su držanje tijela, kretanje glave, vrata i udova, nagli pokreti, ekspresije lica (facijalne ekspresije), pogled i tempo govora. Kod pozadinskih emocija činitelji su

[11] Chabot, D., Chabot, M. (2009). *Emocionalna pedagogija*. Zagreb: Educa. (str. 40.)
[12] Chabot, D., Chabot, M. (2009). *Emocionalna pedagogija*. Zagreb: Educa. (str. 41.)
[13] Chabot, D., Chabot, M. (2009). *Emocionalna pedagogija*. Zagreb: Educa. (str. 50.)

najčešće unutrašnji, a okidači su u većini situacija postepeni i valoviti, dok se same emocije fizički očituju na razini fizioloških reakcija (stezanje trbuha i bolovi u prsima). U školskom okruženju, pozadinske emocije najčešće su produkt ponavljanja određenih situacija poput konstantnog zadirkivanja vršnjaka, pohvala ili opaski nastavnika i slično. Primarne i sekundarne emocije nesumnjivo mogu ometati učenje, no najveću štetu kognitivnom i socijalnom razvoju nanose upravo pozadinske emocije. Stoga, učitelji i nastavnici trebaju biti sposobni prepoznati sve znakove kod svojih učenika kako bi razumjeli što se događa u njihovim razredima. [14].

1.4. Emocije i praksa

1.4.1. Emocije i njihov učinak na učenje i školske ishode

Gotovo svaki emocionalno obilježen događaj jače je usječen u naše deklarativno pamćenje, no emocije ne moraju nužno pojačati naša pamćenja u svakoj situaciji. U slučaju stresa, povezane emocionalne reakcije mogu potisnuti naša sjećanja. Samim time zaključuje se kako emocije mogu imati pojačavajući ili smanjujući utjecaj na pamćenje i učenje. [15] Pozadinske emocije imaju veliki utjecaj na kognitivne i intelektualne procese kao što su percepcija, pažnja, prosudba i pamćenje.[16] Pažnja nije samo prva karika u procesu učenja već je i najosjetljivija na vanjske podražaje. Istraživači su otkrili da elementi koji imaju negativni naboj brže privlače našu pažnju od pozitivnih. Primjerice, potrebno je puno manje vremena da se detektira negativni uljez u pozitivnoj okolini nego pozitivan uljez u negativnoj okolini. To je urođeni refleks koji se aktivira u svakoj situaciji koju doživljavamo kao potencijalnu prijetnju. Naš mozak je programiran da reagira na negativne naboje.[17] Veza između emocija i učenja je očita. Svaki put kada našu pažnju zaokupi negativni emocionalni naboj to djeluje na naše učenje i izvedbu. Prema Danielu Golemanu emocije koje imaju jak negativni naboj i aktivnosti koje su povezane s njima privlače našu pažnju i osiguravaju da se na njih usredotočimo. Isto tako, važno je istaknuti i učinak emocija na percepciju.[18] Pod utjecaj negativnih emocija smanjuje se i naša percepcija. Primjerice, kod anksioznih osoba periferno vidno polje se znatno sužava te

[14] Chabot, D., Chabot, M. (2009). *Emocionalna pedagogija*. Zagreb: Educa. (str. 51.)
[15] Chabot, D., Chabot, M. (2009). *Emocionalna pedagogija*. Zagreb: Educa. (str. 52.)
[16] Chabot, D., Chabot, M. (2009). *Emocionalna pedagogija*. Zagreb: Educa. (str. 53.)
[17] Chabot, D., Chabot, M. (2009). *Emocionalna pedagogija*. Zagreb: Educa. (str. 54.)
[18] Goleman, D. (1997). *Emocionalna inteligencija – zašto je važnija od kvocijenta inteligencije*. Zagreb: Mozaik knjiga

djeluje na periferni vid. Dok s druge strane prema Davidu Rudraufu osjećaj euforije usmjerava na uspjeh dok stres i anksioznost imaju suprotan učinak.[19]

1.4.2. Emocionalna inteligencija

Visina kvocijenta inteligencije (IQ) nužno ne znači i ne osigurava uspjeh i zadovoljstvo u životu. Zbog toga se u posljednjih nekoliko godina potvrdilo da je neophodno uzeti u obzir i emocionalnu inteligenciju (EQ).

Chabot, D. i Chabot M. (2009) smatraju emocionalnu inteligenciju skupom kompetencija koje nam omogućuju prepoznavanje i razumijevanje vlastitih i tuđih emocija, točno i pravilno izražavanje vlastitih emocija i pomaganje drugima da izraze svoje, upravljanje vlastitim i prilagođavanje tuđim emocijama te upotrebljavanje vlastitih emocija i vještine svojstvene emocionalnoj inteligenciji u različitim životnim područjima kako bismo bolje komunicirali te donosili dobre odluke, određivali svoje prioritete, motivirali sebe i druge te održavali dobre međuljudske odnose.

Emocionalna inteligencija jest (prema Salovey, Sluyter, 1999) sposobnost uočavanja emocija, pristup i priziv emocija kao pomoć mišljenju, sposobnost razumijevanja emocija i emocionalnih spoznaja te reguliranja emocija mišljenjem u svrhu promicanja emocionalnog i intelektualnog razvitka.[20]

„Emocionalna inteligencija uključuje sposobnost brzoga zapažanja procjene i izražavanja emocija; sposobnost uviđanja i generiranja osjećaja koji olakšavaju mišljenje; sposobnost razumijevanja emocija i znanja o emocijama i sposobnost reguliranja emocija u svrhu promocije emocionalnog i intelektualnog razvoja.“[21]

Kako bismo prepoznali emocije moramo znati od čega se sastoje. Emocije možemo detektirati na temelju pet osnovnih obilježja: neverbalni izrazi lica i tijela (mrštenje, stisnute čeljusti, podignuta ramena…), fiziološke promjene poput ubrzanog pulsa i znojenja, specifična ponašanja poput približavanja ili izbjegavanja, kognitivna evaluacija (misli bazirane na životnom iskustvu) te afektivna stanja koja nam pomažu prepoznati i razvrstati emocije koje osjećamo. Sposobnost prepoznavanja vlastitih i tuđih emocija razvija se vrlo rano. Vlastite emocije najlakše prepoznajemo

[19] Chabot, D., Chabot, M. (2009). *Emocionalna pedagogija*. Zagreb: Educa. (str. 55.)
[20] Salovey, P., Sluyte, D. J. (1999.) *Emocionalni razvoj i emocionalna inteligencija -pedagoške implikacije*. Zagreb: Educa
[21] Salovey, P., Sluyte, D. J. (1999.) *Emocionalni razvoj i emocionalna inteligencija -pedagoške implikacije*. Zagreb: Educa

po unutarnjim tjelesnim i fizičkim znakovima poput drhtanja, suhih usta i otkucajima srca. Kako bismo uspješno prepoznali svoje emocije moramo znati pročitati unutrašnje znakove. Nekim ljudima to ne polazi za rukom vrlo jednostavno. Prepoznavanje tuđih emocija uključuje sposobnost čitanja vidljivih fizičkih znakova kod druge osobe. U prepoznavanju tuđih emocija možemo se osloniti na ton tuđeg glasa i sadržaj rasprave, ali isto tako i na neverbalne izraze kao što su stisnute šake, facijalne ekspresije poput mrštenja, podignuta ramena ili napetost mišića. Također, tuđe emocije možemo prepoznati po reakcijama poput udaranja, povlačenja ili bježanja. Istraživanja su dokazala da se ta sposobnost javlja vrlo rano te ju razvijamo još u ranom djetinjstvu. Kompetencije prepoznavanja emocija u djece i adolescenata gotovo su identične. Emocionalna kompetencija povezana je s prepoznavanjem emocija koja uključuje i razlikuje stvarne od lažnih emocija, odnosno odglumljene od iskrenih emocija. Vrlo je teško razviti kompetenciju za otkrivanje laži. Istraživanja su pokazala kako su delinkventi adolescenti manje kompetentni u prepoznavanju emocija od ostalih adolescenata.

1.4.3. Izražavanje i razumijevanje emocija

Izražavanje emocija moguće je jedino, ako smo ih prije toga prepoznali. Mnogi ljudi imaju poteškoća u prepoznavanju vlastitih emocija, a još više u njihovu izražavanju. Prepoznavanje tuđih emocija također je teško i zahtijeva određeno emocionalno i socijalno iskustvo.[22]

Mnogi ljudi imaju teškoće u izražavanju vlastitih emocija ili ih pokušavaju sakriti te tako dolazi do sukoba sa samim sobom o tome kako ih verbalno izraziti. Teškoće izražavanja emocija djeluju na sposobnost izražavanja emocija ali isto tako nemogućnost verbaliziranja emocija ponekad može dovesti i do ozbiljnih zdravstvenih problema. U izražavanju emocija bitna je uspješna komunikacija koja ovisi o pravilnom čitanju tuđih emocija, odnosno potrebno je biti sposoban opažati kako se druga osoba osjeća, biti u stanju uživjeti se u njezin položaj te prepoznati njezine emocije i potrebe. Odnosno, potrebno je posjedovati emocionalnu kompetenciju zvanu „empatija“. Empatija je važan element uspješne komunikacije, također, neophodna je u pružanju pomoći drugima.[23] Emocije se nerijetko izražavaju riječima, neusporedivo češće drugim sredstvima. Ključno za intuitivno spoznavanje osjećaja druge osobe jest sposobnost čitanja neverbalnih kanala poput tona, geste, izraza lica i slično.

[22] Chabot, D., Chabot, M. (2009). *Emocionalna pedagogija*. Zagreb: Educa (str. 72.)
[23] Chabot, D., Chabot, M. (2009). *Emocionalna pedagogija*. Zagreb: Educa (str. 73.)

Osjećaji su doživljaji dojmova ili nekih drugih čuvstvenih stanja poput ushita ili melankolije, odnosno emotivna reakcija na neki događaj.[24] Prema Golemanu, empatija je jedna od sposobnosti koja se temelji na emocionalnoj svijesti o vlastitoj ličnosti, a definira se kao vještina za ophođenje s ljudima. Dakle, da bismo bili empatični, trebamo biti svjesni samih sebe i drugih oko nas. Neprepoznavanje tuđih osjećaja velik je nedostatak u emocionalnoj inteligenciji, a odsutnost empatije zapaža se u kriminalnom ponašanju psihopata i zlostavljača. Bitno je naglasiti i razliku između kognitivne kompetencije (razumijevanje interpersonalnih odnosa i pravila ponašanja) i emocionalne kompetencije (pokazivanje empatije i ljubaznosti prema drugima). Istraživanja pokazuju da su učenici koji su imali otpor prema poslušnosti također imali manju razinu empatije od ostalih učenika, uz dodatne antisocijalne osobine i agresivnost. U takvim situacijama korisno je omogućiti učenicima da se neverbalno izraze. Samim načinom izražavanja manja je mogućnost da će povrijediti nekoga, a prije nego razmisle o načinu na koji će izraziti emocije, razmislit će o samim emocijama koje trebaju izraziti kako bi lakše definirali temu svoga izražavanja. Izražavanje u likovnom obliku zahtjeva promišljen koncept i vizualizaciju teme, što ujedno učenike potiče na razmišljanje o samim emocijama. Neverbalnim putem omogućeno im je nesmetano izražavanje emocija koje njihova okolina može, ali i ne mora prepoznati – njihov iskaz ostaje posve osoban.[25]

Razumijevanje emocija podrazumijeva razlikovanje pojedinačnih emocija poput straha, tuge i ljutnje, ali isto tako i razlikovanje tih emocija kada su grupirane u kategorije jer se tada mogu razlikovati po intenzitetu. Primjerice, u kategoriju straha spadaju: sumnja, briga i panika, no svaka za sebe predstavlja drugi aspekt te kategorije, odnosno straha. Svaka emocija izravno je povezana sa svojim okidačem: tuga s gubitkom, strah s prijetnjom, ljutnja s preprekom ka zadovoljstvu ili sreći. Razumijevanje emocija bazira se i na prepoznavanju okidača određenih emocija.[26]

Razumijevanje složenih emocija podrazumijeva razumijevanje primarnih i sekundarnih emocija. Složene emocije poput ljubomore sastoje se od više primarnih emocija poput straha, tuge, ljutnje i gađenja. Stoga je nužno razumijevanje primarnih emocija kako bismo razumjeli složene. Također, ono omogućava shvaćanje kako u istoj situaciji, ali u različitim vremenskim periodima dolazi do pojave emocionalnih stanja koja mogu biti u potpunoj suprotnosti, poput ljubavi i mržnje u složenoj emociji ljubomore. Važno je razumjeti kako se emocije mijenjaju, prilagođavaju i smjenjuju. To je razumijevanje važno jer omogućava prilagodbu na emocionalno stanje osobe s kojom smo u komunikaciji. Takve su kompetencije veoma bitne u svakodnevnoj nastavi i odnosu s učenicima,

[24] Web: Hrvatska enciklopedija; https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=45683 (posljednji pristup 10. travnja 2021., 13:20)
[25] Goleman, D. (1997). *Emocionalna inteligencija – zašto je važnija od kvocijenta inteligencije*. Zagreb: Mozaik knjiga
[26] Chabot, D., Chabot, M. (2009). *Emocionalna pedagogija*. Zagreb: Educa

ponajviše u situacijama u kojima dolazi do frustracije učenika, tada je potrebno otkriti izvor i prilagoditi pristup.[27]

1.4.4. Upravljanje emocionalnim doživljajima

Upravljanje emocijama bitan je segment jer je izravno povezan s našom cjelokupnom dobrobiti. Upravljanje vlastitim emocijama jedna je od bitnijih kompetencija emocionalne inteligencije. Ona pokazuje da li smo prepoznali i razumjeli vlastito emocionalno stanje, a samim time lakše razumijemo i tuđe. Emocionalno izražavanje također ima važnu ulogu u pomaganju drugima. Upravljanje vlastitim emocijama moguće je samo, ako djelujemo na svaku od sljedećih emocionalnih komponenti:

- Upravljanje neverbalnim izražavanjem
- Upravljanje tjelesnim reakcijama
- Upravljanje ponašanjem
- Upravljanje vlastitim spoznajama
- Upravljanje emocionalnim osjećajima[28]

U prošlosti se smatralo kako emocije imaju malu uzročnu ulogu u normalnom socijalnom ponašanju, no danas je poznato kako su emocije i proizvod i proces društvene interakcije. Način na koji pojedinac doživljava, izražava i prevladava vlastite osjećaje utječe na kvalitetu društvenih odnosa i osjećaj kompetencije. Način na koji reagiramo i prevladavamo emocije pod utjecajem je onoga kako se ponašaju i reagiraju ostali ljudi iz našega društvenog svijeta i suprotno te način na koji pojedinci doživljavaju, izražavaju i reguliraju svoje emocije utječe na proces socijalizacije.[29]

[27] Ibid.
[28] Chabot, D., Chabot, M. (2009). *Emocionalna pedagogija*. Zagreb: Educa (str. 85.)
[29] Salovey, P., Sluyter, D. J. (1999). *Emocionalni razvoj i emocionalna inteligencija-pedagoške implikacije. Zagreb: Educa*

1.4.5. Važnost školovanja emocija

„Najveća nada svake zemlje ležu u primjeru školovanja mladosti.“

Erazmo.[30]

Važno je utvrditi u kojem smjeru ide odgojno-obrazovni sustav, kojim postavkama se vodio u prošlosti i kako će izgledati u budućnosti. To je ključno zato što učitelj točno mora znati što se od njega očekuje kako bi mogao osmisliti nastavu za učenike. Tako učitelj može prenositi znanje i usađivati moralne vrijednosti u svrhu učenikova individualnog rasta i razvoja. Vrijeme u kojem danas živimo uvelike se razlikuje od onoga u kojemu su živjeli naši roditelji, bake i djedovi. Postavlja se pitanje mijenja li se protokom vremena i način prenošenja informacija u školama? Howard Gardner u svojoj knjizi Disciplinarni um naveo je tezu kako su se škole u zadnjih sto godina promijenile, ali ne pretjerano. Navodi kako bi i oni stariji prepoznali mnogo toga što se događa u učionicama danas: predavanja u kojima je naglasak na mehaničkom uvježbavanju, mnoštvo informacija i materijala izvađenih iz konteksta. U prošlosti, škola je bila osmišljena kao institucija koja pruža obavijesti učenicima koji su smatrani „korisnicima“. To je stvorilo strukturu moći koja je održavala učitelja kao nekog tko širi mudrost i znanje te učenika kao bespomoćnog primatelja. U toj ulozi učenik je bio pasivan primatelj znanja. Kad učitelj nadzire informacije, učenik očekuje da mu učitelj „omogući znanje“.[31]

Vlastita spoznaja važna je za učenike u svakodnevnom procesu učenja. Autorica programa Znanost o sebi Karen Stone McCown izrazila je sljedeće: „Učenje se ne odvija odvojeno od djetetovih osjećaja. Emocionalna pismenost za učenje jednako je važna kao i pouka o matematici i učenju. U privatnoj obrazovnoj ustanovi Nueva Learning Centre u San Franciscu (Sjedinjene Američke Države) odvija se nastavni predmet Znanost o sebi. Svrha poučavanja toga predmeta jesu osjećaji: vlastiti i oni koji se neočekivano pojavljuju u međuljudskim odnosima. Tema po svojoj naravi zahtijeva da se učitelji i učenici usredotoče na samo emocionalno tkivo dječjeg života, ono koje se sustavno zanemaruje u ostatku školskog sustava. Teme dana su napetost i traume dječjeg života te stvarni emocionalni problemi učenika poput izostavljenosti, zavisti, neslaganja i ostalo.[32]

Sveukupni cilj jest podizanje razine društvene i emocionalne sposobnosti kod djece u sklopu redovnog školovanja, nešto što kritično nedostaje školskim sustavima diljem svijeta. Intervencije, čiji je cilj popravljanje specifičnih emocija i društvenih sposobnosti poput agresivnosti i depresije, mogu

[30] Goleman, D. (1997). *Emocionalna inteligencija – zašto je važnija od kvocijenta inteligencije*. Zagreb: Mozaik knjiga (str. 67.)

[31] Jensen, Eric. (1998). Super – nastava. Educa (str. 4)

[32] Salovey, P., Sluyter, D. P. (1999). Emocionalni razvoj i emocionalna inteligencija-pedagoške implikacije, Zagreb: Educa

poslužiti kao učinkovita zaštita za djecu. Središnja tema takvih intervencija jest upravo emocionalna inteligencija i njezino razvijanje u nastavi.

Uz stabilnost vlastitih emocija te razvijanje emocionalne inteligencije, učenici se mogu lakše suočiti sa svakodnevnim školskim izazovima, uspjesima i neuspjesima te se integrirati u socijalnu okolinu.

Razvitak emocionalne inteligencije direktno je povezan i s razvitkom empatije koja je ključ uspješnog funkcioniranja socijalne grupe kao što je razred. Zbog toga, veoma je bitno uključiti temu emocija i osobnog emocionalnog razvitka u svakodnevnu nastavu, posebice u nastavu likovne kulture, koja dozvoljava posve osoban pristup.

1.4.6. Likovna kultura i likovni odgoj

Likovni je odgoj neophodan u svakom postojećem školskom sustavu. Teško je odvojiv od likovno-estetskog fenomena te u svom korijenu ima zadaću poučiti/prokazati o likovnom stvaralaštvu i kulturi, no mogućnost djelovanja na socijalnoj razini seže mnogo dalje od samog poučavanja o likovnosti. Likovnim stvaralaštvom mnogih umjetnika ostvaren je ogroman fundus likovno-estetskih vrijednosti na kojima se razvija specifična ljudska djelatnost koja se naziva *Likovna kultura*. Likovnom kulturom smatraju se sve duhovne i materijalne vrijednosti koje je čovječanstvo ostvarilo i koje doprinose međuljudskom zbližavanju preko specifičnog jezika likovne i vizualne komunikacije. Osim optičko-stvaralačke aktivnosti i teorijskog rada u području slikarstva, kiparstva, grafike, primijenjene umjetnosti i dizajna te arhitekture, likovna kultura obuhvaća i masovnu kulturu, kulturu odijevanja, stanovanja, rada, izložbene aktivnosti, radio, televiziju, film, kritike i dalje. [33] Zaključujemo da se likovna kultura rasprostire na mnoga polja naših života, što u praktičnoj nastavi ostavlja prostor za tematsku različitost nastave te često uvođenje međupredmetne teme *Osobni i socijalni razvoj*. Svrha poučavanja osobnoga i socijalnoga razvoja jest osposobiti učenike da prepoznaju i kritički procjenjuju vlastite i društvene vrijednosti kao bitne činitelje koji utječu na njihovo mišljenje i djelovanje. Također je i svrha razvijanje odgovornosti za vlastito ponašanje i život te pozitivan odnos prema drugima i konstruktivno sudjelovanje u društvenom životu. Odgoj i obrazovanje za osobni i socijalni razvoj omogućuje učenicima izgrađivanje komunikacijskih, organizacijskih i socijalnih vještina i sposobnosti, jačanja samopoštovanja, stjecanje vještine suradnje u međukulturnim situacijama i izgrađivanje zrelih stavova o drugima i sebi. Isto tako, omogućuje im

[33] Karlavaris, B. *Metodika likovnog odgoja 2*, Grafički zavod Hrvatske, Zagreb, 1988.

razvoj sposobnosti potrebnih za izražavanje i zadovoljavanje njihovih vlastitih potreba i sklonosti, procjenu vlastitih sposobnosti, donošenje odluka i suradnje s drugima.[34] Aspekt osobnog i socijalnog razvoja kojem nastava Likovne kulture pruža plodno tlo za razvitak je, između ostalog, ponajviše razvoj socijalnih vještina i sposobnosti u kojima se posebno ističe emocionalna inteligencija te empatija kao njezin ključni dio. Učitelj ili nastavnik trebao bi biti sposoban razviti razumijevanje i potporu ostalima. Također, način rada na nastavi likovne kulture omogućava učenicima veoma osoban pristup i lakše verbalno i neverbalno izražavanje.

[34] Agencija za odgoj i obrazovanje, *Nacionalni okvirni kurikulum*, MZOŠ, Zagreb 2010. (preuzeto 13. travnja 2021.)

2. EMPIRIJSKI DIO

2.1. Cilj istraživanja

Cilj ovoga istraživanja bio je odgovoriti na pitanje kako učenike potaknuti na izražavanje emocija u likovnom i vizualnom izražavanju u nastavi likovne kulture. Takav način izražavanja nudi učenicima mogućnost stvaranja vlastitih prikaza emocija, stavova i doživljaja kada za to osjete potrebu ili kada učitelj pretpostavi da će učeniku biti lakše tako se izraziti.

Rezultati istraživanja odgovorili su na sljedeća istraživačka pitanja:

1. Izražavaju li učenici otvoreno svoje emocije i koliko im je to zanimljivo?
2. Na koji način učenici izražavaju pozitivne i negativne emocije u svom likovnom ili vizualnom radu?
3. Osjećaju li se učenici sigurnije kada izražavaju svoje emocije vizualnim ili verbalnim/pisanim putem?

Stoga cilj ovoga istraživanja jest pokušati odgovoriti na pitanje kako učenicima možemo omogućiti cjeloviti razvoj.

Provedeno je akcijsko istraživanje na uzorku od dvadeset i jednog učenika osmog razreda osnovne škole kroz tri akcijska koraka. Prvom etapom propituje se vizualni doživljaj emocija, odnosno kako će učenici prikazati emocije. U drugoj etapi učenici su fotomontažom prikazali kontrast pozitivnih i negativnih emocija, dok su u posljednjoj etapi u fokusu bile pozitivne emocije, njihovo vizualno predstavljanje kroz razrednu instalaciju te ispunjavanje anketnog upitnika o sudjelovanju.

Anketnim upitnikom saznaje se koliko je učenicima bilo ugodno dijeliti osobna iskustva na neverbalan način i koliko su bili u mogućnosti pobijeliti emocije te da li im je takav način izražavanja ugodniji od verbalnog ili nekog drugog oblika.

Također, cilj istraživanja bio je učenicima ponuditi više mogućnosti u likovnom i vizualnom izražavanju, pogotovo u osjetljivim područjima izražavanja njihovih emocija. Istraživanje je imalo

za cilj ohrabriti i potaknuti učenike na važnost prihvaćanja i iznošenja emocija za kvalitetniju budućnost. [35]

2.2. Uzorak istraživanja

Istraživanje je provedeno u jednoj osnovnoj školi u Zagrebu. U istraživanju je sudjelovao ukupno dvadeset i jedan učenik osmog razreda te je istraživanje provedeno kroz šest nastavih sati odnosno tri nastavna dvosata.

2.3. Metode i instrumenti istraživanja

Instrument istraživanja bio je anketni upitnik Likertovog tipa. Upitnik se sastojao od petnaest tvrdnji koje su fokusirane na izražavanje emocija, osobne stavove i osvrt na nastavni predmet Likovne kulture. Učenici su svoje tvrdnje izražavali stupnjem slaganja i/ili neslaganja na skali od pet stupnjeva, kroz moguće odgovore:

Nimalo se ne slažem; Ne slažem se; Niti se slažem niti se ne slažem; Slažem se; U potpunosti se slažem.

Pitanja anketnog upitnika i tvrdnje koje su učenici iznosili bile su:

Volim se likovno izražavati na predmetu Likovna kultura; *Otvoreno komuniciram o svojim emocijama s najbližim osobama (obitelj, najbolji/a prijatelj/ica)*; *Često dijelim svoje emocije s kolegama u razredu*; *Verbalno lako izražavam svoje emocije*; *Svidjela mi se tema izražavanja emocija na predmetu Likovna kultura*; *Svidjelo mi se izražavanje emocija kroz svoje radove na predmetu Likovna Kultura*; *Sviđa mi se što mogu izraziti svoje emocije, a da to nije na glas*; *Vizualno izražavanje emocija smatram sigurnijim od verbalnog; Vizualno izražavanje emocija smatram lakšim od verbalnog*; *Volim izražavati svoje emocije*; *Često izražavam svoje emocije*; *Volio/la bih više izražavati svoje emocije*; *Trebali bi češće imati ovakve teme na nastavi*; *Kroz ovu temu sam bolje upoznao/la svoje emocije*; *Ova tema potaknula me na izražavanje emocija*.

[35] Riječ „učenik“ napisana u muškom rodu u daljnjem tekstu jednakovrijedno zastupa osobe obaju spolova.

2.4. Nastavne metode

Tijekom šest nastavnih sati u istraživanju su se izmjenjivali različiti oblici rada i nastavne metode. Nastavni sati osmišljeni su s ciljem aktiviranja učenika u kojima je studentica bila medijator, odnosno koordinator te je pratila i poticala razredne situacije čime učenici nisu bili pasivni promatrači nastave već su aktivno sudjelovali u nastavnom procesu.

Od sociioloških oblika primjenjivani su: individualni rad, rad u paru, rad u skupini te naposljetku, grupni rad. Kroz psihološke oblike učenici su radili po zamišljanju i imaginaciji. Kako bi nastavni sati bilo što zanimljivi, korištene su različite nastave metode (verbalne, vizualne te metode praktičnog rada): razgovor, demonstracija, analitičko promatranje, usmeno izlaganje, praktični radovi, učenička prezentacija, vježba zamišljanja „pogled u budućnost“, igra, oluja ideja te mentalna mapa.

2.5. Opis tijeka istraživanja

Održana su tri nastavna dvosata (ukupno šest nastavih sati) s nastavim jedinicama osmišljenim prema Nastavnom planu i programa za osnovnu školu.[36]Teme nastavnih jedinica bile su: *Odnos slike i teksta*, *Rekompozicija i fotomontaža* te *Oblikovanje prostornih površina.*

Istraživanje je pratilo razvoj teme i zanimanje skupine učenika za istu temu kroz tri nastavna dvosata i tri različita zadatka koja su se nadovezivala jedan na drugi.

Tijek svakog pojedinačnog nastavnog dvosata zahtijevao je obrađivanje ključnih pojmova, međupredmetne teme, likovni zadatak te analizu učeničkih radova pri završetku rada.

Na prvom nastavnom dvosatu učenicima nisu dani materijali vezani za istraživanje, već je fokus bio stavljen na rad, izražavanje i upoznavanje s emocijama. Učenici su imali jedan zadatak u kojem su trebali različitim vrstama crta prikazati zadane emocije. Učenici nisu imali problema s izvršavanjem zadatka. Tijekom razgovora koji je za cilj imao potaknuti učenike na razgovor o emocijama, većina

[36] Nastavni plan i program za osnovnu školu, MZOŠ, Zagreb 2006.
Preuzeto s: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2006_09_102_2319.html

učenika bila je spremna iznijeti svoje mišljenje dok je ostatak ostao neutralan. Svi prisutni učenici izradili su radove s osobnim prikazom zadanih emocija.

Na drugom nastavnom dvosatu učenici su u sklopu razgovora i nastavne metode „put u imaginaciju“ iznosili i zapisivali negativne emocije koje im se javljanju kada razmišljanju o budućnosti i upisu u srednju školu. Učenici su bez problema zapisivali svoje osjećaje i emocije. Pojedini učenici nisu pokazali interes za budućnost niti za upis u srednju školu što se može protumačiti na više načina. Likovni zadatak izrade stripa sa zadanom temom većini učenika je bio zanimljiv dok su pojedini izbjegavali rad, no uz poticaj su izvršili likovni zadatak. Likovni zadatak pokazao je da su učenici kroz svoje radove bez problema mogli kreirati negativni događaj i emocije te ih pretvoriti u pozitivne. Pojedini učenici prikazivali su teme koje mogu biti vezani uz njih, primjerice učenje i ocjene dok je ostatak učenika prikazivao događaje koji nisu direktno vezani uz njih. Primjerice, motiv cvijeta ili udžbenika.

Na posljednjem nastavnom dvosatu učenici su po završetku samog nastavnog dvosata ispunjavali anketni upitnik za mjerenje stavova Likertovom skalom koji se sastojao od petnaest pitanja usmjerenih na predmet Likovna kultura, izražavanje te povezivanje emocija. Jedno se pitanje odnosilo na stav o nastavnom predmetu, deset pitanja na izražavanje emocija te se četiri pitanja odnosilo na povezivanje emocija s predmetom Likovna kultura. U ispunjavanju anketnog upitnika sudjelovalo je devetnaest prisutnih od dvadeset i jednog učenika. Dvoje učenika nije bilo na nastavi.

2.5.1. 1. Akcijski korak - prvi nastavni dvosat

Prvi nastavni sat ovog akcijskog istraživanja započeo je zadatkom u kojemu su učenici trebali crtežom prikazati tražene pojmove (sreća, zadovoljstvo, nada, strah i ljutnja). Učenici su svaku emociju trebali prikazati u zasebnom kvadratu na unaprijed pripremljenim nastavim materijalima. Fokus ovog zadatka bio je na korištenju različitih vrsta crta bez upotrebe shematskih prikaza. Po završetku, učenici su trebali zamijeniti svoje crteže s učenikom iza sebe. Zatim je uslijedio zadatak u kojemu su učenici prema dobivenim crtežima svojih kolega trebali osmisliti priču. Po završetku zadatka, učenici su trebali organizirati radove tako da budu vidljivi te je pokrenuta rasprava u kojoj su učenici trebali istaknuti na koji način su ispričane priče te uvidjeti razlike u crtežima i tekstovima. Analitičkim promatranjem, učenici su uočili poveznicu između slike i teksta te je najavljena nastavna tema. Također, učenici su zaključili da upotrebom slike i teksta nastaje strip. Zatim je učenicima prikazano likovno-umjetničko djelo Jima Davida – *Garfield* te su promatranjem prikazanog djela trebali svojim

riječima opisati što je strip. Učenici su aktivno sudjelovali te su iznijeli i ponudili svoje odgovore i mišljenja. Uz prezentaciju koja je pratila nastavni sat, učenicima je prikazana i objašnjena definicija stripa.

Potom je uslijedio razgovor o stripu te pitanja koliko su učenici upoznati s formom stripa te da li i oni sami čitaju stripove. Po završetku razgovora, uslijedilo je fokusirano istraživanje u kojemu su učenici na istom likovno-umjetničkom primjeru trebali analizirati strip i njegove dijelove. Učenici su uvidjeli da se strip sastoji, odnosno da je podijeljen u nekoliko dijelova te da se radi o nizu slika. Učenicima su istaknuti i objašnjeni dijelovi stripa te su zatim učenici trebali svojim riječima opisati obrađene pojmove (kadar). Tijekom cijelog sata, učenici su bili aktivni i sudjelovali su u svim zadacima. Od učenika se tražilo da pokušaju svojim riječima opisati kako nastaje strip. Učenici su uz poticanje i skretanje pažnje na već obrađene pojmove zaključili kako strip nastaje nizanjem kadrova. Također, učenicima je na likovno-umjetničkom primjeru istaknuto jedinstvo elemenata kroz koje su zaključili kako spajanjem svih elemenata (slika, tekst, odnos slike i teksta) nastaje jedinstvo cjeline odnosno, strip.

Zatim je učenicima prikazano sljedeće likovno-umjetničko djelo umjetnika Huga Pratta – *Etiopske godine: Ljudi leopardi*. Zadatak učenika bio je obratiti pažnju na blizinu i udaljenost prikazanih elemenata. Promatranjem i analizom prikazanog likovnog djela, učenici su zaključili kako su pojedini dijelovi u kadrovima bliži, a neki udaljeniji te se obradio pojam *plana*, njegovo značenje i vrste.

Zatim je uslijedio zadatak u kojemu su učenici prema novom prikazanom likovno-umjetničkom djelu Danijela Žeželja – *Kraj Nekropolisa* trebali odrediti planove prikazane u kadrovima. Učenici su bili vrlo uspješni u ovom zadatku, a naknadnom animacijom prikazani su im planovi kako bi provjerili svoja zaključke.

Uslijedio je likovni zadatak i njegova realizacija. Zadatak učenika bio je nacrtati strip koji sadrži šest kadrova te osmisliti i nacrtati priču u kojoj će biti zastupljene sve emocije koje su se obrađivale od početka nastavnog sata. Tema koju su učenici trebali prikazati bila je: *Pozitivne i negativne emocije*.

Učenici su trebali osmisliti narativ u kojemu njihova priča započinje negativnim, a završava pozitivnim emocijama. Razred je djelovao zainteresirano te su učenici sudjelovali u likovnom zadatku. Po završetku likovnog zadatka uslijedila je analiza radova u kojoj su učenici aktivno sudjelovali svojim komentarima te iznošenjem vlastitog mišljenja iz kojih se vidjelo da su ovladali traženim pojmovima i zaključili o važnosti emocija u svakodnevnom životu.

2.5.2. 2. Akcijski korak - drugi nastavni dvosat

Drugi nastavni dvosat u okviru nastavne jedinice „Rekompozicija i fotomontaža“ započeo je razgovorom o budućnosti. Učenici su se okupili u središtu učenice te su se organizirali oko papira većih dimenzija koji je bio postavljen na pod. Razgovor o budućnosti bio je vođen s nekoliko pitanja: *„Koji problem vam prvi pada na pamet vezano za vašu budućnost ?“ „Strahujete li možda zbog upisa u srednju školu koji se uskoro bliži?“* Učenici su vrlo rado sudjelovali u razgovoru te su iznosili svoja viđenja, mišljenja i strahove vezane za budućnost i upis u srednju školu. Kroz razgovor, učenicima je istaknuto da određene životne situacije u kojima se odvijaju velike promjene mogu izazvati negativne emocije te je fokus razgovora bio na tome da učenici pokušaju shvatiti da nakon svake negativne emocije ili događaja dolazi nešto dobro i pozitivno.

Zatim je uslijedio zadatak u kojemu su učenici trebali napisati svoje negativne emocije s kojima se trenutno nose vezano za upis u srednju školu, na papir koji se nalazio na podu. Učenici su zadatak radili individualno.

Završetkom pisanja vlastitih strahova i negativnih emocija učenici su potaknuti na promišljanje o emocijama i njihovoj preobrazbi te im je objašnjeno kako je sasvim normalno osjećati negativne emocije ali isto tako iskustveno su upoznati da negativne emocije prolaze.

Zatim je učenicima postavljeno pitanje koje je imalo za cilj potaknuti učenike na promišljanje o negativnim emocijama te kako oni sami mogu utjecati na njih svojim osobinama. Pitanje je glasilo: „*Što mislite možete li vi nekako utjecati na vaše negativne emocije kako biste se lakše nosili sa njima?*“ Učenicima je trebalo neko vrijeme da promisle o svojim osobinama koje im mogu pomoći prilikom negativnih emocija, no učenici su vrlo zrelo iznijeli svoja mišljenja i zaključke. Onda je uslijedio zadatak u kojemu su učenici trebali napisati svoje osobine koje im mogu pomoći u prevladavanju negativnih emocija, na isti papir na kojemu su već bile napisale negativne emocije.

Učenici su sudjelovali u zadatku. Pisali su svoje osobine i poticali svoje prijatelje ukoliko netko nije znao navesti svoje osobine koje im mogu pomoći.

Po završetku zadatka učenici su dobili radne materijale na kojima se nalazila fotokopija umjetničkog djela autora Otta Umberha (Umba) – „*Hipodinamičan izvjestitelj“* te su trebali iščitati i napisati koje osobine mogu prepoznati na prikazanom djelu. Zatim su učenici trebali pročitati što su napisali te obrazložiti svoje mišljenje. Učenicima je predstavljeno i objašnjeno likovno-umjetničko djelo i kontekst te upotreba različitih dijelova fotografija čime su prepoznali stvaranje novih međuodnosa koji zatim dobivaju novo značenje. Time je ujedno učenicima objašnjen i pojam „fotomontaža“.

Zatim je učenicima prikazana reprodukcija likovno-umjetničkog djela autora Pabla Picassa – „Glava bika“ koju su učenici trebali analitički promotriti te uvidjeti što je prikazano na reprodukciji, od čega se sastoji te od kojih materijala je napravljeno umjetničko djelo.

Učenicima se svidjelo prikazano umjetničko djelo te su gotovo automatski prepoznali i uočili što prikazano djelo predstavlja te od kojih dijelova je napravljeno. Učenici su zaključili kako preslagivanjem dijelova neke cjeline u novi raspored i odnose, ono dobiva novo značenje. Time je ujedno učenicima i objašnjen pojam „rekompozicija“.

Sljedeći nastavni sat služio je za izradu likovnog zadatka, a likovni zadatak bio je prikazati određeni negativni problem vezan uz njihovu budućnost (društveni, socijalni, ekološki, politički…) koristeći fotomontažu i rekompoziciju te negativni problem pretvoriti u pozitivan, odnosno ponuditi njihovo rješenje.

Učenicima je likovni zadatak bio iznimno zanimljiv te se međusobno razgovarali o problemima prelistavajući časopise koje su koristili za izradu likovnog zadatka.

Po završetku likovnog zadatka, uslijedila je analiza radova, no prije same analize učenici su imali zadatak grupirati radove po sličnosti problema koje prikazuju i kojima su se bavili.

Učenici su sa zanimanjem grupirali radove, argumentirali svoja mišljenja i uočavali razlike u likovnim rješenjima. Kroz analizu, učenici su usvojili ključne pojmove te su zaključili kako su upravo oni, kroz svoj rad, negativne emocije i probleme pretvorili u pozitivna rješenja sa čime su bili vrlo ponosni. Provedenom analizom radova pokušalo se implementirati njihovo rješenje likovnog zadatka u stvarni život čime se učenike željelo ohrabriti na suočavanje i rješavanje životnih problema i negativnih emocija.

2.5.3. 3. Akcijski korak - treći nastavni dvosat

Treći i posljednji nastavni dvosat pod naslovom „Oblikovanje prostornih površina“ započeo je performativnom igrom istraživanja prostora učionice. Zadak učenika bio je odabrati mjesto u učionici koje im se iz nekog razloga najviše svidjelo te odložiti torbu na to mjesto. Učenicima je zadatak bio jako zanimljiv jer do sada nisu izvodili takve zadatke tijekom nastave. Učenici su zadatak izvodili individualno. Po završetku zadatka učenici su se okupili te je uslijedila analiza zadatka koja je imala za cilj potaknuti percipiranje i uviđanje promjene prostora uzrokovane njihovom intervencijom te su

samim time učenici mogli doći do zaključka kako su upravo oni svojom intervencijom, odnosno odlaganjem torbi, promijenili prostor svoje učionice i napravili intervenciju u prostoru.

Zatim je uslijedilo razgovor koji je imao za cilj da učenici poučeni iskustvom prijašnjeg zadatka i zaključka uvide značenje intervencije u prostoru te kako su svojim djelovanjem i intervencijom unutar prostoru učionice napravili „umjetničku instalaciju“.

Po završetku analize zadatka te isticanja definicije pojma „umjetnička instalacija“ učenici su trebali promisliti o emocijama koje su se pobudile u njima tijekom izvođenja performativne igre odnosno prostorne intervencije. Većina učenika izrazila je pozitivno mišljenje i emocije jer im je zadatak bio zanimljiv, neobičan i zabavan. Manji dio učenika istaknuo je kako su bili malo zbunjeni jer je zadatak bio vrlo individualan i slobodan te nisu znali hoće li pogriješiti, ako stave torbu na mjesto koje su predvidjeli.

Učenicu su vrlo rado i zainteresirano sudjelovali u razgovoru i iznosili svoja mišljenja i stavove o emocijama. Kroz daljnji razgovor učenici su primijetili kako zadatak nije izazvao iste emocije kod svakog te su zaključili da je razlog tome činjenica da su svi jedinstveni te da se razlikuju. Isto tako, učenici su uvidjeli da bez obzira na to što se emocije razlikuju te da se samim time i svatko od njih razlikuje i ima drugačije poglede, zajedničko je da svi imaju emocije koje je važno osvijestiti i prihvatiti, kako vlastite tako i tuđe.

Zatim je učenicima prezentirana važnost sagledavanja umjetničke instalacije i emocija koje ona može pobuditi u promatraču. Također, učenicima je istaknuta funkcija umjetničke instalacije u pogledu javnog ukazivanja na neki problem koja može privući gledatelje, zadržati njihovu pažnju i interes kako bi istaknula problematiku kojom se bavi i/ili ukazala na određeni problem.

Potom je uslijedilo razvrstavanje učenika u dvije grupe. Jedna grupa predstavljala je negativne, a druga grupa pozitivne emocije. Zatim je uslijedio likovni zadatak. Zadatak učenika bio je izraditi razrednu umjetničku instalaciju kroz koju će prikazati preobražaj emocija od negativnih do pozitivnih. Učenici su likovni zadatak izvodili kao razred, podijeljen u dvije grupe koje trebaju međusobno surađivati. Svaka grupa, trebala je vizualno detektirati motive koje će koristiti u izradi razredne instalacije. Učenici su za izradu razredne instalacije koristili radove s prethodna dva nastavna dvosata (stripove i fotomontaže) te veliki papir na kojemu su zapisivali emocije i osobine. Učenici su radove s prijašnjih sati mogli izrezivati, lijepiti i rekomponirati kako bi prikazali zadanu temu odnosno likovni problem: „Preobražaj emocija, od negativnih do pozitivnih“.

Izrada instalacije zahtjevan je i složen proces, stoga su učenici po završetku detektiranja emocija po grupama trebali izložiti jedni drugima svoja zapažanja te su zajedno trebali dogovoriti koje elemente s prijašnjih radova mogu koristiti za izradu razredne instalacije.

Dogovor i suradnja među grupama bila je važna etapa za izradu umjetniče instalacije budući da su učenici trebali prikazati preobražaj, ali i dominaciju pozitivnih emocija.

Tijekom procesa dogovora i komunikacije među grupama, atmosfera u razredu je bila pozitivna i radna. Učenici su kritički iznosili svoja mišljenja te su međusobno surađivali i promišljali o elementima koji će najbolje prikazati zadanu temu i dominaciju pozitivnih emocija.

Tijekom izrade razredne instalacije, učenike se upućivao na obraćanje pažnje na prostor i njegovu ulogu. Učenike se podsjećalo da oni svojom razrednom instalacijom trebaju prenijeti poruku o važnosti emocija te da obrate pažnju kako će i na koji način postaviti instalaciju kako bi ona došla do izražaja, odnosno kako bi njezin postav privukao gledatelje, zadržao njihovu pažnju te pobudio interes za promatranjem.

Po završetku detektiranja emocija po grupama i dogovora uslijedila je i sama izrada razredne instalacije te na kraju i njezino postavljanje u prostor.

Učenicima je zatim prikazan kratak video-isječak turskog umjetnika Vahida Tune koji prikazuje umjetničku instalaciju „440 Pair of Black High Heels.“ Zadatak učenika bio je pokušati detektirati što prikazuje umjetnička instalacija te zašto je postavljena u javnom prostoru.

Učenici su vrlo dobro zaključili zašto je umjetnička instalacija postavljena u javnom prostoru te su zaključili da je umjetnik postavom u javni prostor želio privući što više publike.

Učenici nisu iz prve mogli pretpostaviti o čemu govori umjetnička instalacija. Prvotna asocijacija bila je da se radi o tvornici obuće i njezinom prezentiranju i reklamiranju, no nakon kratkog izlaganja o povijesnom kontekstu, učenici su zaključili kako instalacija ne reklamira proizvod već da govori o društvenom problemu, odnosno o nasiju nad ženama te da svaki par cipela predstavlja jednu žrtvu nasilja.

Učenike je zaista dirnula prikazana umjetnička instalacija te su postavljali brojna pitanja o nasilju. Također, učenici su iznosili i svoja mišljenja vezano za nasilje te su jednoglasno zaključili kako niti jedan oblik nasilja nema opravdanje.

Prikazana umjetnička instalacija imala je za cilj potaknuti učenike na promišljanje o prostoru i postavu.

Učenici su tijekom analize iznosili svoja mišljenja te su istaknuli kako umjetnička instalacija zaista može pobuditi emocije ali i utjecati na određeni društveni problem.

Završetkom analize i razgovora o prikazanoj umjetničkoj instalaciji uslijedila je prezentacija učeničke razredne instalacije.

Učenici su trebali predstaviti i istaknuti o čemu govori njihova instalacija, od čega je napravljena i od čega se sastoji, koji su njezini elementi te objasniti zašto su je postavili na mjesto na koje su je odlučili postaviti.

Učenici su vrlo zrelo i koncizno predstavili njihovu razrednu instalaciju te su na sva pitanja odgovarali artikulirano i sa zanimanjem.

Razredna instalacija izrađena je na papiru većih dimenzija koji su učenici koristili na prethodna dva nastavna dvosata na kojemu su već bile napisane emocije i osobine. Učenici su odlučili na sredini tog papira postaviti sve motive koji prikazuju nešto negativno i/ili koji pobuđuju negativne emocije. Središnju kompoziciju izradili su od radova s prijašnjih nastavnih sati. Oko središnje kružnice učenici su zalijepili pozitivne prikaze te su između negativnih i pozitivnih motiva odlučili napisati slogan: *„Sve negativno ima nešto pozitivno.“* Učenici su objasnili kako prikazano negativno središte predstavlja životne prepreke, a kružnica s pozitivnim prikazima predstavlja rješenje problema. Negativni i pozitivni vizualni prikazi jasno ukazuju na mišljenje učenika te su prezentiranje razredne instalacije završili sa zaključkom o važnosti emocija, iznošenjem vlastitog mišljenja ali i vlastitih emocija. Također, zaključili su kako treba imati razumijevanja i za tuđe emocije. Isto tako, učenici su zaključili kako je svaki problem rješiv.

Na kraju nastavnog sata, učenici su ispunili anketni upitnik.

2.6. Prikaz i analiza rezultata

2.6.1. Zapažanja tijekom istraživanja

Razredna atmosfera tijekom sva tri nastavna dvosata bila je iznimno opuštena i pozitivna. Učenici su bili zainteresirani za rad i s veseljem su iščekivali početak svakog nastavnog sata. Također, učenici su većinom bili izuzetno aktivni i angažirani te puni entuzijazma za rad iako se po aktivnosti mogu podijeliti u tri skupine: iznimno aktivne, umjereno aktivne i povučene učenike. Tijekom razgovora, učenici su bez problema odgovarali na postavljena pitanja te su iznosili svoja mišljenja.

U praktičnom radu, gotovo svi učenici iskazali su se kao vrlo kreativni i marljivi. Radovi su bili završeni u zadanom roku uz poštivanje svih smjernica i uputa. Zadaci prije početka rada na likovnom zadatku pokazali su se iznimno korisnim za bolje razumijevane nastavne teme i sadržaja, ključnih pojmova te naposljetku i vrlo motivirajućim za kreativnu izvedbu samog likovnog zadatka.

Na prvom nastavnom dvosatu učenici su likovni zadatak izvodili samostalno te su njihova rješenja bila vrlo uspješna. Potkralo se i nekoliko šablonskih prikaza za koje se upućivalo učenike da ih izbjegavaju te da ne koriste takve prikaze, no broj takvih prikaza bio je u znatnoj manjini. Većinom su dominirala originalna rješenja. Uz različite prijedloge kako što kreativnije i zanimljivije prikazati i ponuditi likovno rješenje te ponavljanjem ključnim pojmova, učenici su vrlo vješto koristili i primijeni naučeno u svojim likovnim rješenjima. Također, učenici su bili vrlo otvoreni za dijeljenje svojih ideja te se nisu ustručavali pitati ako im nešto nije bilo jasno i/ili ako nisu znali kako nešto prikazati. Učenici su slijedili sve upute te su obraćali pažnju na sve kriterije koje su trebali uvrstiti u svoj rad.

Učenici su u svojim radovima koristili različite vrste planova za izradu stripa te su za prikaz emocija (pozitivnih i negativnih) koristili različite vrste crta čime se vidi da su učenici usvojili ključne pojmove koji su se obrađivali na nastavnom dvosatu i primijenili ih u svojim radovima. Također, učenici nisu izostavili niti odnos slike i teksta.

Razredna atmosfera bila je iznimno pozitivna i ugodna, kao i učenici koji su po završetku nastavnog dvosata bez suzdržavanja vrlo otvoreno i zrelo dijelili komentare te analizirali i prezentirali radove.

Na drugom nastavnom dvosatu kombinirao se individualni rad i rad u paru kroz zadatke, no likovni zadatak učenici su izvodili individualno. Učenici su pokazali veliki interes za zadatke koje su

prethodile likovnom zadatku u kojima su trebali detektirati, označiti i napisati emocije te uočiti rekompoziciju i fotomontažu.

Za izradu likovnog zadatka učenici su koristili kolaž te razne časopise i novine što je u razredu stvorilo pozitivnu i veselu radnu atmosferu. Likovni zadatak bio je fotomontažom prikazati određeni negativni problem vezan uz realizaciju njihove budućnosti (društveni, socijalni, ekološki, politički…) te ih pomoću rekompozicije i fotomontaže pretvoriti u pozitivne, odnosno ponuditi njihovo rješenje čime će se naglasiti kontrast tih situacija. Tijekom procesa promišljanja, učenike se poticalo da pažljivo prolistaju časopise i novine te da identificiraju probleme koji se mogu negativno odraziti na njihovu budućnost. Učenici su bili iznimno motivirani te se nisu ustručavali postaviti pitanje ako im nešto nije bilo jasno. Razredna atmosfera bila je vrlo ugodna, kao i na prvom nastavnom dvosatu te su učenici jedni drugima dijelili savjete i sugestije što bi im se odlično uklopilo u njihov rad. Po završetku rada, učenici su se dobrovoljno javljali za analizu i predstavljanje radova te su rado odgovarali na postavljena pitanja.

Na trećem, ujedno i posljednjem nastavnom dvosatu učenici su bili iznimno uzbuđeni jer su, obzirom na pandemiju, nedavno izašli iz samoizolacije. Treći nastavni dvosat bio je kombinacija individualnog rada, rada u paru i grupi te razredni zadatak. Zadaci koji su prethodili likovnom zadatku učenici su izvodili individualno ili u paru. Učenicima se najviše svidio performativni zadatak istraživanja prostora u kojemu su trebali odložiti svoje torbe u prostoru učionice na mjesto koje im se iz nekog razloga najviše sviđalo. Atmosfera u razredu bila je iznimno pozitivna i puna smijeha. Kroz zadatke koje su učenici rješavali i izvodili, iznimno brzo su naučili ključne pojmove. Likovni zadatak učenici su izvodili u dvije grupe koje su trebale međusobno surađivati ako su željeli uspješno izvesti zadatak. Likovni zadatak bio je napraviti razrednu umjetničku instalaciju s temom: *„Preobražaj emocija, od pozitivnih do negativnih“* u kojoj će dominirati pozitivne emocije. Likovni rad učenici su radili od radova s prethodna dva nastavna dvosata (stripovi i fotomontaže). Rad u dvije grupe služio je za vizualno detektiranje emocija (pozitivnih i negativnih), ovisno o grupi u kojoj su se nalazili.

Učenici su izvrsno surađivali te su po završetku detektiranja emocija jedni drugima izlagali svoja zapažanja i iznosili svoja mišljenja oko motiva koje će koristiti u razrednoj umjetničkoj instalaciji. Obje grupe odlično su funkcionirale te su kroz razgovor i obrazloženja napravili zajedničku razrednu instalaciju koja je uključivala sve ključne pojmove koji su se obrađivali na nastavnom dvosatu. S obzirom na to da je likovni zadatak bio izrada umjetničke instalacije koja uključuje prostor, učenici su u analizi vrlo zrelo i artikuliralo prezentirali njihov rad i postav te ulogu prostora. Na kraju nastavnog dvosata, učenici su ispunili anketni upitnik te pospremili prostor učionice,

dogovarajući gdje će i kako spremiti njihovu instalaciju. Tijekom analize umjetničke instalacije koju su učenici izradili većina je bila spremna iznositi svoje emocije i mišljenja vezana na njih. Važno je istaknuti kako su učenici na trećem nastavnom dvosatu usvojili pojedine pojmove koji su se obrađivali ali treba naglasiti kako učenici nisu izvršili likovni zadatak prema uputama. Učenici nisu usvojili pojam „instalacija“ što je moguće vidjeti iz njihovog rada.

Slika 1. Treći nastavni dvosat – Performativni zadatak

Slika 2. Treći nastavni dvosat – Performativni zadatak

Slika 3. Treći nastavni dvosat – Performativni zadatak

Slika 4. Treći nastavni dvosat – Performativni zadatak – atmosfera u razredu

Slika 5. Treći nastavni dvosat – grupa „negativne emocije“

Slika 6. Treći nastavni dvosat – grupa „pozitivne emocije“

Slika 7. Treći nastavni dvosat – grupa „negativne emocije“

Slika 8. Treći nastavni dvosat – dogovor između grupa

Slika 9. Treći nastavni dvosat – dogovor između grupa

Slika 10. Treći nastavni dvosat – dogovor između grupa

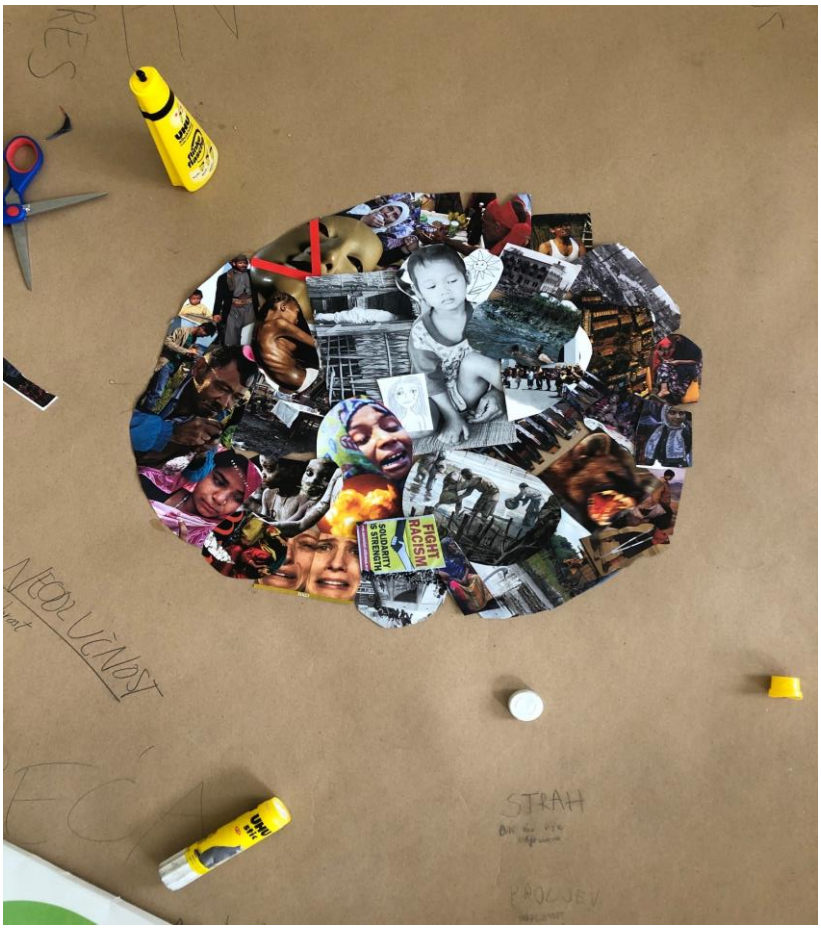

Slika 11. Treći nastavni dvosat – prikaz detalja

Slika 12. Treći nastavni dvosat – prikaz atmosfere u razredu

2.6.2. Analiza likovnih uradaka učenika

Prvi nastavni dvosat

Na prvom nastavnom dvosatu tema nastavnog sata bila je *Odnos slike i teksta*, a tema rada bile su pozitivne i negativne emocije. Učenicu su na unaprijed pripremljenim radnim materijalima, unutar pet kvadrata (svaki kvadrat služio je za prikaz jedne emocije) trebali prikazati traženu emociju različitim vrstama crta. Emocije koje su učenici trebali prikazati bile su: sreća, zadovoljstvo, nada, strah i ljutnja. Kroz vježbu učenici su naučili o različitim vrstama crta i njihovom karakteru te su ih u zadatku i primijenili. Isto tako, zadaci koji su prethodili likovnom zadatku pomogli su u samoj realizaciji likovnog zadatka. Likovni zadatak bio je nacrtati strip koji sadrži šest kadrova i koji prikazuje emocije koje su bile zastupljene u prijašnjim zadacima. Strip je trebao započeti negativnim i završiti pozitivnim emocijama. Radovi su se od učenika do učenika razlikovali te je na njima vidljiv individualni rukopis svakog učenika i izražajna kreativnost pojedinca. U samim rezultatima, odnosno radovima učenika, vidljivo je nekoliko šablonskih prikaza iako se učenike upućivalo na razne načine da ne koriste takvu vrstu prikaza već da primijene kreativna i inovativna rješenja, no šablonskih prikaza bilo je svega nekoliko stoga možemo iste pripisati i mogućoj nezainteresiranosti za rad. Učenici su u svojim radovima koristili različite vrste crta. Učenici su negativne emocije prikazivali grubim isprekidanim crtama dok su one pozitivne prikazivali ravnim i tanjim crtama.

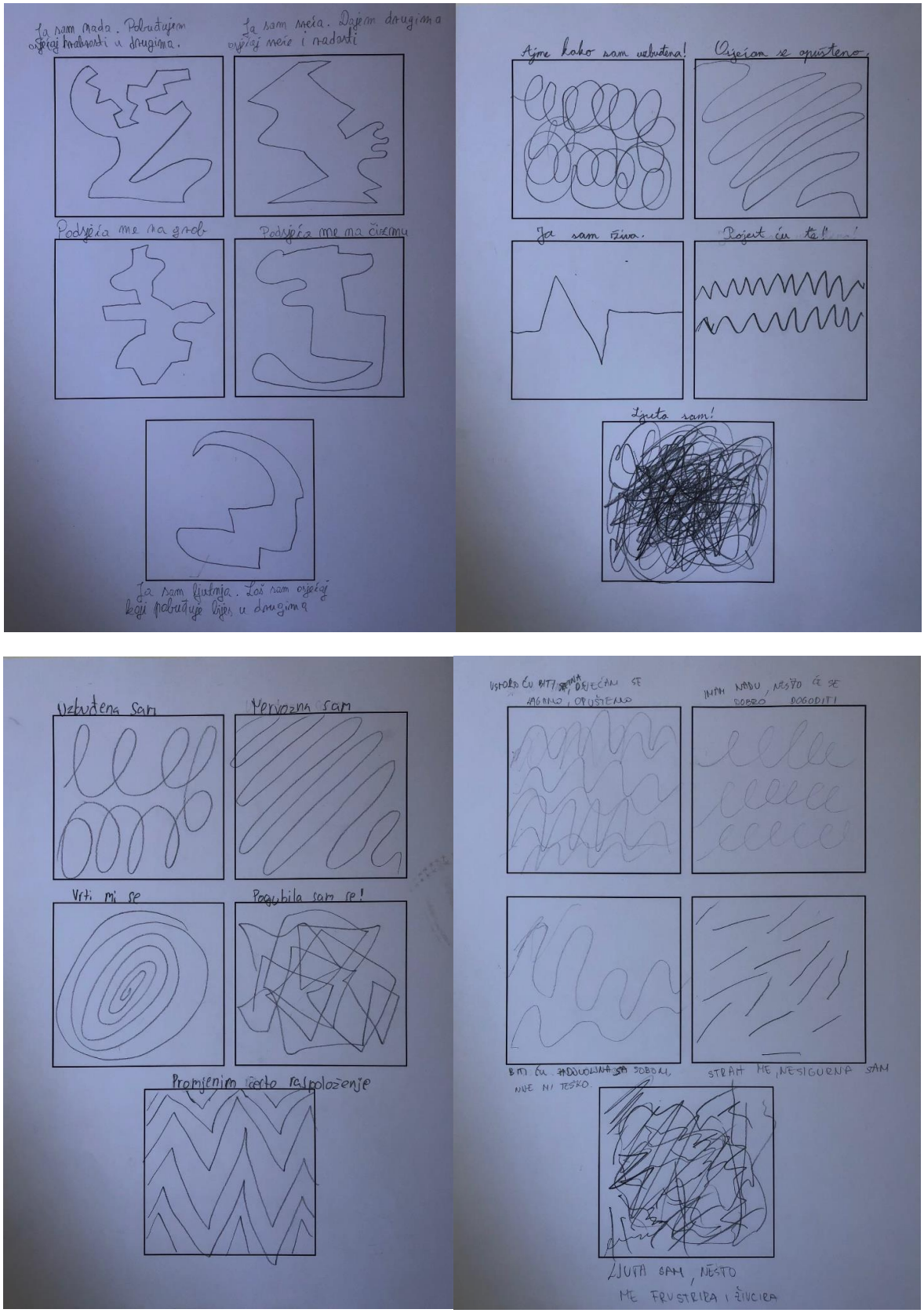

Slika 12. Prvi nastavni dvosat – Radni materijal (zadatak na početku nastavnog sata)

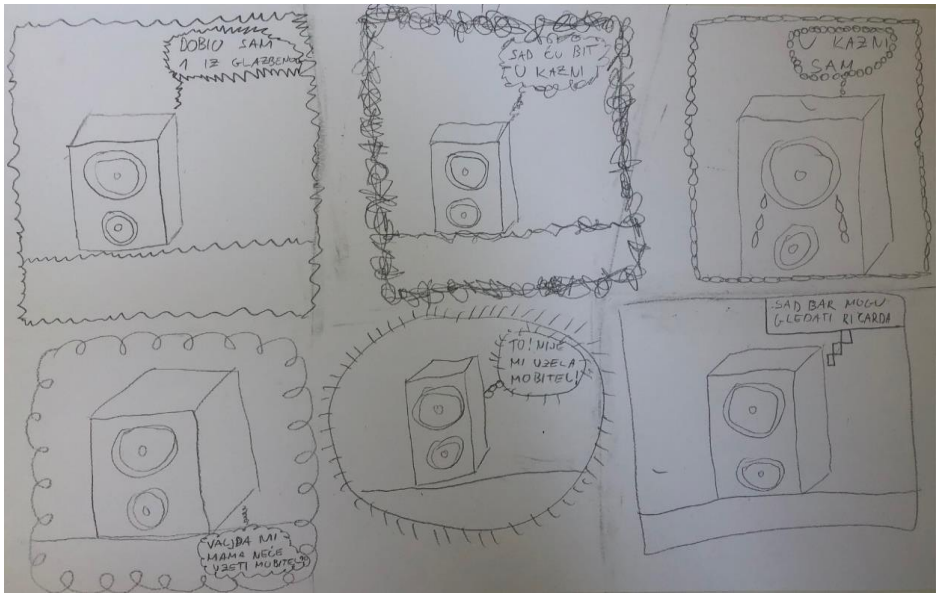

Slika 13. Prvi nastavni dvosat – Strip

Na slici 13 nalazi se motiv zvučnika koji predstavlja prikaz emocija. Na radu je vidljiva dovršenost te korektna primjena tehnike, materijala i medija. Također, vidljiv je mali odmak od šablonskog i stereotipnog prikaza. Isto tako, uočava se pozitivan stav prema radu te je vidljiv uložen trud.

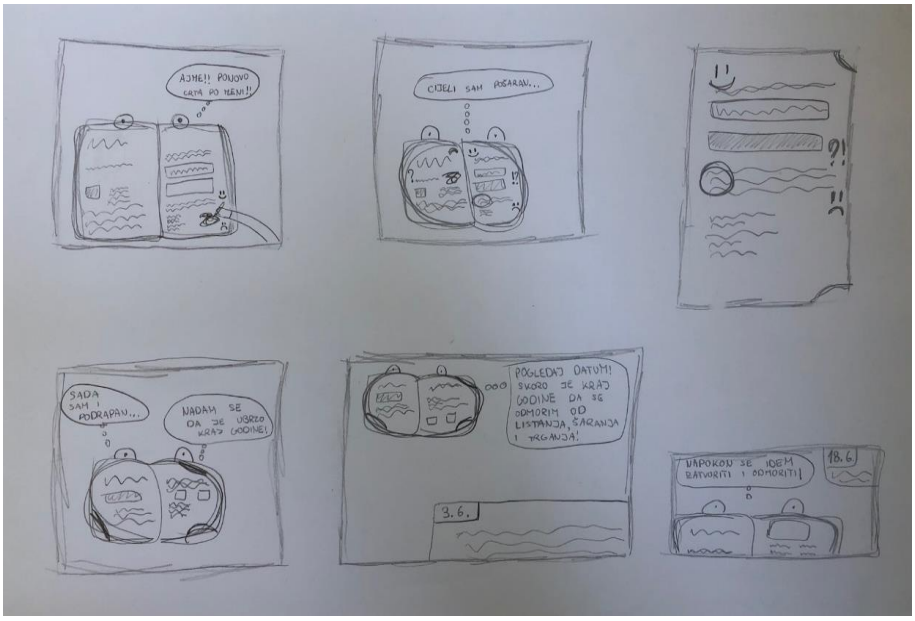

Slika 14. Prvi nastavni dvosat – Strip

Na slici 14 nalazi se motiv udžbenika kojim je učenik prikazao emocije. Na radu su vidljive udaljene asocijacije i originalne ideje. Također, može se primijetiti i originalna primjena nastavnog sadržaja te dovršenost rada.

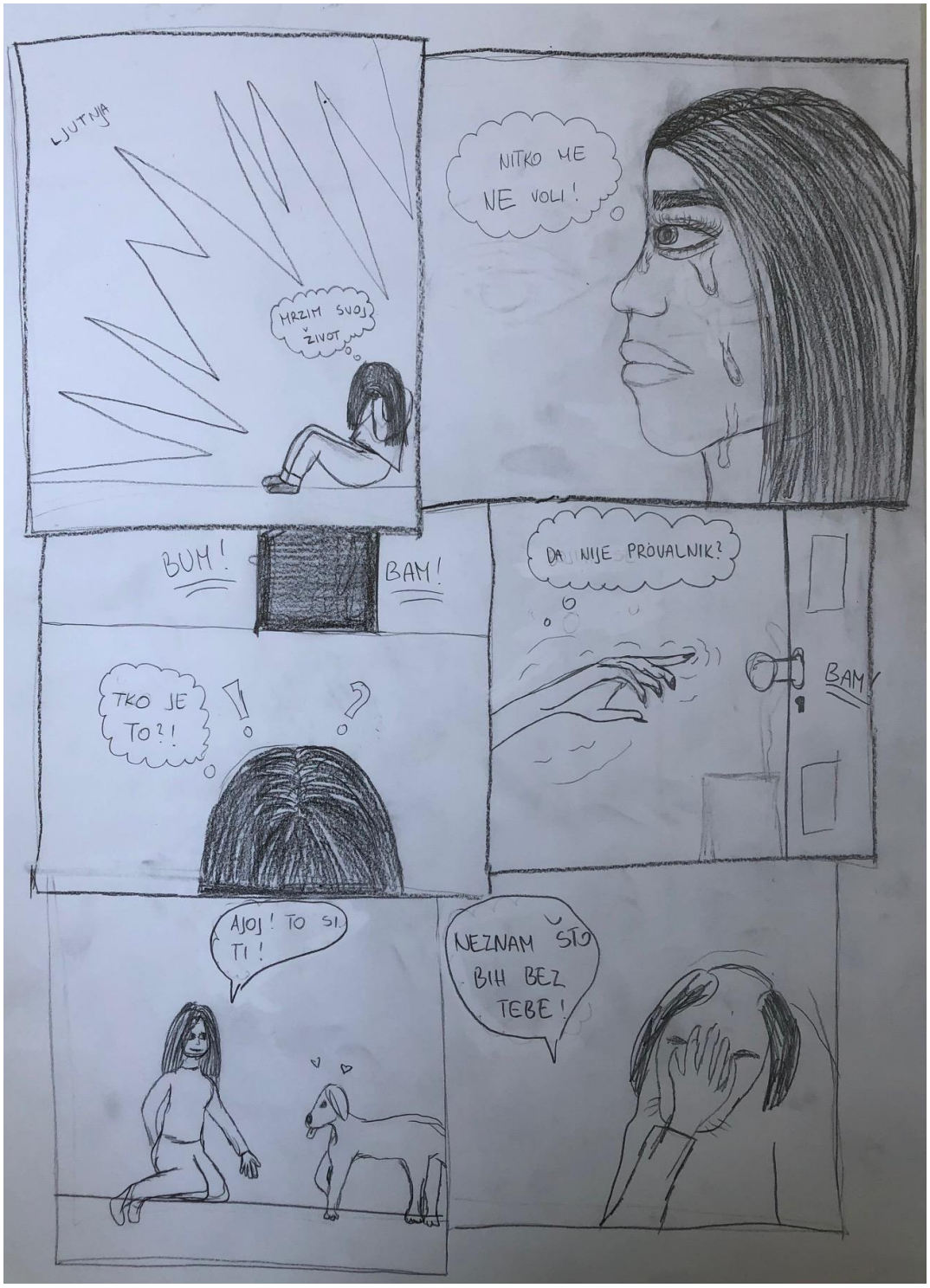

Slika 15. Prvi nastavni dvosat – Strip

Na slici 15 možemo uočiti dovršenost rada te originalnu ideju. Također, vidljiva je i korektna primjena tehnike, medija i materijala. Učenica je svojim radom prikazala udaljenu asocijaciju na zadanu temu te originalnu primjenu nastavnog sadržaja.

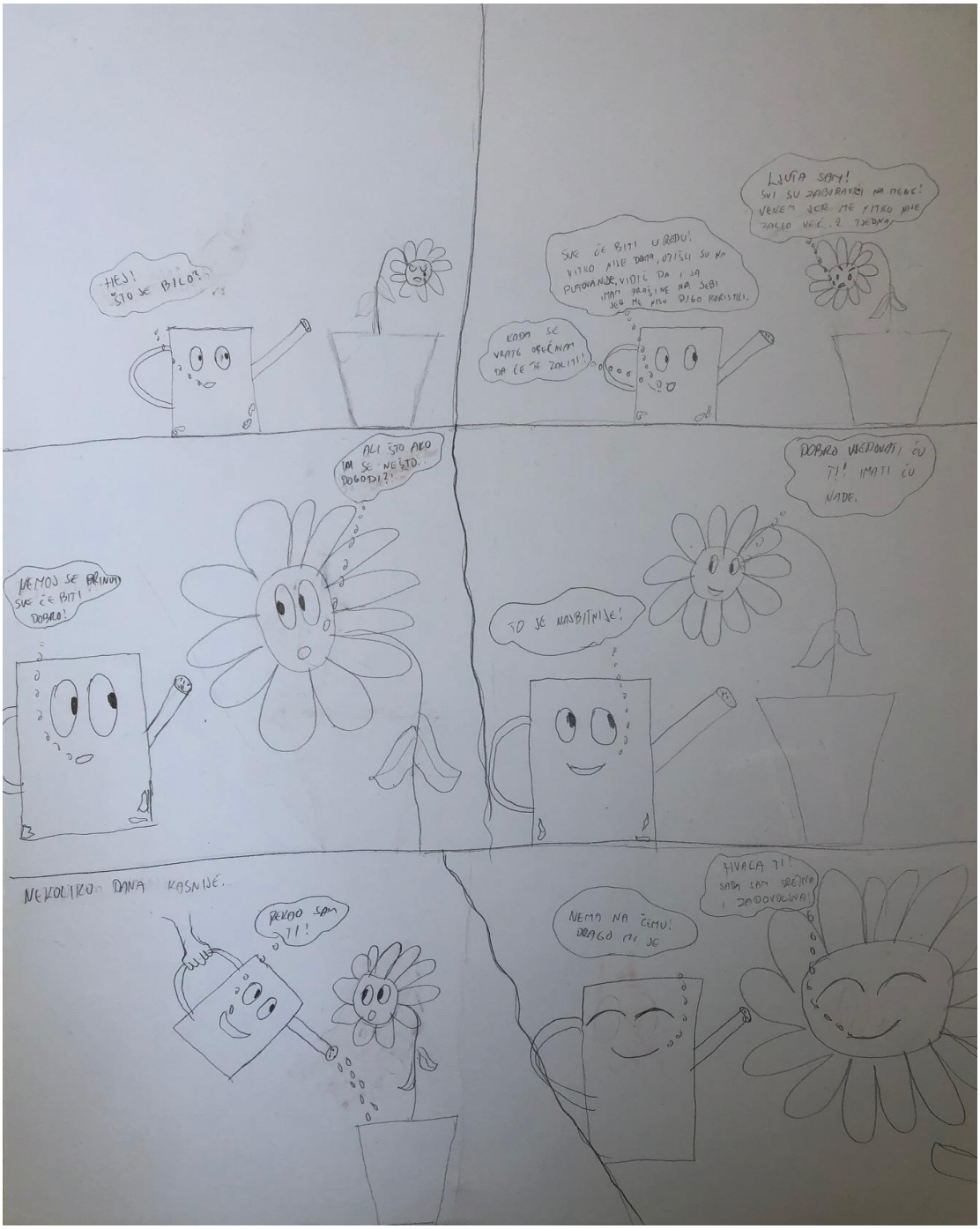

Slika 16. Prvi nastavni dvosat – Strip

Na slici 16 možemo uočiti korektnu primjenu tehnike te šablonske i stereotipne prikaze u odabiru motiva. Vidljive su doslovne asocijacije. Bez obzira na šablonski prikaz i nemogućnost prikaza udaljenijih asocijacija, učenica je pokazala pozitivan stav prema radu te je rad dovršen.

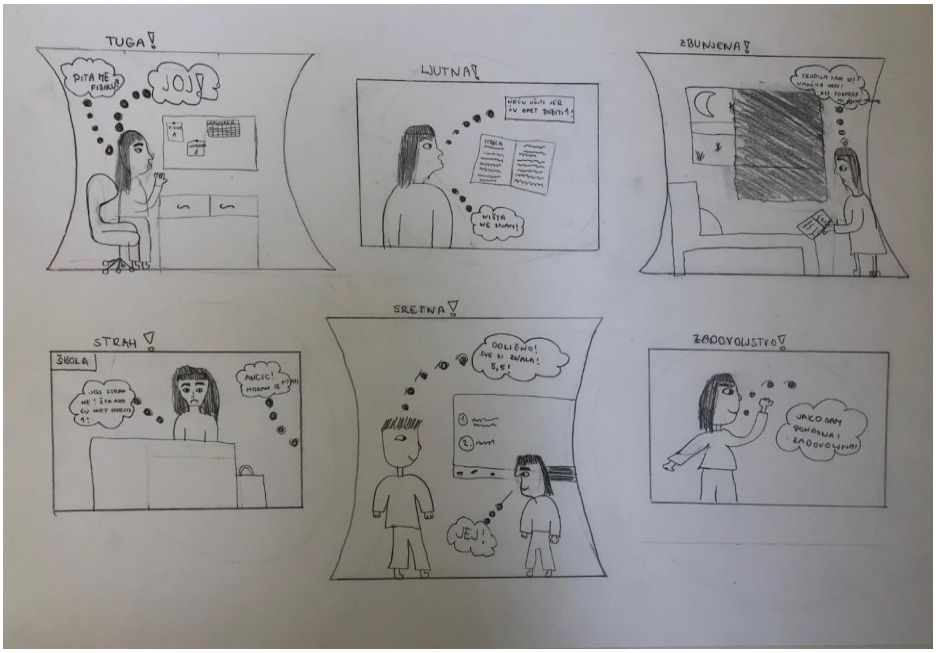

Slika 17. Prvi nastavni dvosat – Strip

Na slici 17 možemo uočiti dovršenost rada te stvaranja poveznica između umjetničkog djela te vlastitog rada i konteksta. Također, vidljiv je i odmak od doslovnih asocijacija.

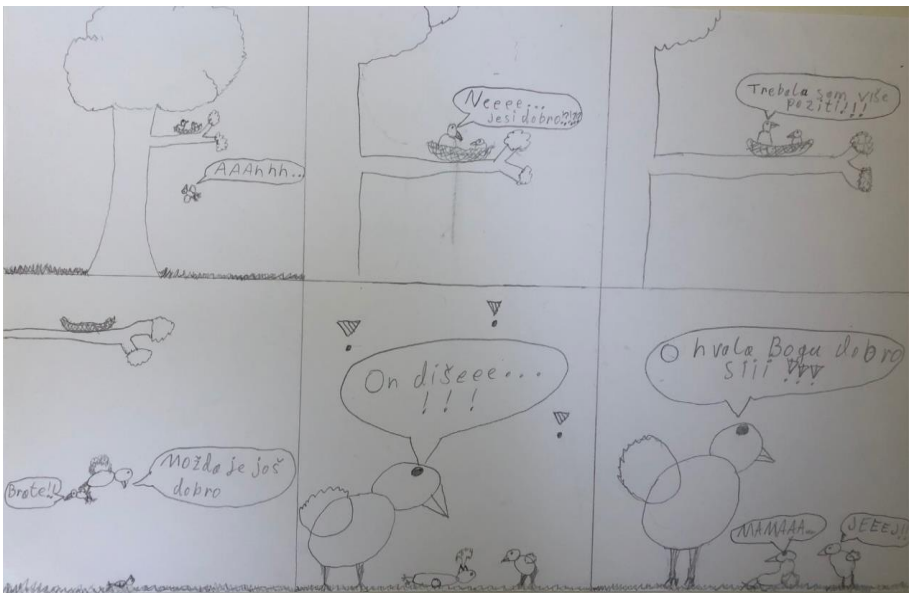

Slika 18. Prvi nastavni dvosat – Strip

Na slici 18 možemo uočiti djelomičnu dovršenost te primjenu šablonskih i stereotipnih prikaza. Vidljiva je korektna primjena tehnike i medija.

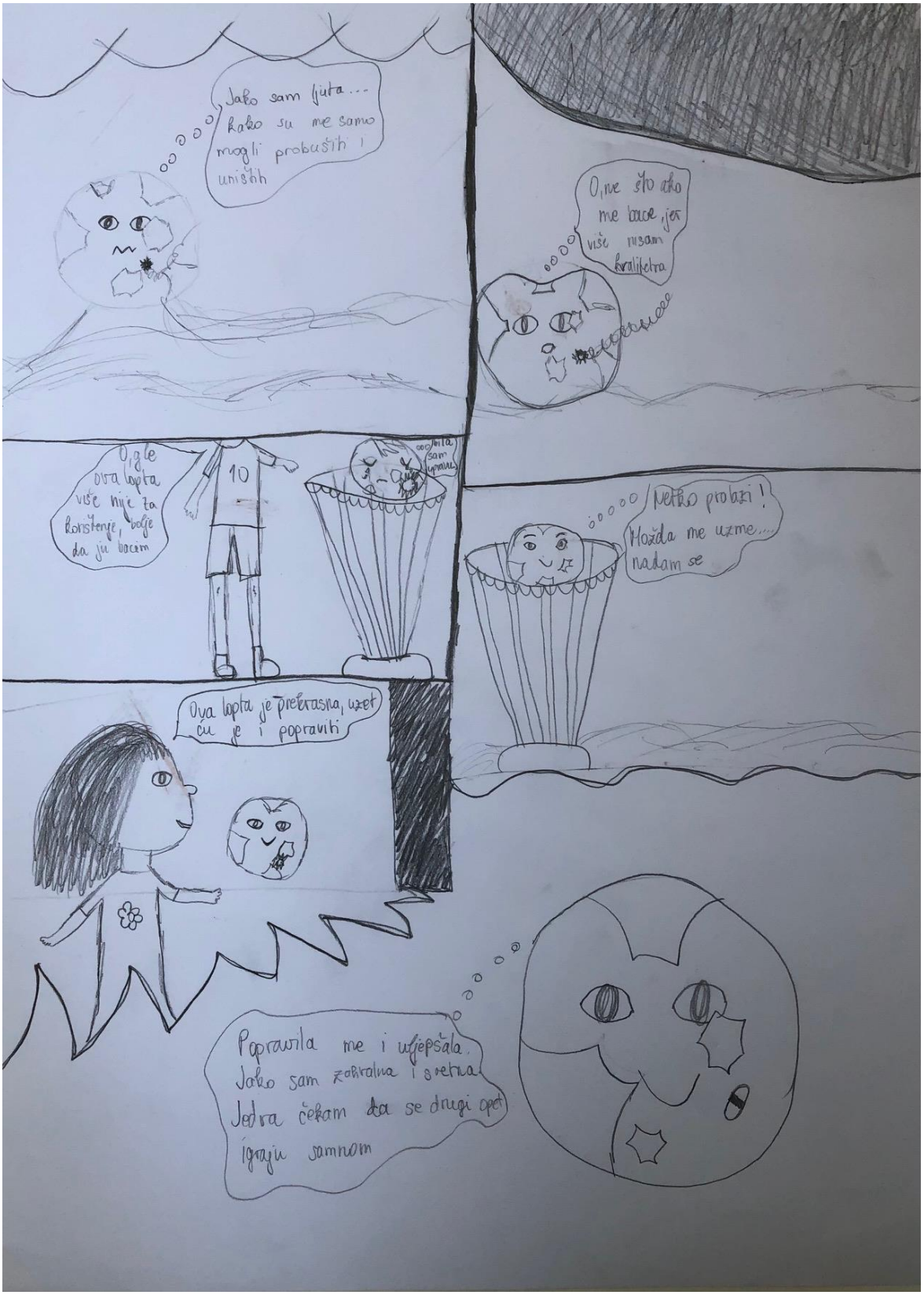

Slika 19. Prvi nastavni dvosat – Strip

Na slici 19 možemo uočiti djelomični odmak od šablonskog prikaza i stereotipa. Vidljiva je dovršenost i korektna primjena tehnike i medija. Također, vidljiv je i pozitivan stav prema radu te uložen trud.

Drugi nastavni dvosat

Tema drugog nastavnog dvosata bila je *Rekompozicija, fotomontaža*. Zadatak učenika bio je izraditi plakat koji prikazuje kontrast pozitivnih i negativnih emocija koristeći razne časopise, novine i kolaž. Učenici su u svom radu trebali prikazati određeni negativni problem vezan uz realizaciju njihove budućnosti (socijalni, ekološki, politički, ekonomski…) te pomoću fotomontaže pretvoriti u pozitivni, odnosno ponuditi njegovo rješenje čime će naglasiti kontrast tih situacija. Učenici su likovni zadatak izvodili individualno. Teme koje su učenici većinom prikazivali bili su siromaštvo i ekološka zagađenja te je primjetna sličnost u odabiru motiva. Budući da su učenici, čiji su radovi pokazali neke manje sličnosti sjedili na suprotnim krajevima učionice, može se zaključiti da se radi o slučajnosti i/ili nedovoljnom zainteresiranošću za likovni zadatak. Svi učenici uspješno su dovršili likovni zadatak te se nekoliko radova istaknulo vrlo kreativnim rješenjem likovnog problema. Pojedini učenici pokušali su si olakšati izvedbu vlastitih ideja te su zanemarili upute i nisu ispunili cijeli format papira na kojemu su radili.

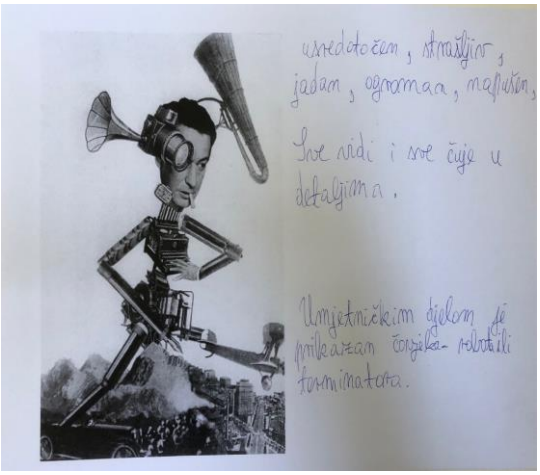

Slika 20. Drugi nastavni dvosat – *Zadatak (radni materijal na početku nastavnog sata)*

Slika 21. Drugi nastavni dvosat – *Zadatak (radni materijal na početku nastavnog sata)*

Slika 22. Drugi nastavni dvosat – *Zadatak (radni materijal na početku nastavnog sata)*

Slika 23. Drugi nastavni dvosat – Rekompozicija

Na slici 23 Možemo uočiti djelomičnu dovršenost i korektnu primjenu tehnike, materijala i medija. Isto tako, uočena je nemogućnost stvaranja poveznica između umjetničkog djela, vlastitog rada i konteksta. Također, možemo zamijetiti da je ispoštovana tehnika i forma.

Slika 24. Drugi nastavni dvosat – Rekompozicija

Na slici 24 možemo uočiti pozitivan stav prema radu te uloženi trud. Vidljiva je korektna primjena tehnike, materijala i medija. Ispoštovane su tehnike i forma te je vidljiv djelomični odmak od doslovnih asocijacija.

Slika 25. Drugi nastavni dvosat – Rekompozicija

Na slici 25 možemo uočiti djelomičnu dovršenost te nemogućnost stvaranja poveznice između umjetničkog djela, vlastitog rada i konteksta. Vidljiva je korektna primjena tehnike.

Slika 26. Drugi nastavni dvosat – Rekompozicija

Na slici 26 uočavamo udaljene asocijacije te originalnu ideju. Vidljiva je i improvizacija u tehnikama, materijalu i mediju te originalna primjena nastavnog sadržaja.

Slika 27. Drugi nastavni dvosat – *Rekompozicija*

Na slici 27 možemo uočiti udaljene asocijacije i samostalnost u radu. Isto tako, vidljiva je i originalna primjena nastavnog sadržaja.

Treći nastavni dvosat

Na posljednjem nastavnom dvosatu čija je tema bila: *Oblikovanje prostornih površina* učenici su za likovni zadatak izrađivali razrednu umjetničku instalaciju od radova s prethodna dva nastavna dvosata na temu preobražaja emocija, od pozitivnih do negativnih u kojemu su trebali naglasiti dinamiku pozitivnih emocija. Učenici su ovaj zadatak izvodili kao razred podijeljen u dvije grupe koje su trebale međusobno surađivati ako su željeli ispuniti zadane upute. Podjela učenika u dvije grupe pokazala se iznimno uspješnom i korisnom jer su učenici, osim zadataka koje su imali u obje grupe, cijelo vrijeme međusobno surađivali znajući da neposredno ovise jedni o drugima. Također, učenici su iznosili svoja mišljenja vezano za motive koje će iskoristiti s radova s prethodna dva nastavna dvosata te je atmosfera u razredu bila pozitivna i radna. Učenici su izradili razrednu instalaciju na papiru većih dimenzija koju su također koristili na prethodnim nastavnim satima te su odlučili u središtu kompozicije zalijepiti motive koji prikazuju i/ili pobuđuju negativne emocije. Preobražaj emocija prikazali su tako da su radijalno oko motiva koji predstavljaju negativne emocije zalijepili pozitivne te su između dva dijela osmislili i napisali geslo: *„Sve negativno ima nešto pozitivno.“* Učenici su se odlučili potpisati na razrednu instalaciju, jer kako su i sami zaključili, to je razredna instalacija i bili su ponosni na nju. Treba istaknuti kako učenici nisu najbolje usvojili nastavne

pojmove koji su se obrađivali tijekom dva nastavna sata što je vidljivi iz njihovog rada. Izostala je instalacija. Učenici su tijekom zadataka koji su prethodili izradi likovnog zadatka jasno mogli izraziti pojam umjetničke instalacije ali pri izradi likovnog zadatka to je izostalo. Učenici su umjesto prostorne instalacije napravili plakat. Učenicima je bilo teško percipirati prostor te nisu slijedili sve upute. Odlučili su raditi na papiru iako su u više navrata dobivali upute da obrate pažnju na prostor te da koriste prostor učionice za izradu razredne instalacije. Neuspjela izvedba likovnog zadatka može se pripisati lošoj pripremi u vidu zadataka, nezainteresiranošću učenika za zadatak ili mogućem strahu od drugačijeg načina izražavanja na nastavnom predmetu. Na samom kraju nastavnog sata učenici su ispunili anketni upitnik.

Slika 28. Treći nastavni dvosat – *Razredna instalacija*

Slika 29. Treći nastavni dvosat – *Prezentacija razredna instalacija*

Slika 30. Treći nastavni dvosat – *Razredna instalacija – prikaz razredne atmosfere*

Na fotografijama (28, 29 i 30) možemo uočiti korektnu primjenu tehnike te dovršenost. Vidljivo je povremeno stvaranje poveznica između umjetničkog djela, vlastitog rada i konteksta. Iz fotografija možemo uočiti pozitivan stav prema radu. Isto tako, vidljiv je izostanak primjene nastavnog sadržaja budući da učenici nisu napravili instalaciju već plakat.

2.6.3. Analiza rezultata upitnika

Upitnik je rješavalo devetnaest učenika jednog razreda. Upitnik je podijeljen učenicima na kraju trećeg nastavnog dvosata. Upitnik se sastojao od petnaest pitanja od kojih je nekoliko pitanja bilo posvećeno izražavanju emocija, od čega se ispitivalo izražavanje emocija u društvu najbližih osoba te među kolegama u razredu. Ostala pitanja odnosila su se na likovno izražavanje na nastavnom predmetu Likovne kulture te se ispitivalo sviđa li im se izražavati emocije na nastavi, koji način izražavanja (verbalni ili neverbalni) smatraju sigurnijim te smatraju li da bi takve teme trebali imati češće na nastavi.

Odgovori na tvrdnje prikazani su u grafovima. Teze koje su im postavljenje vezane su za provedeno istraživanje. Upitnikom se ispitivalo učeničko mišljenje i stavovi o emocijama i izražavanju emocija.

Rezultati upitnika poslužili su kao povratna informacija o provedenom istraživanju s naglaskom na učeničko mišljenje o tome izražavaju li otvoreno svoje emocije, na koji način izražavaju pozitivne i negativne emocije u svom likovnom ili vizualnom radu te osjećaju li se sigurnije kada izražavaju svoje emocije vizualnim ili verbalnim/pisanim putem.

Rezultati anketnog upitnika

	Nimalo se ne se slažem	Ne slažem se	Niti se slažem niti se ne slažem	Slažem se	U potpunosti se slažem
1. Volim se likovno izražavati na predmetu Likovna kultura.	0,00%	5,26%	0,00%	57,89%	42,11%
2. Otvoreno komuniciram o svojim emocijama s najbližim osobama (obitelj, najbolji/a prijatelj/ica).	0,00%	10,53%	47,37%	15,79%	26,32%
3. Često dijelim svoje emocije s kolegama u razredu.	31,58%	31,58%	26,32%	0,00%	10,53%
4. Verbalno lako izražavam svoje emocije.	15,79%	26,32%	42,11%	10,53%	5,26%
5. Svidjela mi se tema izražavanja emocija na predmetu Likovna kultura.	0,00%	10,53%	15,79%	52,63%	21,05%
6. Svidjelo mi se izražavanje emocija kroz svoje radove na predmetu Likovna Kultura.	0,00%	0,00%	21,05%	63,16%	15,79%
7. Sviđa mi se što mogu izraziti svoje emocije, a da to nije na glas.	0,00%	15,79%	26,32%	31,58%	31,58%
8. Vizualno izražavanje emocija smatram sigurnijim od verbalnog.	10,53%	10,53%	31,58%	42,11%	5,26%
9. Vizualno izražavanje emocija smatram lakšim od verbalnog.	10,53%	15,79%	31,58%	21,05%	15,79%
10. Volim izražavati svoje emocije.	15,79%	26,32%	42,11%	5,26%	15,79%
11. Često izražavam svoje emocije.	21,05%	31,58%	31,58%	0,00%	15,79%
12. Volio/la bih više izražavati svoje emocije.	15,79%	26,32%	26,32%	31,58%	0,00%
13. Trebali bi češće imati ovakve teme na nastavi.	0,00%	10,53%	26,32%	26,32%	36,84%
14. Kroz ovu temu sam bolje upoznao/la svoje emocije.	0,00%	21,05%	52,63%	26,32%	0,00%
15. Ova tema potaknula me na izražavanje emocija.	0,00%	31,58%	47,37%	21,05%	0,00%

Graf 1. Rezultati upitnika provedenog na kraju trećeg nastavnog dvosata

Iz ovog rezultata (graf 1) vidljivo je kako se 95% učenika uglavnom ili u potpunosti slaže s tvrdnjom o tome vole li se likovno izražavati na nastavnom predmetu Likovne kulture. Manji broj učenika, 5% izrazilo je negativno mišljenje o navedenoj tvrdnji.

Nekoliko pitanja bilo je posvećeno izražavanju emocija, od čega se ispitalo izražavanje emocija u društvu najbližih osoba te među kolegama u razredu te generalno verbalno izražavanje emocija.

Rezultati (graf 2) su pokazali da manje od polovice ispitanih učenika otvoreno komunicira o svojim emocijama s najbližim osobama dok su ostali većinom neutralnog mišljenja. Također, rezultati (graf 3) su pokazali da je većina učenika izrazila negativno mišljenje o dijeljenju emocija s kolegama iz razreda dok ostatak učenika podjednako dijeli pozitivno i neutralno mišljenje. Isto tako, rezultati (graf 4) su pokazali da manji broj ispitanih učenika dijeli pozitivno mišljenje o lakoći verbalnog izražavanja emocija dok ostatak podjednako zastupa negativno i neutralno mišljenje.

Grafički prikaz stavova učenika o tvrdnji kako otvoreno komuniciraju o svojim emocijama s najbližim osobama i da li često dijele svoje emocije s kolegama iz razreda:

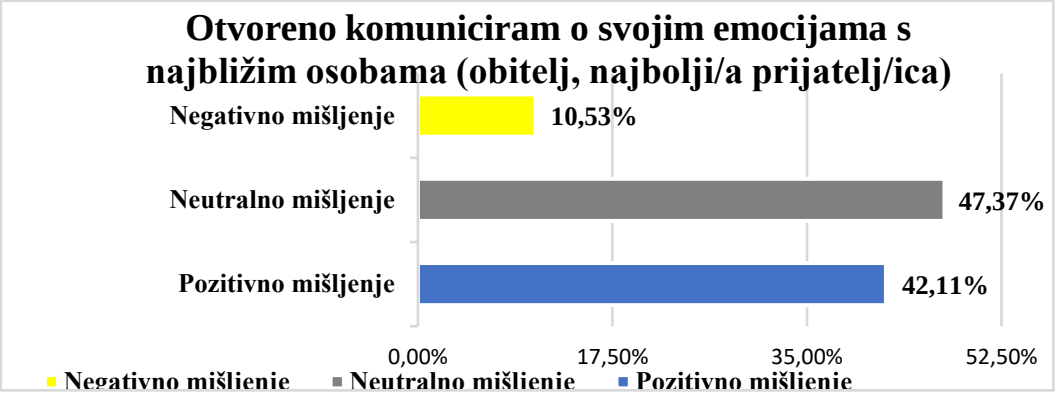

Graf 2. Rezultati upitnika provedenog na kraju trećeg nastavnog dvosata

Iz rezultata (graf 2) vidljivo je kako se 42% učenika uglavnom ili u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom o otvorenom komuniciranju o svojim emocijama s najbližim osobama. Također, rezultat od 47% pokazuje neutralno mišljenje o navedenoj tvrdnji dok se manji broj učenika, oko 11% ne slaže s navedenom tvrdnjom.

Grafički prikaz stavova učenika o tvrdnji dijeli li često svoje emocije s kolegama u razredu:

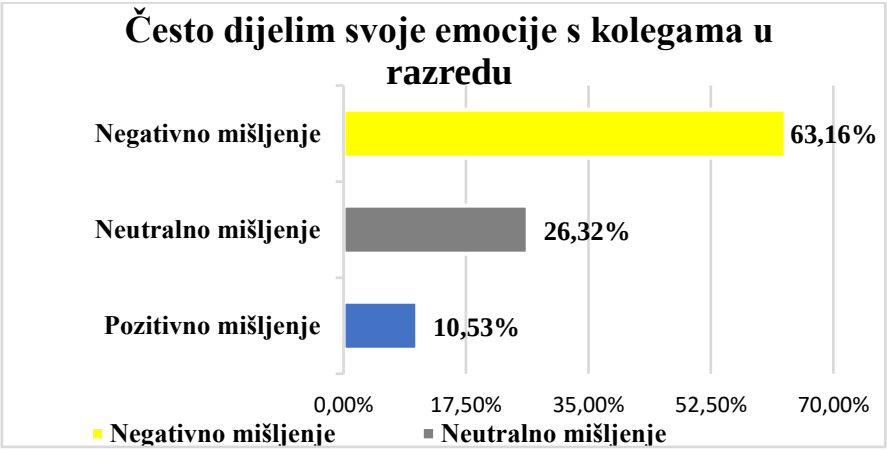

Graf 3. Rezultati upitnika provedenog na kraju trećeg nastavnog dvosata

Rezultatom (graf 3) od 63% u kojem se učenici uglavnom ne slažu s navedenom tvrdnjom o tome dijele li često svoje emocije s kolegama iz razreda, potvrđuje se teza o bitnosti obrazovanja emocija. Iz tog razloga, emocionalnu pedagogiju trebalo bi implementirati u obrazovni sustav.

Grafički prikaz stavova učenika o tvrdnji kako verbalno lako izražavaju emocije:

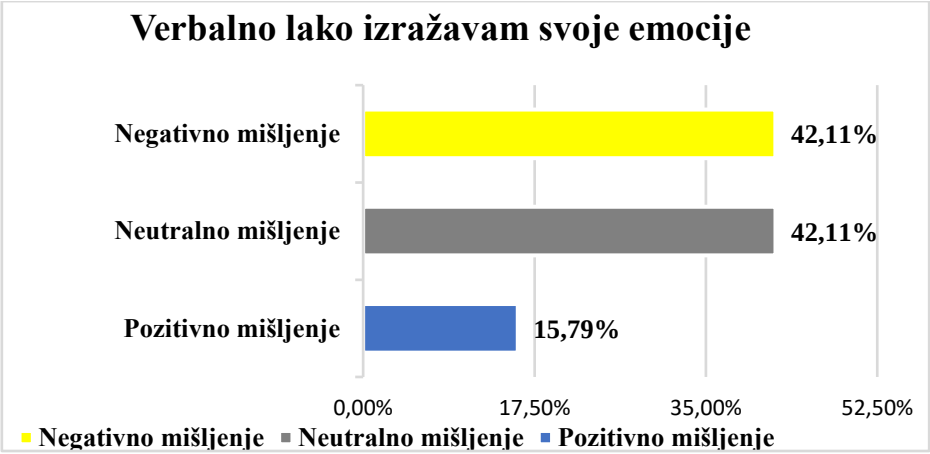

Graf 4. Rezultati upitnika provedenog na kraju trećeg nastavnog dvosata

Iz rezultata (graf 4) vidljivo je kako se 16% učenika uglavnom ili u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom o lakoći verbalnog izražavanja emocija, dok se podjednak broj učenika, 42 % ne slaže s navedenom tvrdnjom ili je izraženo mišljenje neutralno.

Grafički prikaz stavova učenika o tvrdnji da li im se svidjela tema izražavanja emocija na predmetu Likovna kultura.

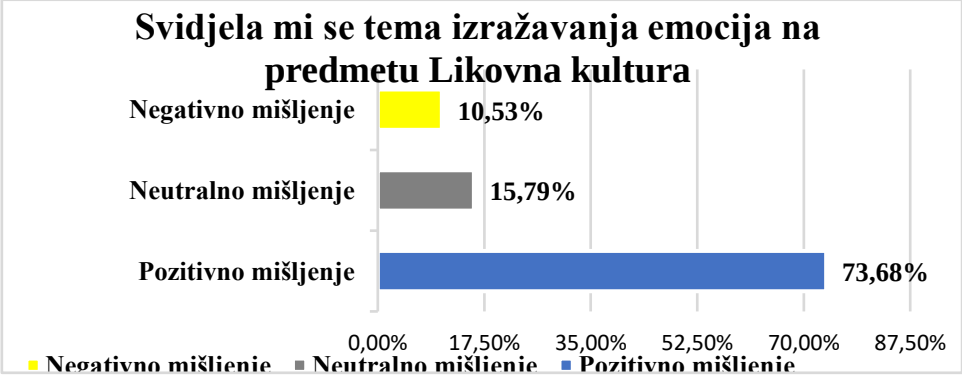

Graf 5. Rezultati upitnika provedenog na kraju trećeg nastavnog dvosata

Rezultat (graf 5) od 74% učenika u kojem se učenici uglavnom ili u potpunosti slažu s navedenom tvrdnjom o tome sviđa li im se tema izražavanja emocija na predmetu Likovna kultura pokazuje potrebu za poticanjem izražavanja emocija na nastavnom predmetu. Preostali učenici izrazili su se neutralno, njih 16% i u puno manjem broju negativno, ukupno 10%.

Grafički prikaz stavova učenika o tvrdnji koliko im se svidjelo izražavanje emocija kroz njihove radove na nastavnom predmetu Likovne kulture:

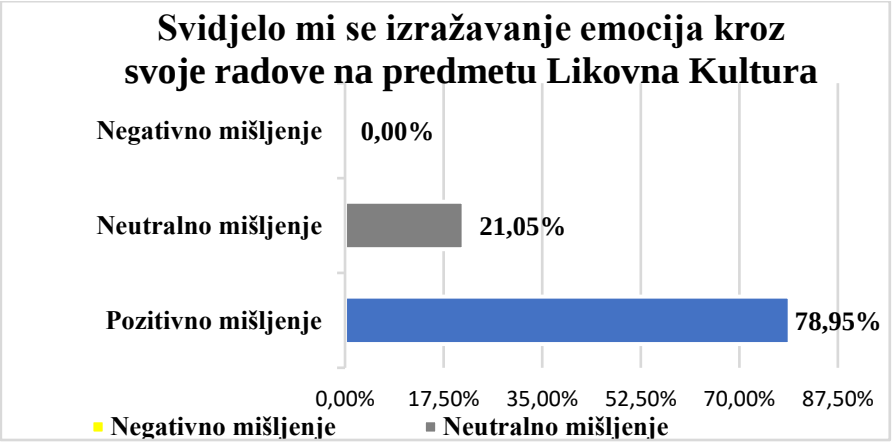

Graf 6. Rezultati upitnika provedenog na kraju trećeg nastavnog dvosata

Iz ovog rezultata (graf 6) vidljivo je kako se 79% učenika uglavnom ili u potpunosti slaže s tvrdnjom o tome da li im se svidjelo izražavanje emocija kroz njihove radove na predmetu Likovna Kultura. Manji broj učenika, 21% ima neutralno mišljenje.

Grafički prikaz stavova učenika o tvrdnji sviđa li im se što mogu izraziti svoje emocije, a da to nije na glas:

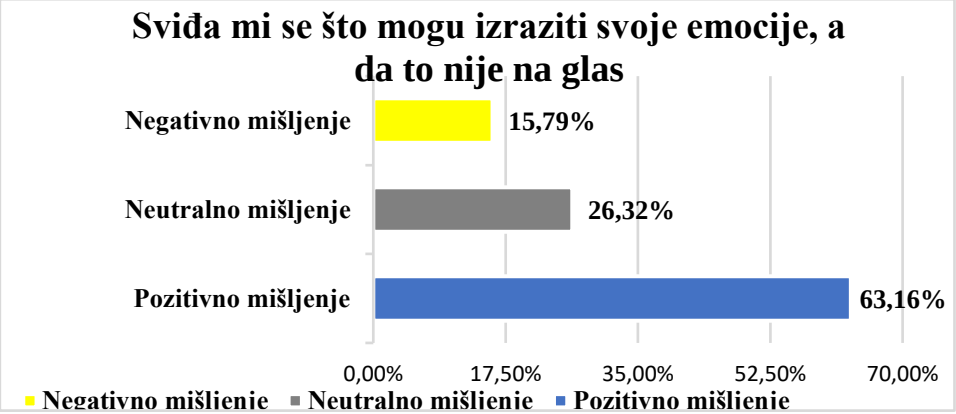

Graf 7. Rezultati upitnika provedenog na kraju trećeg nastavnog dvosata

Rezultat (graf 7) od 63% o tvrdnji da li im se sviđa što mogu izraziti svoje emocije, a da to nije na glas, pokazuje kako se učenici uglavnom ili u potpunosti slažu navedenom tvrdnjom. Ostali rezultati pokazuju kako je 25% učenika izrazilo neutralno mišljenje dok se 15% ne slaže s navedenom tvrdnjom.

Grafički prikaz stavova učenika o tvrdnji smatraju li vizualno izražavanje emocija sigurnijim od verbalnog.

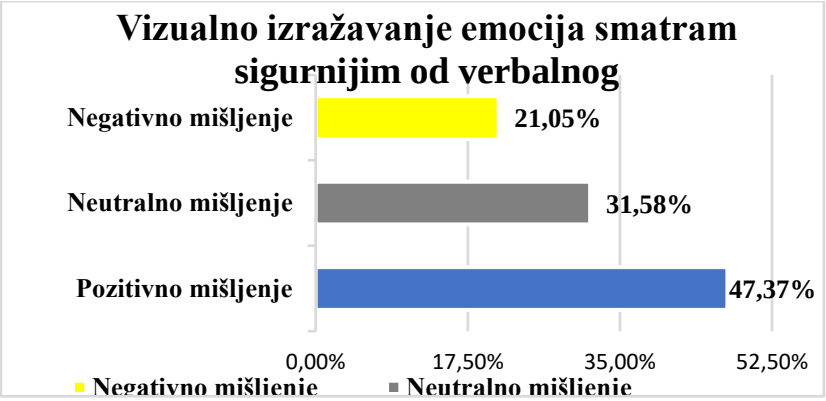

Graf 8. Rezultati upitnika provedenog na kraju trećeg nastavnog dvosata

Rezultati istraživanja (graf 8) pokazali su većinsko pozitivno mišljenje o vizualnom izražavanju kao sigurnijem od verbalnog. 47% učenika se uglavnom ili u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom. Također, rezultati pokazuju kako se ostatak učenika izjasnilo neutralno, 32% te manji dio je iznio negativno mišljenje, 21%.

Grafički prikaz stavova učenika o tvrdnji smatraju li vizualno izražavanje lakšim od verbalnog.

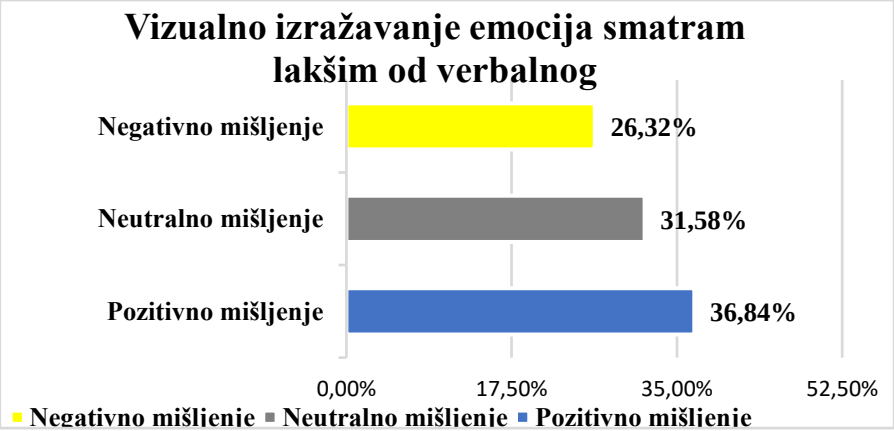

Graf 9. Rezultati upitnika provedenog na kraju trećeg nastavnog dvosata

Učenici se u 37% uglavnom ili u potpunosti slažu s tvrdnjom da li vizualno izražavanje emocija smatraju lakšim od verbalnog (graf 9). Također, rezultati pokazuju kako je 32% učenika iznijelo neutralno mišljenje dok se 26% učenika ne slaže s navedenom tvrdnjom.

Grafički prikaz stavova učenika o tvrdnji vole li učenici izražavati emocije.

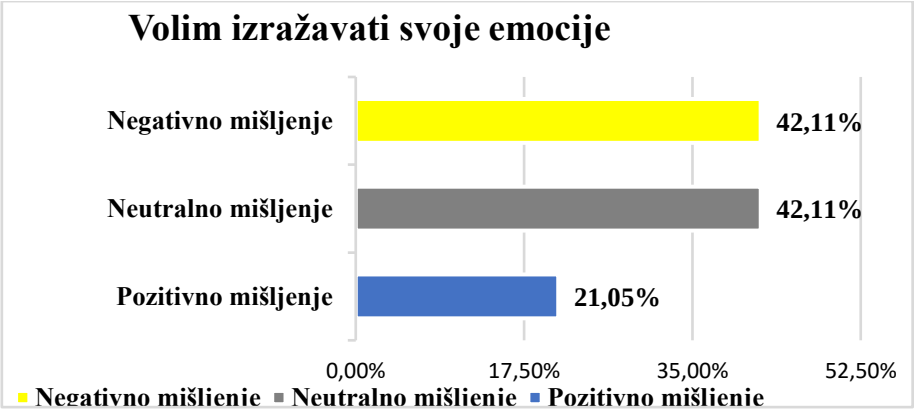

Graf 10. Rezultati upitnika provedenog na kraju trećeg nastavnog dvosata.

Rezultati istraživanja (graf 10) pokazuju kako se učenici u 21% uglavnom ili u potpunosti slažu s tvrdnjom vole li izražavati svoje emocije. Također, rezultat od 42% pokazuju podjednaku zastupljenost neutralnog i negativnog mišljenje.

Grafički prikaz stavova učenika o tvrdnji izražavaju li učenici često svoje emocije.

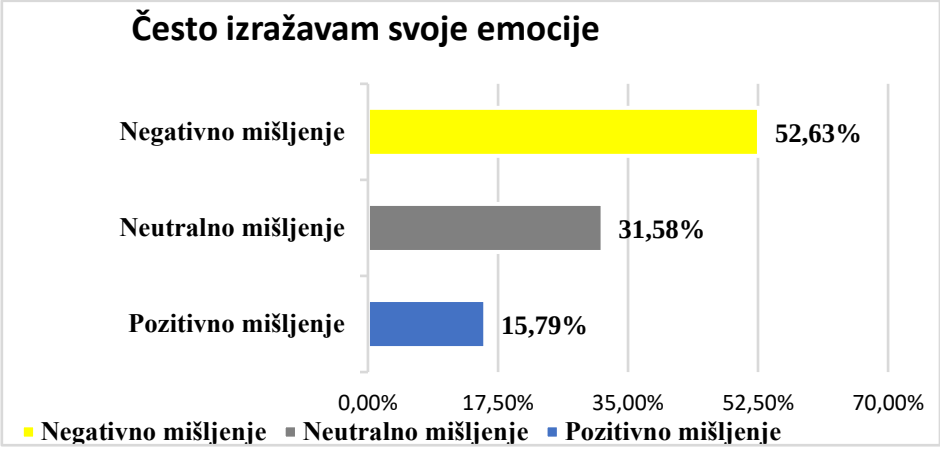

Graf 11. Rezultati upitnika provedenog na kraju trećeg nastavnog dvosata

Iz rezultata (graf 11) možemo vidjeti kako je 32% učenika izrazilo neutralno mišljenje o tvrdnji da li često izražavaju emocije. Također, rezultati pokazuju kako se 16% učenika uglavnom ili u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom te 52% koji se uopće ne slažu s tvrdnjom.

Grafički prikaz stavova učenika o tvrdnji da li bi voljeli više izražavati emocije.

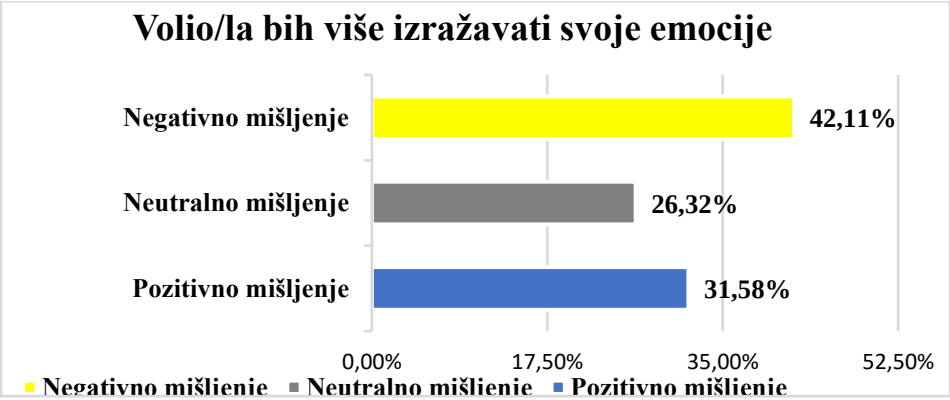

Graf 12. Rezultati upitnika provedenog na kraju trećeg nastavnog dvosata

Iz rezultata (graf 12) možemo vidjeti kako se 32% učenika uglavnom ili u potpunosti slaže s tvrdnjom o tome da li bi više voljeli izražavati svoje emocije. Rezultati pokazuju i kako se 42% učenika uopće ne slaže s navedenom tvrdnjom te 26% neutralnog mišljenja o tvrdnji.

Grafički prikaz stavova učenika o tvrdnji da li bi trebali češće imati takve teme na nastavi.

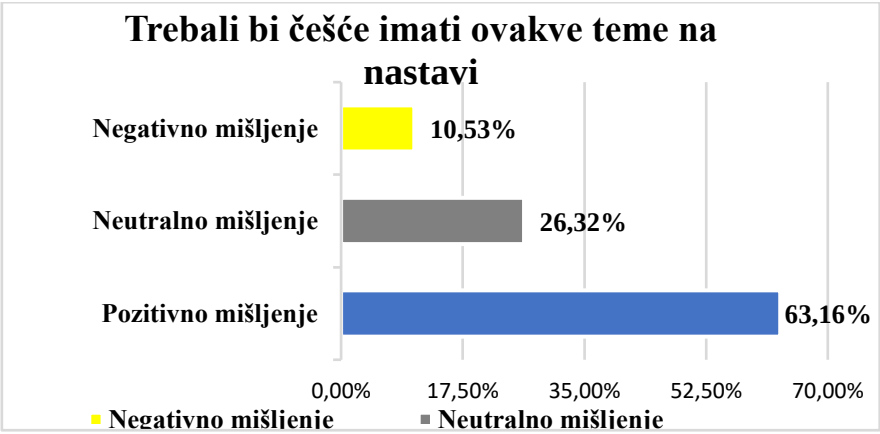

Graf 13. Rezultati upitnika provedenog na kraju trećeg nastavnog dvosata

Iz rezultata (graf 13) vidljivo je kako se 63% učenika uglavnom ili u potpunosti slaže s tvrdnjom da li trebali imati češće takve teme na nastavi. Također, rezultati pokazuju kako se 26% učenika izrazilo neutralno te se je 11% učenika ne slaže s navedenom tvrdnjom.

Grafički prikaz stavova učenika o tvrdnji da li su kroz ovu temu bolje upoznali svoje emocije:

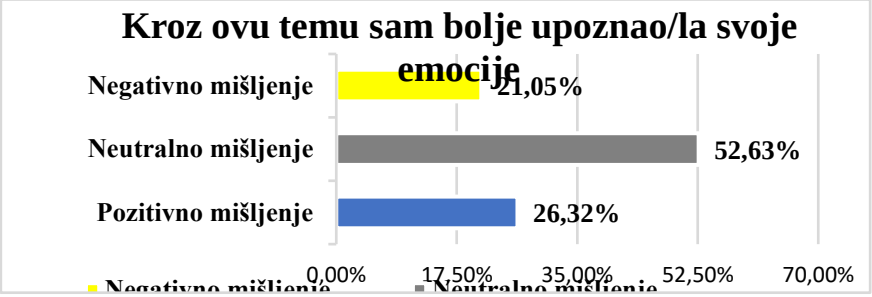

Graf 14. Rezultati upitnika provedenog na kraju trećeg nastavnog dvosata

Rezultati (graf 14) pokazuju kako se 26% učenika uglavnom ili u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom da li su kroz ovu temu bolje upoznali svoje emocije. Također, rezultati pokazuju kako se 53% učenika izrazilo neutralno te 21% učenika koji se ne slažu s navedenom tvrdnjom.

Grafički prikaz stavova učenika o tvrdnji da li ih je ova tema potaknula na izražavanje emocija:

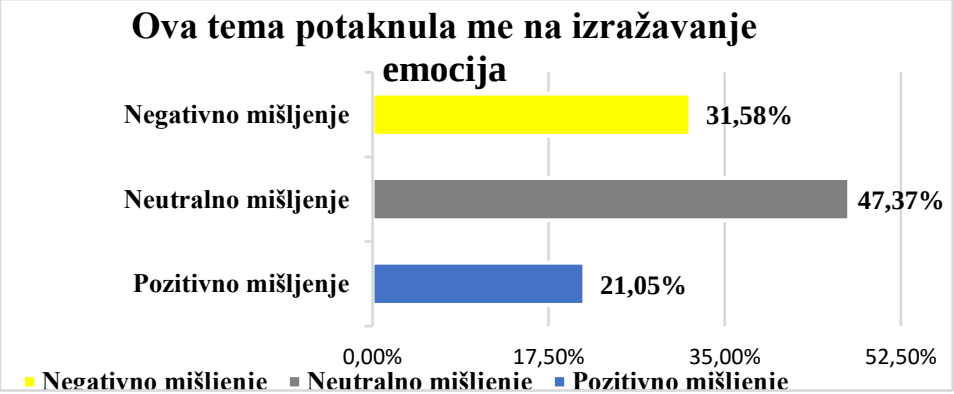

Graf 15. Rezultati upitnika provedenog na kraju trećeg nastavnog dvosata

Rezultati istraživanja (graf 15) pokazuju kako je manji broj učenika, njih 21% izrazila pozitivno mišljenje na tvrdnju da li ih je tema potaknula na izražavanje emocija dok je ostatak učenika iznio neutralno mišljenje, 47% te manji broj negativno mišljenje, 32%.

Ukupni rezultati istraživanja stavova anketnim upitnikom pokazao je neutralno mišljenje o temi. Iz dobivenih podataka zaključuje se kako učenici zaziru od svojih emocija, dok ih s bližnjim osobama dijele bez izraženog straha. Također, pokazalo se kako je učenicima lakše izraziti emocije vizualnim nego verbalnim putem te da taj način izražavanja ujedno smatraju i sigurnijim.

2.7. Rasprava

U ovome istraživanju kod učenika su se nastojali potaknuti načini promišljanja o emocijama i izražavanja istih. Analizirajući rezultate istraživanja, vidljivo je da se učenicima svidjela tema izražavanja emocija na nastavnom predmetu Likovne kulture . Tijekom tri nastavna dvosata pokušalo se u učenicima potaknuti svijest o percepciji emocija i važnosti izražavanja istih. Diplomsko istraživanje odgovorilo je na pitanja: *Izražavaju li učenici otvoreno svoje emocije i koliko im je to zanimljivo? Na koji način učenici izražavaju pozitivne i negativne emocije u svom likovnom ili vizualnom radu? Osjećaju li se učenici sigurnije kada izražavaju svoje emocije vizualnim ili verbalnim/pisanim putem?*

Rezultatima upitnika vidljivo je kako se 74% učenika uglavnom ili u potpunosti slaže s tvrdnjom sviđa li im se izražavanje emocija na predmetu Likovna kultura (graf 5). Također, rezultati pokazuju kako 47% učenika smatra vizualno izražavanje emocija sigurnijim od verbalnog (graf 8) te 39% učenika smatra kako je vizualno izražavanje emocija lakše od verbalnog (graf 9).

Nastava je bila osmišljena u skladu s potrebama učenika te se na pitanja vezana za emocije i načine izražavanja učenicima pružila mogućnost slobodnog izražavanja neverbalnim ali i verbalnim putem koristeći razne zadatke.

Tijekom rada nekim je učenicima bio potreban dodatan poticaj i razgovor, dok su neki imali originalne ideje i rješenja koje su bez teškoća provodili u djelo ili komunicirali o njima. No, ipak je većina učenika pokazivala nesigurnost u radu te su često tražili potvrdu ili odobrenje za svoj rad.

Primjena više različitih nastavnih metoda i materijala tijekom tri nastavna dvosata pokazala se uspješnom strategijom jer su učenici imali izrazito zadovoljavajuće rezultate rada. Na trećem nastavnom dvosatu, ujedno i posljednjem, performativni zadatak pokazao se izrazito uspješnim jer su učenici imali prostora isprobati nove nastavne metode i iskoristiti izmjene u odnosu na uobičajene nastavne sate na kojim se najčešće koristi jedna tehnika i jedan materijal te obično učenici rade samostalno. Također, podjela razreda u dvije grupe koje trebaju međusobno surađivati, ako žele ispuniti uvjete za uspješan likovni rad pokazala je da znaju kritički iznositi svoja mišljenja ali i uvažavati tuđa.

Prema rezultatima provedenog upitnika jasno je da su učenici pozitivno reagirali na temu ovog istraživanja i da smatraju kako bi se takvim temama trebalo češće baviti na nastavi. Također, rezultati istraživanja pokazali su da učenici lakše iznose svoje emocije najbližim osobama, ali da ih teže iznose u razredu s kolegama čime se otvara prostor za dodatnim istraživanjem razredne i vršnjačke atmosfere ako uzmemo u obzir da škola nije samo obrazovna već i odgojna institucija.

3. Zaključak

Diplomsko istraživanje te ispitivanje i izražavanje emocija učenika adolescentske dobi rezultiralo je konkretnim zaključcima na osnovu kojih se mogu razvijati daljnje strategije i istraživanja na ovu temu u odgojno-obrazovnom radu. Tema emocija učenicima je bila novost u svakodnevnoj nastavi, a radovi učenika i upitnik iskazali su jasne stavove o istoj. Manjak pažnje koja se posvećuje temi emocija i izražavanja emocija u nastavi bila je očita iz rezultata upitnika, kao i iz većine likovnih radova.

Uzmemo li u obzir alternativne načine emocionalnog izražavanje odnosno re-kreiranja emocija preko društvenih i socijalnih mreža i zanemarivanje socijalnog i emocionalnog razvoja kao teme u svakodnevnoj nastavi, možemo zaključiti da postoji velika potreba za češćim uvođenjem ove teme u svakodnevnu nastavu.

Rezultati ovog istraživanja pokazali su neospornu potrebu za promjenom tematike svakodnevne nastave i uvođenje emocionalnog i socijalnog razvoja kao stalne teme u nastavi, ne samo na razini pojedinih nastavih predmeta poput Likovne kulture, već i na cijeli odgojno-obrazovni sustav.

Tijekom tri nastavna dvosata fokus je bio stavljen na nešto drugačiji pristup od onoga na što su učenici navikli na nastavi predmeta Likovna kultura. Iz toga možemo zaključiti da uvijek postoje inovativnije teme i načini za produbljivanje usvojene građe.

Jasno je kako se ovim istraživanje tek načelo u sferu aktivacije emocionalnog aspekta u nastavi te da je moguće puno dublje ući u tu problematiku tijekom većeg broja nastavnih sati. U ovom radu nedostaje istraživanje o dubinskim i pozadinskim emocijama koje se moglo provesti vezano uz temu izražavanja emocija, putem razgovora i/ili igre asocijacija te provođenjem više anketnih upitnika.

Važno je istaknuti da su učenici tijekom nastavnih sati ohrabrivani na neometano iznošenje emocija i izražavanje vlastitih stavova.

4. Literatura

Gardner, Howard. (2004). *Disciplinarni um*. Educa

Chabot, D., Chabot, M. (2009). *Emocionalna pedagogija*. Zagreb: Educa

Goleman, D. (1997). *Emocionalna inteligencija – zašto je važnija od kvocijenta inteligencije*. Zagreb: Mozaik knjiga

Jensen, Eric. (2005). *Poučavanje s mozgom na umu*. Educa

Jensen, Eric. (1998). *Super – nastava*. Educa

Kalebić Maglica, B. (2007). *Uloga izražavanja emocija i suočavanja sa stresom vezanim uz školu u percepciji raspoloženja i tjelesnih simptoma adolescenata.* Psihologijske teme, 16, 1, 1-26.

Karlavaris B., *Metodika likovnog odgoja 2*, Grafički zavod Hrvatske, Zagreb, 1988.

Oatkley, K., Jenkins, J. M. (2003). *Razumijevanje emocija*. Jastrebarsko: Naklada Slap

Salovey, P., Sluyter, D. J. (1999). *Emocionalni razvoj i emocionalna inteligencija-pedagoške implikacije. Zagreb: Educa*

Internetske poveznice

Nastavni plan i program za osnovnu školu, MZOŠ, Zagreb 2006.

Pavlović, Josipa. *Emocionalna pedagogija i obrazovanje emocija*

http://www.pedagogija.hr/ekvilibrij/emocionalna-pedagogija-i-obrazovanje-emocija.htmlt

5. Prilozi

5.1. Anketni upitnik za učenike

UPITNIK

Označi oznakom „X“ polje koje smatraš najbližim svojim osobnim stavovima.

	Nimalo se ne se slažem	Ne slažem se	Niti se slažem niti se ne slažem	Slažem se	U potpunosti se slažem
1. Volim se likovno izražavati na predmetu Likovna kultura.					
2. Otvoreno komuniciram o svojim emocijama s najbližim osobama (obitelj, najbolji/a prijatelj/ica).					
3. Često dijelim svoje emocije s kolegama u razredu.					
4. Verbalno lako izražavam svoje emocije.					
5. Svidjela mi se tema izražavanja emocija na predmetu Likovna kultura.					
6. Svidjelo mi se izražavanje emocija kroz svoje radove na predmetu Likovna Kultura.					
7. Sviđa mi se što mogu izraziti svoje emocije, a da to nije na glas.					
8. Vizualno izražavanje emocija smatram sigurnijim od verbalnog.					
9. Vizualno izražavanje emocija smatram lakšim od verbalnog.					
10. Volim izražavati svoje emocije.					
11. Često izražavam svoje emocije.					
12. Volio/la bih više izražavati svoje emocije.					
13. Trebali bi češće imati ovakve teme na nastavi.					
14. Kroz ovu temu sam bolje upoznao/la svoje emocije.					
15. Ova tema potaknula me na izražavanje emocija.					

5.2. Pisane pripreme

5.2.1. Pisana priprema – Prvi nastavni dvosat (*Odnos slike i teksta*)

Ime i prezime nastavnika/pripravnika: Laura Brcković

Škola: Osnovna škola Brestje, Sesvete

Razredni odjel: 8. razred

Školska godina: 2020./2021.

Dan izvedbe: 04.03.2021.

Priprema za nastavni sat:

Naziv NT/J- ***Odnos slike i teksta***

Iz nastavne cjeline/teme: Plošno oblikovanje / 2D

Tip sata: Obrada novog nastavnog sadržaj

4. CILJ I SHODI UČENJA U NASTAVNOJ JEDINICI (znanja, vještine i stavovi)

Odgojno-obrazovni cilj nastavnog sata:

Naučiti učenike ulogu kadra, plana te odnosa slike i teksta u oblikovanju stripa te kako ih primijeniti u izražavanju vlastitih ideja i emocija.

ISHODI UČENJA (postignuća učenika/kompetencije/znanje, vještine vrijednosti i stavovi)

Učenik će moći:

- prepoznati različite kadrove na umjetničkom djelu.
- opisati značenje različitih planova.
- izraziti vlastitu poruku upotrebom različitih planova.
- prikazati vizualizirane emocije.

II. DIDAKTIČKO-METODIČKI PODACI O NASTAVNOJ JEDINICI

Etape nastavnog sata: 15 min.	1.Šire istraživanje 5 min. 2. Fokusirano istraživanje 8 min. 3. Ponavljanje 2 min. 4. Realizacija ideje, npr. praktični rad učenika/ individualno i poticaj/učitelj 60 min. 5. Analiza i vrednovanje ostvarenih likovnih radova 15 min.
Likovno područje:	Plošno oblikovanje / 2D
Nastavna tema:	Odnos slike i teksta
Ključni pojmovi:	Kadar, kadrirati, strip, plan
Likovni elementi:	Crta
Elementi gradnje likovne sintakse:	Jedinstvo
Likovni motiv:	Pozitivne i negativne emocije
Likovni problem:	Postići jedinstvo planovima u kadru.
Likovno tehnička sredstva:	Papir, olovka
Likovno-umjetnička djela vezana uz nastavnu jedinicu:	Hugo Pratt: *Etiopijske godine: Ljudi-leopardi* Jim David – *Garfield* Danijel Žeželj – *Kralj Nekropolisa*

Oblici rada:	sociološki oblik rada: rad u paru, individualni psihološki oblik rada: po zamišljanju/imaginaciji
Metode rada:	Frontalni rad, dijaloška metoda, usmeno izlaganje, istraživanje, metoda demonstracije
Mediji *(nastavna sredstvai pomagala)***:**	Powerpoint Prezentacija, vizualni predlošci, ploča, kreda
Korelacija:	**Hrvatski jezik** Različitost stilova Ključni pojmovi: stil, vrste stilova-ž Obrazovna postignuća: znanstveni, novinarski, administrativno-poslovni i razgovorni stil; razumjeti potrebu za različitim stilovima izražavanja.
Literatura:	**a) Za učenike** *(udžbenici, priručnici i drugi izvori znanja):* 1. Dražen Jarabek, Gordana Jarabek, Blanka Petrinec- Fulir, Natalija Stipetić-Ćus, *Likovni sat 8*, 2010., Alfa, Zagreb
	b) Za nastavnika *(stručno-znanstvena, metodička, pedagoška, psihološka):* 1. Erik Jensen, *Super nastava*, 2003., Educa, Zagreb 2. William Glasser, *Kvalitetna škola- škola bez prisile*, Educa, 2005. 3. Marijan Jabukin, *Likovni jezik i likovne tehnike- temeljni pojmovi*, 1999., Educa, Zagreb

III. RAZRADA NASTAVNOG SATA («SCENARIJ»)

(Detaljna razrada sata – «scenarij» nastavnog procesa. Ovdje se detaljno razrađuje sat onako kako će se izvesti: pritom se *ne* prepričava sadržaj, već naznačuju načini učenja i poučavanja. Treba odrediti ne samo što će raditi nastavnik, već i što će raditi učenici: nastavnik osmišljava, oblikuje, priprema i organizira situacije učenja prikladne predmetu, kao i učeničke aktivnosti relevantne za usvajanje znanja i vještina.)

ETAPE NASTAVNOG SATA	UČITELJ	UČENIK	OBLICI RADA	METODE RADA	NASTAVNA SREDSTVA I POMAGALA
1. ŠIRE ISTRAŽIVANJE **5 min.** **1.1. Priprema** **1.2 Ponavljanje, usmjeravanje pažnje i motivacija za nast. sadržaj (npr. kreativna igra pomoću koje se otkriva problem na široj razini, npr. kontrast)**	-**predstavljanje učenicima** *Dobar dan! Ja sam Laura Brcković. Studentica sam na Akademiji likovnih umjetnosti i danas ću biti s vama na nastavi Likovne kulture. Nadam se da će vam biti zabavno, a sat ćemo započeti jednom vježbom.* - **predstavljanje zadatka** *Sada ću vam podijeliti papire na kojima trebate crtežom prikazati pojmove koji su napisani na ploči. Ukupno je šest pojmova (sreća, zadovoljstvo, nada, strah i ljutnja). Svaki pojam crtate u zasebnom kvadratu. Zadatak radite kratko.* - **poticanje učenika** *Studentica potiče učenike da prikažu određeni pojam bez korištenja shematskih prikaza.* *Razmislite kakvim crtama ćete prikazati svaki zadani pojam.* - **postavlja** pitanje *Kakve sve crte imamo? Kakve crte poznajete? Pokušajte opisati svojim riječima.* - **ističe** vrste crta - Nakon što učenici nacrtaju crtež, **traži** da učenici zamijene svoje radove s prijateljem iza sebe	**-odzdravljaju:** Dobar dan! - **slijede** upute prvog zadatka - **postavljaju** pitanja vezana za zadak - **prilagođavaju se** zadatku i uputama **- sudjeluju** u zadatku **- slijede** upute zadatka **- crtaju** - **odgovaraju** na postavljeno pitanje *Ima raznih linija. Debelih tankih. Ravnih…* - **mijenjaju** listiće s kolegama - **prate** upute	- frontalni rad - individualni rad - rad u skupini	- razgovor	- radni listići za učenike

	Molim vas da sada zamijeniti svoje radove sa prijateljem iza sebe. - **predstavlja** zadatak *Vaš zadatak je osmisliti priču prema crtežu koji ste dobili. Razmislite što bi taj crtež govorio kada bi mogao „pričati". Pored crteža napišite što govori („priča") crtež. Pišite u prvom licu.*	- **postavljaju** pitanja vezana za zadatak **-pripremaju se** za zadatak - **pišu** svoja mišljenja			
1.2 Ponavljanje, usmjeravanje pažnje i motivacija za nast. sadržaj (npr. kreativna igra pomoću koje se otkriva problem na široj razini, npr. kontrast)	**- traži** od učenika da organiziraju radove *Sad kad ste završili molim vas da posložite radove kako bismo se mogli okupiti i pogledati ih.* - **postavlja** pitanje *Na koji način su ispričane priče? Razlikuju li se crteži i tekstovi? Kakve crte možemo prepoznati?* *Tako je. Tekstovi se razlikuju.* - **traži** od učenika da se vrate na svoja mjesta *Sada se vratite na svoja mjesta.* - **ističe** nastanak stripa *Prvo ste imali crtež. Zatim ste trebali napisati tekst prema crtežu. Kada zajedno spojimo crtež i tekst dobijemo strip. Vaši crteži prikazani su u formi stripa.* . - **prikazuje** likovno – umjetničko djelo (Jim David – *Garfield*, 1989.) - **postavlja pitanje** *Može li mi netko svojim riječima opisati što je strip?* - **ističe** definiciju stripa *Strip je kronološki slijed slika koje su međusobno povezano radnjom. Strip je niz prizora povezanih nekom pričom.* - **postavlja** pitanje *Čitate li vi stripove? Koji su vam najdraže i koje stripove poznajete?*	**- slijede** upute - **organiziraju** svoje radove prema uputama - **okupljaju** se oko radova **- analitički promatraju radove** **- iznose** svoja mišljenje **- odgovaraju** na postavljeno pitanje *Crteži se razlikuju. Možda ima sličnih crteža ali se uglavnom razlikuju. Mislim da su crte na crtežima koji prikazuju negativne emocije izražajnije i da su nekako istaknutije. Možemo uočiti ravne i zakrivljene crte. Isto tako vidimo deblje i tanje crte.* - **sudjeluju** u razgovoru - **slijede** upute - **promatraju** projekciju likovno – umjetničkog djela - **odgovaraju** na postavljeno pitanje	- frontalni rad - rad u skupini	- razgovor	- Projektor i PowerPoint prezentacija

		Strip je sredstvo u kojemu se nalazi i slika i tekst. Opisuje neku radnju slikama i riječima. - **odgovaraju** na postavljeno pitanje *Čitam stripove. Volim fantasy anima stripove.* -**uvažavaju** tuđa mišljenja			
<u>2. FOKUSIRANO ISTRAŽIVANJE 8 min.</u> **2.1…… (povezivanje otkrivenog problema s nastavnim sadržajem, pomoću umjetničkog djela i primjera iz svakodnevnog života)** **2.2. Analiza likovno-umjetničkog djela i fotografija**	- **traži** da još jednom pogledaju prikazani primjer *Pogledajte još jednom prikazani strip. Kroz prethodi zadatak zaključili ste da je strip podijeljen u nekoliko dijelova. Odnosno da se radi o nizu slika.* *Ti dijelovi nazivaju se kadrovi. Strip se sastoji od kadrova.* -**postavlja pitanje** *Kako bi svojim riječima opisali što je kadar?* -**potiče** učenike na suradnju i razmišljanje -**ističe definiciju kadra** *Kadar je dio slike određen okvirom. Odnosno, kadar je okvir u kojem se vizualizira neka radnja.* -**postavlja pitanja** kojima ponavlja naučeno *Kako onda nastaje strip?* *Strip nastaje upotrebom odnosno nizanjem kadrova.*	- **analiziraju** likovno- umjetnički primjer -**sudjeluju** u analizi vježbe i razgovoru -**sudjeluju** u analizi vježbe i razgovoru - **odgovaraju** na postavljena pitanja *Kadar je dio crteža koji je odvojen od drugih crteža. Kadar prikazuje neki dio priče, radnje.* -**sudjeluju** u razgovoru **-odgovaraju** na postavljeno pitanje	- frontalni rad -individualni rad	- razgovor - rad s ilustrativnim materijalima/vizu-alnim izvorima - usmeno izlaganje	- reprodukcija likovno-umjetničkog djela - powerpoint prezentacija

	- **ističe** jedinstvo elemenata *Sad kada znamo kako nastaje strip i koji su elementi stripa možemo zaključiti kako spajanjem svih elemenata (slika, tekst, odnos slike i teksta) dolazimo do jedinstva cjeline.* - **prikazuje** likovno – umjetničko djelo Hugo Pratt: Etiopijske godine: Ljudi-leopardi, 1973. - **traži** od učenika da promotre prikazanu reprodukciju. *Promotrite ovaj primjer i obratite pozornost na udaljenost i blizinu prikazanih elemenata...* -**postavlja** pitanje *Da li vam se neki dijelovi u kadrovima čine bliži, a neki dalji?* *Iz kadra u kadar mijenjaju se udaljenosti likova. To se naziva plan.* - **ističe** značenje plana *Kadar je u stripu određen planom. Plan određuje blizinu prikazanih objekata prema oku promatrača. Razlikujemo nekoliko vrsta planova (krupni, bliski, srednji i total).* *Ponekad samo planovima možemo ispričati priču bez upotrebe teksta.* - **najavljuje** zadatak *Sada ćemo napraviti zadatak.* - **prikazuje** reprodukciju Danijela Žeželja – *Kralj Nekropolisa* - **predstavlja** zadatak	*Strip nastaje kada imamo više kadrova.* - **promatraju** prikazano likovno – umjetničko djelo -**pripremaju se** za zadatak - **analiziraju** likovno- umjetnički primjer -**sudjeluju** u razgovoru -**odgovaraju** na postavljeno pitanje *Neki elementi su jako blizu. Kao da su „zumirani“, a neki su dalje.* - **slijede** upute zadatka - **promatraju** prikazanu reprodukciju - **izvode** traženu vježbu			

	Vaš zadatak je prema prikazanom likovnom primjeru odrediti koji planovi su prikazani u kadrovima. - **postavlja** pitanje *Koji kadar prikazuje krupni, bliski, srednji plan i total? Argumentirajte vaše mišljenje.* - naknadnim animacijama na prezentaciji **prikazuje** definicije planova - **traži** od učenika **da pročitaju** prikazana definicije planova *Molim te pročitaj prikazanu definiciju.* - **ističe** važnost upotrebe plana *Planove koristimo kako bismo mogli istaknuli ono što nam je bitno za priču. Planovima možemo dočarati atmosferu, emocije...*	- **odgovaraju** na postavljeno pitanje (pokazuju planove) *Mislim da ovaj kadar prikazuje krupni plan jer se vidi detalji.* *Bliski plan bi možda onaj s licima.* *Srednji plan je možda plan u kojemu se vide oba lika.* *Total je plan u kojem je prikazano mjesto radnje. Vidi se građevine.*			
2.3. Najava zadatka (povezivanje nastavnog sadržaja s odgojnom tematikom šireg problema iz uvodnog dijela sata)	-**najavljuje** učenicima likovni zadatak *Vaš zadatak je nacrtati strip koji sadrži šest kadrova. Tema stripa je: „Pozitivne i negativne emocije“. Trebate osmisliti i nacrtati priču u kojoj će biti zastupljene sve navedene emocije (*sreća, zadovoljstvo, nada, tuga, strah i ljutnja). *Vaša priča treba započeti negativnim, a završiti pozitivnim emocijama. Vaši radovi trebaju biti figurativni linearni prikazi. Vodite računa o odnosu slike i teksta. Ne zaboravite na upotrebu i vrste crta.* U stripu koristite različite planove. *Koristite običnu olovku.*	- **slijede** najavu likovnog zadatka	- frontalni rad	- razgovor - usmeno izlaganje	

	Priča može biti ali i ne treba biti vaše osobno iskustvo. Pokušajte prvo zapisati priču pa prema priči crtati. - **objašnjava** učenicima *Razmisliti prvo o temi te što bi željeli prikazati i koju poruke biste htjeli izraziti.*				
<u>3. PONAVLJANJE</u> 1 min.	-**potiče** učenike da ponove upute likovnog zadatka te ključne pojmove *Može li mi netko ponoviti zadatak i čega biste se trebali pridržavati?* -**dijeli** učenicima radni materijal (papir)	-**ponavljaju** upute -**postavljaju** pitanja vezana za likovni zadatak	- frontalni rad	- razgovor	
<u>4. REALIZACIJA IDEJE, PRAKTIČNI RAD UČENIKA</u> 60 min.	-**prilazi** individualno -**pojašnjava** zadatak -**potiče** učenike na razmišljanje, kako prikazati emocije različitim planovima.	-**izvode** zadatka -**prikupljaju** materijal -samostalno **kreiraju/izvode** likovni zadatak	- Individualni rad	- demonstracija - razgovor - praktičan rad - kombiniranje - građenje	Papir, olovke
<u>5. (npr.)ANALIZA I VREDNOVANJE OSTVARENIH LIKOVNIH RADOVA</u> 15 min. **5.1. Priprema**	-**najavljuje** analizu i vrednovanje likovnih radova *Polako završavajte i pospremite pribor i svoja radna mjesta jer ćemo zajedno pogledati i analizirati vaše radove.*	-**dovršavaju** radove -**ponašaju se** u skladu sa uputama	- frontalni rad	- razgovor	
5.2. Ponavljanje	**-poziva učenike da ponove što je bio likovni zadatak** *Može li mi netko ponoviti što je bio likovni zadatak? Na što ste trebali obratiti pažnju?*	-**prisjećaju se** uputa za likovni zadatak -**ponavljaju** upute likovnog zadatka	- frontalni rad	- razgovor	

5.1. Analiza i vrednovanje npr. likovnih radova	- **traži** od učenika da postave radove na za to predviđeno mjesto -**pregledava** radove zajedno s učenicima -**potiče** učenike da pogledaju sve radove te da odaberu rad koji im je najzanimljiviji i čija priča ih je najviše dojmila. - **traži** od učenika da pročitaju strip koji su izabrali *Molim vas da svi pogledate strip koji je izabrao/la vaša prijatelj/ca. Sada će vam on/ona pročitati što je piše.* *Što utječe na vaš dojam kod ovog rada? Kako je vas prijatelj/ica prikazala osobinu? Čime ju je istaknula?* *Opišite odnos slike i teksta?* *Koji plan je korišten i zbog čega?* -**potiče** učenike na razgovor o radovima. -**postavlja** pitanje Koje emociju su najjasnije prikazane? Koje su najistaknutije? *Da li su neki dijelovi vaših radova inspirirani vašim osobnim iskustvom ili nekim događajem?* *Smatrate li da su emocije važne u životu? Odnosno smatrate li da je važno prepoznati emocije (dobre i loše)?* -**pohvaljuje** odgovore učenika *Jako mi je drago da pridajete veliku važnost emocijama i osjećajima. Željela bih vam istaknuti da*	-**prate** upute zadatka -**analitički promatraju** radove drugih učenika -**organiziraju** radove prema uputama -**predlažu** likovna rješenja -**djeluju** prema uputama -**surađuju** jedni s drugima -**doprinose** zajedničkom radu -**raspravljaju** o likovnim rješenjima -**razlikuju** različite pristupe i rješenja -**identificiraju** razlike u radovima - **opisuju** ulogu teksta u pričanju priče - **opisuju** ulogu plana u oblikovanju priče - **izražavaju** vlastite interese i mišljenja -**uvažavaju** tuđa mišljenja -**odgovaraju** na postavljeno pitanje Mislim da se ističu negativne emocijie. One su možda uočljivije je sve tamno. Crte su grube i oštre. Pozitivne emocije su nježnije prikazane. Nije toliko tamno. Crta je mekša. Neki dijelovi su inspirirani osobnim iskustvom. Kada sam razmišljao/la o emocijama prisjetio/la sam se	-individualni rad - rad u skupini	- analitičko promatranje - razgovor - vrednovanje	

	čak i one emocije koji nisu „najsretnije“ možemo pretvoriti u dobre. - **podsjeća** učenike *Spremite vaše radove jer će nam trebati i za sljedeći sat.*	nekih događaja iz svog života. Emocije su jako bitne. Ako je primjerice netko tužan iz nekog razloga možda neće moći napraviti neke stvari ili neće moći učiti.			

IV. PLAN PLOČE

Naziv Nastavne teme: **Odnos slike i teksta**

Ključni pojmovi: Kadar, kadrirati, strip, plan

Likovno-umjetnička djela: Hugo Pratt: *Etiopijske godine: Ljudi-leopardi*
Jim David – *Garfield*
Danijel Žeželj – *Kralj Nekropolisa*

5.2.2. Radni materijali s prvog nastavnog dvosata – Odnos slike i teksta

5.2.3. Pisana priprema – Drugi nastavni dvosat (rekompozicija, fotomontaža)

Ime i prezime nastavnika/pripravnika: Laura Brcković

Škola: Osnovna škola Brestje, Sesvete

Razredni odjel: 8. razred

Školska godina: 2020./2021.

Dan izvedbe: 18.03.2021.

Priprema za nastavni sat:

Naziv NT/J- ***Rekompozicija, fotomontaža***

Iz nastavne cjeline/teme: Plošno oblikovanje / 2D

Tip sata: Obrada novog nastavnog sadržaja

I. CILJ I SHODI UČENJA U NASTAVNOJ JEDINICI (znanja, vještine i stavovi)

Odgojno-obrazovni cilj nastavnog sata:

Naučiti učenike ulogu rekompozicije i fotomontaže u oblikovanju umjetničkog djela te kako ih primijeniti u izražavanju vlastitih ideja i emocija.

ISHODI UČENJA (postignuća učenika/kompetencije/znanje, vještine vrijednosti i stavovi)
Učenik će moći:
- prepoznati rekompoziciju i fotomontažu na umjetničkom djelu.
- opisati značenje rekompozicije i fotomontaže.
- primijeniti rekompoziciju i fotomontažu u vlastitom radu.
- izraziti vlastitu poruku upotrebom fotomontaže.
- prikazati vizualizirane emocije.

II. DIDAKTIČKO-METODIČKI PODACI O NASTAVNOJ JEDINICI

Etape nastavnog sata: 15 min.	1.Šire istraživanje 5 min. 2. Fokusirano istraživanje 8 min. 3. Ponavljanje 2 min. 4. Realizacija ideje, npr. praktični rad učenika/ individualno i poticaj/učitelj 60 min. 5. Analiza i vrednovanje ostvarenih likovnih radova 15 min.
Likovno područje:	Plošno oblikovanje / 2D
Nastavna tema:	Rekompozicija, fotomontaža
Ključni pojmovi:	Rekompozicija, fotomontaža
Likovni elementi:	Ploha
Elementi gradnje likovne sintakse:	Kontrast
Likovni motiv:	Emocija
Likovni problem:	Rekompozicijom i fotomontažom postići kontrast
Likovno tehnička sredstva:	Časopisi, novine, kolaž, škare i ljepilo.
Likovno-umjetnička djela vezana uz nastavnu jedinicu:	Umbo (Otto Umbehr – *Hipodinamičan izvjestitelj* Pablo Picasso – *Glava bika*
Oblici rada:	sociološki oblik rada: rad u paru, individualni psihološki oblik rada: po zamišljanju/imaginaciji
Metode rada:	Frontalni rad, dijaloška metoda, usmeno izlaganje, istraživanje, metoda demonstracije
Mediji *(nastavna sredstvai pomagala)***:**	Powerpoint Prezentacija, vizualni predlošci, ploča, kreda
Korelacija:	**Informatika** Uređivanje glavnog slajda

	Ključni pojmovi: glavni slajd, logotip, podnožje slajda. Obrazovna postignuća: izraditi jednostavni glavni slajd s logotipom i podnožjem.
Literatura:	**a) Za učenike** *(udžbenici, priručnici i drugi izvori znanja):* 1. Dražen Jarabek, Gordana Jarabek, Blanka Petrinec- Fulir, Natalija Stipetić- Ćus, *Likovni sat 8*, 2010., Alfa, Zagreb
	b) Za nastavnika *(stručno-znanstvena, metodička, pedagoška, psihološka):* 1. Erik Jensen, *Super nastava*, 2003., Educa, Zagreb 2. William Glasser, *Kvalitetna škola- škola bez prisile*, Educa, 2005. 3. Marijan Jabukin, *Likovni jezik i likovne tehnike- temeljni pojmovi*, 1999., Educa, Zagreb

III. RAZRADA NASTAVNOG SATA («SCENARIJ»)

(Detaljna razrada sata – «scenarij» nastavnog procesa. Ovdje se detaljno razrađuje sat onako kako će se izvesti: pritom se *ne* prepričava sadržaj, već naznačuju načini učenja i poučavanja. Treba odrediti ne samo što će raditi nastavnik, već i što će raditi učenici: nastavnik osmišljava, oblikuje, priprema i organizira situacije učenja prikladne predmetu, kao i učeničke aktivnosti relevantne za usvajanje znanja i vještina.)

ETAPE NASTAVNOG SATA	UČITELJ	UČENIK	OBLICI RADA	METODE RADA	NASTAVNA SREDSTVA I POMAGALA
1. ŠIRE ISTRAŽIVANJE **5 min.** **1.1. Priprema** **1.2 Ponavljanje, usmjeravanje pažnje i motivacija za nast. sadržaj (npr. kreativna igra pomoću koje se otkriva problem na široj razini, npr. kontrast)**	-**predstavljanje učenicima** *Dobar dan! Ja sam Laura Brcković. Studentica sam na Akademiji likovnih umjetnosti i danas ću biti s vama na nastavi Likovne kulture. Nadam se da će vam biti zabavno, a sat ćemo započeti razgovorom o budućnosti.* - **navodi** upute *Molim vas da se okupite u središtu učionice i stanete u krug oko papira koji sam postavila na pod.* - **postavlja** pitanje *Koji problem vam prvi pada na pamet vezano uz vašu budućnost? Strahujete li možda zbog upisa u srednju školu koji se uskoro bliži?* - **ističe učenicima** *Razumijem da ste zabrinuti i da određene situacije kao što je upis u srednju školu u vama izazivaju negativne emocije.* - **objašnjava zadatak** *Sada vas molim da svatko od vas razmisli koje su to negativne emocije s kojima se trenutno nosite vezane za upis u srednju školu te da ih napišite na papir koji se nalazi na podu. Ne trebate puno pisati, navedite emociju.* **- ističe** učenicima *Svi smo se mi u životu našli pred nekim problemom koji je*	**- odzdravljaju:** Dobar dan! - **pripremaju se** za nastavni sat - **slijede** upute prvog zadatka **- sudjeluju** u zadatku **- odgovaraju** na pitanje *Mene jako brine upis u srednju školu. Ne znam da li ću uspjeti upisati željenu školu. Mene uopće ne brine. Jako sam zabrinuta/zabrinut. Stalno sam pod stresom.* **- slijede** upute - **sudjeluju** u zadatku - **pišu** vlastite emocije na papir	- frontalni rad - individualni rad - rad u skupini	- razgovor	- nastavni materijal za učenike

	u nama izazivao negativne emocije no tek po završetku određenih situacija shvatimo da se nismo trebali toliko uzrujavati. - **postavlja** pitanje učenicima *Što mislite možete li vi nekako utjecati na to da se lakše nosite s negativnim emocijama? Razmislite o svojim osobinama koje vam u tome mogu pomoći.* - **navodi** upute *Sada ispod napisanih negativnih emocija napišite vaše osobine koje će vam pomoći da se lakše nosite s njima.* - **zahvaljuje** se učenima *Hvala vam što ste podijelili svoje probleme i emocije samnom, a sada vas molim da se vratite na svoja mjesta.*	- **prate** upute **- iznose** svoja mišljenje - **odgovaraju** na pitanje *Mislim da možemo. Znamo da nam je to bitno i umjesto da samo mislimo negativno možemo se potruditi i dati sve od sebe.* - **slijede** upute - **sudjeluju** u zadatku - **pišu** vlastite pozitivne osobine			
1.2 Ponavljanje, usmjeravanje pažnje i motivacija za nast. sadržaj (npr. kreativna igra pomoću koje se otkriva problem na široj razini, npr. kontrast)	**Studentica dijeli** učenicima radne listiće (fotokopija umjetničkog djela; Umbo (Otto Umbehr – *Hipodinamičan izvjestitelj).* *Sada ću vam podijeliti radne listiće na kojim se nalazi fotokopija jednog umjetničkog djela.* - **zadaje** zadatak *Vaš zadak je na radnim listićima napisati koje osobine fotografa možete prepoznati na prikazanom primjeru.* - **zadaje** zadatak *Sad pokušajte „pročitati“ priču iz prikazanog umjetničkog djela.* - **traži** od učenika da pročitaju što su napisali	- **prate** upute - **analitički** promatraju prikazanu reprodukciju likovno – umjetničkog dijela i dobiveni radni materijal - **sudjeluju** u zadatku - **promatraju** fotomontažu - **pišu** priče prema uputi - učenici **se dobrovoljno javljanju**	- frontalni rad - individulani rad	- razgovor	- Projektor i PowerPoint prezentacija - radni listić

	Sad kad ste završili sa zadatkom, zanima me što ste napisali i zašto. Molim vas da netko pročita što je napisao. - **ističe** značenje likovno – umjetničkog djela *Umjetnik je upotrijebio mnogo dijelova različitih fotografija te ih stavlja u međuodnose tako da oni dobivaju novo značenje; nastaje nova „priča“.* *Umjetnik je iskoristio izreske raznih fotografija. Takav postupak naziva se fotomontaža.* - **traži** od učenika/ce da napiše pojam na ploči *Tko će napisati pojam „Fotomontaža“ na ploči? Fotomontaža ne treba nužno nastajati samo tehnikom kolaža. Fotomontaža može biti i digitalna.*	- učenici **čitaju** što su napisali - **iznose** svoja mišljenja i **obrazlažu** ih - **uvažavaju** tuđa mišljenja - učenik/ca **piše** pojam na ploči			
<u>2. FOKUSIRANO ISTRAŽIVANJE 8 min.</u> **2.1…… (povezivanje otkrivenog problema s nastavnim sadržajem, pomoću umjetničkog djela i primjera iz svakodnevnog života)** **2.2. Analiza likovno-umjetničkog djela i fotografija**	- **prikazuje** likovno – umjetnički primjer (Pablo Picasso – *Glava bika*) *Pogledajte prikazano umjetničko djelo.* *Što prikazuje umjetničko djelo?* *Od čega je napravljeno?* - **ističe** upotrebu rekompozicije *Rad je napravljen od biciklističkog sjedala i ručke. Dijelovi bicikla postavljeni su u novi odnos.* *Oblikovanje rada preslagivanjem dijelova neke cjeline u novi raspored i odnose, nazivamo rekompozicija.* - **traži** od učenika da napiše pojam na ploči *Tko će napisati „Rekompozicija” na ploči?* *Umjetnik je rekomponiranjem i redefiniranjem dijelova promijenio njihovo značenje.*	- **analitički promatraju** prikazani likovno - umjetnički primjer - **odgovaraju** na postavljeno pitanje *Podsjeća me na neku životinju s rogovima. Možda koza ili bik.* *Umjetničko djelo napravljeno je od biciklističkog sica i ručki.* - učenik/ca **piše** pojam (rekompozicija) na ploči	- frontalni rad -individualni rad	- razgovor - rad s ilustrativnim materijalima/vizu-alnim izvorima - usmeno izlaganje	- reprodukcija likovno-umjetničkog djela - powerpoint prezentacija

	- **najavljuje** današnju nastavnu temu *Danas ćemo se baviti; rekompozicijom i fotomontažom.*				
2.3. Najava zadatka (povezivanje nastavnog sadržaja s odgojnom tematikom šireg problema iz uvodnog dijela sata)	-**najavljuje** učenicima likovni zadatak Vaš zadatak je prikazati određeni negativni problem vezan uz realizaciju vaše budućnosti fotomontažom *(društveni, socijalni, ekološki, politički…) te ih pomoću fotomontaže pretvoriti u pozitivne, odnosno ponuditi njihovo rješenje. Tako ćete u svom radu naglasiti kontrast tih situacija.* *Za likovni zadatak koristit ćete časopise, novine i kolaž.* - **objašnjava** učenicima Prolistajte časopise i novine. Pokušajte identificirati probleme koji se mogu	- **slijede** najavu likovnog zadatka	- frontalni rad	- razgovor - usmeno izlaganje	

	negativno odraziti na vašu budućnost. Možete istrgnuti stranicu časopisa te na njoj fotomontažom naglasiti kontrast.				
<u>3. PONAVLJANJE</u> 1 min.	-**potiče** učenike da ponove upute likovnog zadatka te ključne pojmove *Može li mi netko ponoviti zadatak i čega biste se trebali pridržavati?* -**dijeli** učenicima radni materijal (časopise, novine) - **navodi** upute *Prisjetite se, kada se radi na određenom formatu treba ispuniti cijelu površinu papira.* *Također, obratite pažnju na naglašavanje kontrasta.*	-**ponavljaju** upute -**postavljaju** pitanja vezana za likovni zadatak	- frontalni rad - individulani rad	- razgovor	
<u>4. REALIZACIJA IDEJE, PRAKTIČNI RAD UČENIKA</u> 60 min.	-**prilazi** individualno -**pojašnjava** zadatak	-**izvode** zadatak -**prikupljaju** materijal -samostalno **kreiraju/izvode** likovni zadatak	- Individualni rad	- demonstracija - razgovor - praktičan rad - kombiniranje - građenje	Časopisi, novine, kolaž, škare, ljepilo i bijeli papir.
<u>5. (npr.)ANALIZA I VREDNOVANJE OSTVARENIH LIKOVNIH RADOVA</u> 15 min. **5.1. Priprema**	-**najavljuje** analizu i vrednovanje likovnih radova *Polako završavajte i pospremite pribor i svoja radna mjesta jer ćemo zajedno pogledati i analizirati vaše radove.*	-**dovršavaju** radove -**ponašaju se** u skladu sa uputama	- frontalni rad	- razgovor	

5.2. Ponavljanje	**-poziva učenike da ponove što je bio likovni zadatak** *Može li mi netko ponoviti što je bio likovni zadatak? Na što ste trebali obratiti pažnju?*	-**prisjećaju se** uputa za likovni zadatak -**ponavljaju** upute likovnog zadatka	- frontalni rad - rad u skupini	- razgovor	
5.1. Analiza i vrednovanje npr. likovnih radova	- **traži** od učenika da postave radove na za to predviđeno mjesto -**pregledava** radove zajedno s učenicima - **potiče** učenike da grupiraju radove po sličnim problemima kojima su se bavili - **usmjerava** učenike da uoče sličnosti i razlike među radovima -**potiče** učenike da pogledaju sve radove te da odaberu rad čija priča ih je najviše dojmila. - **traži** od učenika da opišu rad koji su izabrali - **potiče** učenike na razgovor o radovima. *Gledajući vaše fotomontaže koje su prvobitno bile negativne i problematične priče, primjećujete li sada negativne emocije ili asocijacije?* *Što ste vi zapravo napravili s negativnim i problematičnim pričama i da li vam je ta pretvorba pružila neko zadovoljstvo?* -**pohvaljuje** odgovore učenika *Jako mi je drago što pridajete veliku važnost emocijama, osjećajima i da želite promjene u svijetu i društvu. Željela bih istaknuti da ste ovim današnjim likovnim zadatkom upravo vi pretvorili nešto negativno u pozitivno te da na taj način trebate nastojati djelovati i u životu.*	-**prate** upute zadatka -**analitički promatraju** radove drugih učenika -**organiziraju** radove prema uputama -**surađuju** jedni s drugima -**doprinose** zajedničkom radu -**raspravljaju** o likovnim rješenjima -**razlikuju** različite pristupe i rješenja -**identificiraju** razlike u radovima - **opisuju** ulogu rekompozicije i fotomontaže - **izražavaju** vlastite interese i mišljenja -**uvažavaju** tuđa mišljenja - **odgovaraju** na postavljeno pitanje *Ne. Ne primjećujem negativnost niti negativne emocije. Negativne priče bile su prije nego što smo rekomponirali i upotrijebili fotomontažu. Sada smo zapravo sve negativno pretvorili u pozitivno.* *Mi smo negativne priče pretvorili u pozitivne.*	-individualni rad - rad u skupini	- analitičko promatranje - razgovor - vrednovanje	- radovi učenika

	- **zahvaljuje se** učenicima Hvala vam na sudjelovanju. - **podsjeća** učenike *Molim vas da spremite vaše radove jer će nam trebati i za sljedeći sat.*				

IV. PLAN PLOČE

Naziv Nastavne teme: ***Rekompozicija, fotomontaža***

Ključni pojmovi: Rekompozicija, fotomontaža

Likovno-umjetničko djelo:

- Umbo (Otto Umbehr – *Hipodinamičan izvjestitelj*
- Pablo Picasso – *Glava bika*

5.2.4. Radni materijali s drugog nastavnog dvosata – *Rekompozicija, fotomntaža*

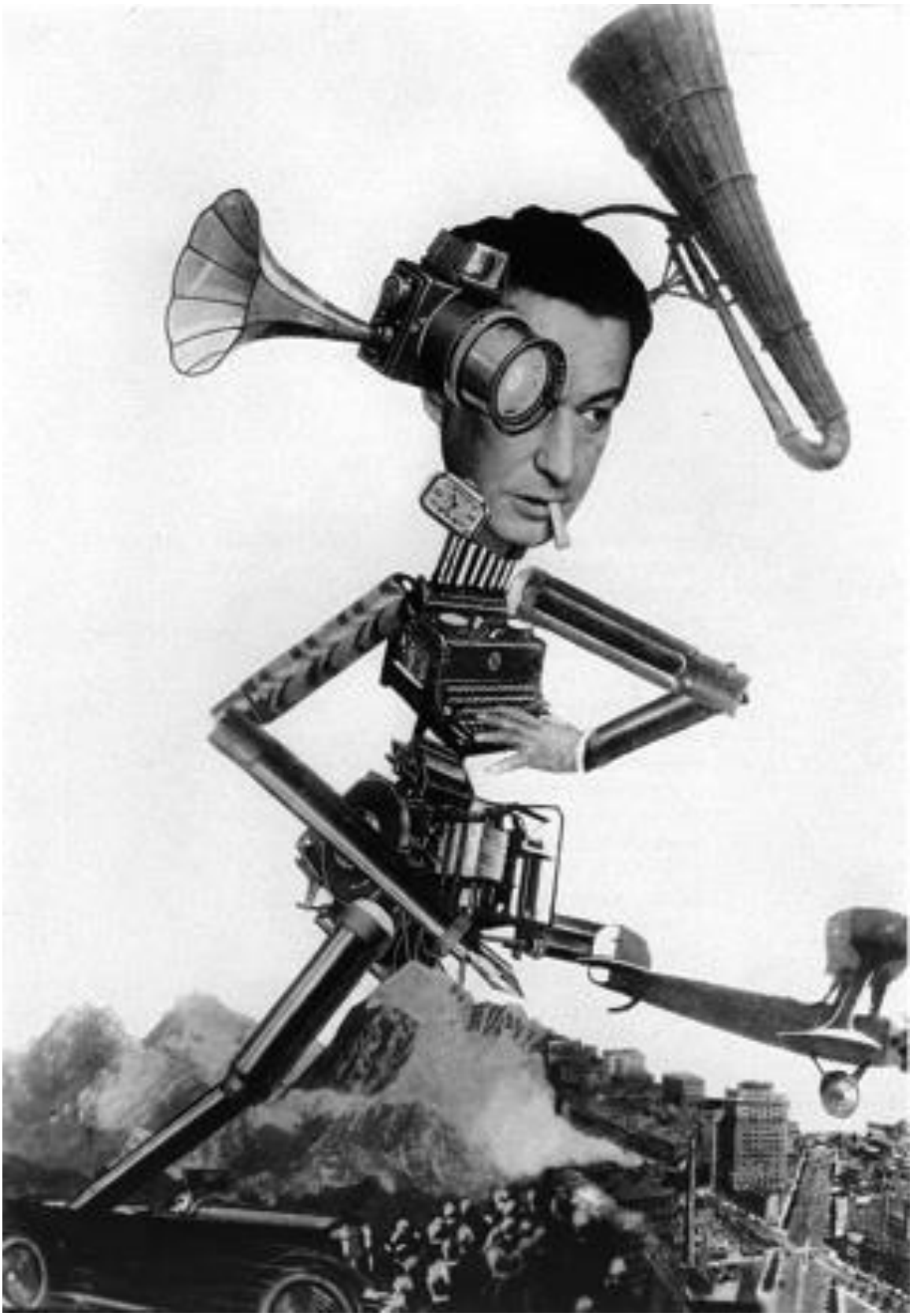

5.2.5. Pisani priprema – Treći nastavni dvosat (*Oblikovanje prostornih površina*)

Ime i prezime nastavnika/pripravnika: Laura Brcković

Škola: Osnovna škola Brestje, Sesvete

Razredni odjel: 8. razred

Školska godina: 2020./2021.

Dan izvedbe: 01.04.2021.

Priprema za nastavni sat:

Naziv NT/J- ***Oblikovanje prostornih površina***

Iz nastavne cjeline/teme: Prostorno oblikovanje / 3D

Tip sata: Obrada novog nastavnog sadržaja

I. CILJ I SHODI UČENJA U NASTAVNOJ JEDINICI (znanja, vještine i stavovi)

Odgojno-obrazovni cilj nastavnog sata: naučiti učenike što je umjetnička instalacija te kako umjetnici njome izražavaju svoj stav i ideje. Potaknuti učenike da naučeno primjene u izražavanju vlastitih emocija.

ISHODI UČENJA (postignuća učenika/kompetencije/znanje, vještine vrijednosti i stavovi)

Učenik će moći:
- razlikovati različite odnose mase/volumena na umjetničkom djelu
- prepoznati značenje različitih odnosa mase/volumena i prostora
- definirati pojam „umjetnička instalacija“
- izraziti vlastitu poruku različitim odnosima mase/volumena i prostora

II. DIDAKTIČKO-METODIČKI PODACI O NASTAVNOJ JEDINICI

Etape nastavnog sata: 90 min.	1.Šire istraživanje 5 min. 2. Fokusirano istraživanje 10 min. 3. Ponavljanje 5 min. 4. Realizacija ideje, npr. praktični rad učenika/ individualno i poticaj/učitelj 55 min. 5. Analiza i vrednovanje ostvarenih likovnih radova 15 min.
Likovno područje:	Prostorno oblikovanje / 3D
Nastavna tema:	Odlikovanje prostornih površina
Ključni pojmovi:	Umjetnička instalacija, urbanizam, nacionalna baština, engleski park/francuski park, performance i land art
Likovni elementi:	Volumen, prostor
Elementi gradnje likovne sintakse:	Dominacija
Likovni motiv:	Pozitivne emocije
Likovni problem:	Postići dominaciju izabranog odnosa mase/volumena i prostora
Likovno tehnička sredstva:	Radovi s prethodna dva dvosata (stripovi, fotomontaže), selotejp
Likovno-umjetnička djela vezana uz nastavnu jedinicu:	Vahid Tuna – *440 Pair of Woman Shoes*

Oblici rada:	sociološki oblik rada: rad u paru, individualni psihološki oblik rada: po zamišljanju/imaginaciji
Metode rada:	Frontalni rad, dijaloška metoda, usmeno izlaganje, put u imaginaciju, istraživanje, demonstracija, istraživanje
Mediji *(nastavna sredstva i pomagala)***:**	Powerpoint Prezentacija, vizualni predlošci, ploča, kreda
Korelacija:	**Fizika** **Težište i ravnoteža tijela** Ključni pojmovi: težišnica, težište, ravnoteža. Obrazovna postignuća: opisati težišnicu, težište i ravnotežu tijela; protumačiti težište kao hvatište sile teže; primijeniti znanje na praktičnim primjerima.
Literatura:	**a) Za učenike** *(udžbenici, priručnici i drugi izvori znanja):* 1. Dražen Jarabek, Gordana Jarabek, Blanka Petrinec- Fulir, Natalija Stipetić- Ćus, *Likovni sat 8*, 2010., Alfa, Zagreb
	b) Za nastavnika *(stručno-znanstvena, metodička, pedagoška, psihološka):* 1. Erik Jensen, *Super nastava*, 2003., Educa, Zagreb 2. William Glasser, *Kvalitetna škola- škola bez prisile*, Educa, 2005. 3. Marijan Jabukin, *Likovni jezik i likovne tehnike- temeljni pojmovi*, 1999., Educa, Zagreb

III. RAZRADA NASTAVNOG SATA («SCENARIJ»)

(Detaljna razrada sata – «scenarij» nastavnog procesa. Ovdje se detaljno razrađuje sat onako kako će se izvesti: pritom se *ne* prepričava sadržaj, već naznačuju načini učenja i poučavanja. Treba odrediti ne samo što će raditi nastavnik, već i što će raditi učenici: nastavnik osmišljava, oblikuje, priprema i organizira situacije učenja prikladne predmetu, kao i učeničke aktivnosti relevantne za usvajanje znanja i vještina.)

ETAPE NASTAVNOG SATA	UČITELJ	UČENIK	OBLICI RADA	METODE RADA	NASTAVNA SREDSTVA I POMAGALA
1. ŠIRE ISTRAŽIVANJE **5 min.** **1.1. Priprema**	- **pozdravlja** učenike *Dobro jutro. Danas se ponovno družimo. Kako ste? Današnji sat započet ćemo sa zanimljivom vježbom.* - **predstavlja zadatak** *Sada ću vam zamoliti da uzmete svoje torbe i da izaberete mjesto u učionici koje vam se iz nekog razloga najviše sviđa. Radite individualno. Odnesite svoje torbe na to mjesto, ostavite ih tamo i vratite se na svoje mjesto.* - **zadaje** upute *Sada kad ste izabrali i ostavili svoje torbe na mjestu koje se vama iz nekog razloga najviše dopada molim vas da se svi okupite.* - **postavlja** pitanja *Što ste vi napravili time što ste postavili vaše torbe u prostoru učionice? Što ste napravili prostoru?* - **navodi** objašnjenje *Kao što ste i pretpostavili vi ste utjecali na prostor vaše učionice time što ste odložili svoje torbe. Vi ste intervenirali u prostoru. Vi ste napravili intervenciju u prostoru.* **- postavlja pitanje** *Kako bismo nazvali ovakav oblik umjetničkog izražavanja u prostoru? Što predstavljaju vaše torbe u prostoru?*	**-odzdravljaju:** Dobar dan! - **pripremaju se** za nastavi sat - **slijede** upute prvog zadatka **- prilagođavaju se** zadatku i uputama **- sudjeluju** u zadatku **- organiziraju** torbe po učionici - **analitički** promatraju organizirane torbe po prostoru učionice **- odgovaraju** na postavljena pitanje *Naše torbe su na neki način promijenile prostor. Prostor je dobio neko drugo značenje. Nije uobičajeno da su torbe tako organizirane na nastavi. Mislim da smo napravili neku intervenciju u prostoru.* - **slušaju** mišljenja drugih učenika iz razreda - **uvažavaju** tuđa mišljenja - **odgovaraju** na postavljeno pitanje *Naše torbe su umjetnička instalacija.*	- frontalni rad - individualni rad	- razgovor - individualni rad - razgovor - individualni rad	

	-pojašnjava učenicima *Ovo što ste napravi s vašim torbama je umjetnička instalacija.* - **postavlja** pitanje učenicima *Može li mi netko svojim riječima pokušati objasniti što je umjetnička instalacija?* **- ističe** značenje umjetničke instalacije *Umjetnička instalacija je način umjetničkog izražavanja koji se bavi preobražajem prostora, instaliranjem (često privremenog, samo za potrebe izložbe) raznih objekata koji mijenjaju opažanje prostora kod publike.* **-traži** od učenika/ce da napiše pojam (umjetnička istalacija) na ploči *Tko će napisati pojam „Umjetnička instalacija“ na ploči?*	- **odgovaraju** na postavljeno pitanje *Umjetnička intervencija je davanje prostoru novo značenje raznim predmetima.* **- javljaju se dobrovoljno** za pisanje na ploči - **pišu** pojam na ploči			

1.2 Ponavljanje, usmjeravanje pažnje i motivacija za nast. sadržaj (npr. kreativna igra pomoću koje se otkriva problem na široj razini, npr. kontrast)	**- postavlja pitanje** *Koje emocije je ovo što ste radili pobudilo u vama?* **- ističe** važnost sagledavanja umjetničke instalacije i osjećaja koje ona pobuđuje u promatračima *Ovaj rad ali i drugi radovi ne izaziva iste emocije kod svakoga jer ste svi različiti i jedinstveni.* *Važno je osvijestiti i prihvatiti svoje emocije ali i tuđe. Isto kao i mišljenje. Ne trebate se slagati s tuđim mišljenjem ali ga trebate uvažavati dokle god ne utječe loše po vas.* *Zaključili smo da se svatko od nas razlikuje i ima drugačije poglede ali svima nama je zajedničko da imamo emocije koje je jako važno prihvatiti.* *Umjetnička instalacija ima tu moć da može jasno ukazivati na neki problem. Samim time može privući gledatelje, zadržati njihovu pažnju kako bi istaknula problematiku kojoj se bavi.* - **traži** od učenika da se **podijele** u dvije grupe *Molim vas da se podijelite u dvije grupe prema tome kako sjedite.* - **zadaje** upute *Jedna grupa predstavlja pozitivne, a druga grupa negativne emocije.*	- **odgovaraju** na postavljeno pitanje Meni je izazivalo zadovoljstvo i sreću jer to nije uobičajeno na nastavi. Meni je bilo sram jer nisam znala gdje bih stavio/la torbu… Bio/la sam malo „izgubljen/na“ jer inače nemamo takvu slobodu. **- organiziraju se** u dvije grupe prema uputi	- frontalni rad - individualni rad	- razgovor	

2.3. Najava zadatka (povezivanje nastavnog sadržaja s odgojnom tematikom šireg problema iz uvodnog dijela sata)	-**najavljuje** učenicima likovni zadatak *Vaš zadatak je izraditi razrednu umjetničku instalaciju kroz koju će te prikazati preobražaj emocija, od negativnih do pozitivnih. Zadatak radite kao razred podijeljen u dvije grupe koje trebaju međusobno surađivati.* - **objašnjava** učenicima *Za izradu instalacije koristit će te radove s prethodna dva dvosata (stripove i fotomontaže) te veliki papir na kojem ste zajedno zapisivali vaše emocije i osobine.* *Radove s prijašnjih sati možete izrezivati, lijepiti i rekomponirati kako biste istaknuli temu koju predstavljate; „Preobražaj emocija, od negativnih do pozitivnih“.* *Od materijala koristit će te selotejp, škare i stvari koje se nalaze u učionici.* - **pojašnjava** podjelu u grupe *Svaka grupa zadužena je za vizualno detektiranje emocija (pozitivnih ili negativnih) ovisno o grupi u kojoj se nalazite. Pri završetku detektiranja izlažete jedni drugima svoja zapažanja koja će vam pomoći u izradi zajedničke umjetničke instalacije te dogovorom i suradnjom dogovarate koje elemente vaših radova s prijašnjih sati možete iskoristiti.* *Dogovor i suradnja između grupa važna je jer u instalaciji trebaju dominirati pozitivne emocije.*	- **slijede** najavavu likovnog zadatka -**prate** upute	- frontalni rad - rad u skupini	- razgovor - usmeno izlaganje	

<u>3. PONAVLJANJE</u> 5 min.	-**potiče** učenike da ponove upute likovnog zadatka te ključne pojmove *Može li mi netko ponoviti zadatak i čega biste se trebali pridržavati?* - **potiče** na promišljanje o prostoru. *Obratite pažnju na prostor i njegovu ulogu (učionica – učenje). Također, obratite pažnju i na stvari koje se nalaze u učionici (stolovi, klupe). Njih isto možete koristiti na za vašu umjetničku instalaciju.* *Vi svojim radom želite prenijeti poruku o važnosti emocija. Također, obratite pažnju na prostor.* *Instalaciju trebate postaviti tako da vaši radovi dođu do izražaja, odnosno da njezinim postavom privlače posjetitelje te da ih poziva na promatranje.*	-**ponavljaju** upute -**postavljaju** pitanja vezana za likovni zadatak	- frontalni rad	- razgovor	
<u>4. REALIZACIJA IDEJE, PRAKTIČNI RAD UČENIKA</u> 55 min.	-**prilazi** individualno -**pojašnjava** zadatak -**potiče** učenike na razmišljanje, kako prikazati problem materijalom	-**izvode** zadatka -**prikupljaju** materijal - međusobno **surađuju** - **iznose** svoja mišljenja i ideje -samostalno **kreiraju/izvode** likovni zadatak	- Individualni rad - rad u grupi - rad u skupini	- demonstracija - razgovor - praktičan rad - kombiniranje - građenje	Radovi s prethodna dva dvosata (stripovi i fotomontaže, selotejp
<u>5. (npr.)ANALIZA I VREDNOVANJE OSTVARENIH LIKOVNIH RADOVA</u> 15 min. **5.1. Priprema**	-**najavljuje** analizu i vrednovanje likovnih radova *Polako završavajte pa ćemo analizirati vaš rad.*	-**dovršavaju** radove -**ponašaju se** u skladu sa uputama	- frontalni rad	- razgovor	

5.2. Ponavljanje	**-poziva učenike da ponove što je bio likovni zadatak** *Može li mi netko ponoviti što je bio likovni zadatak? Na što ste trebali obratiti pažnju?* - **traži** od učenika da **pogledaju** kratak video – isječak *Prije nego što krenemo u analizu vaših radova, molim vas da pogledate kratak video isječak.* **- prikazuje** video isječak likovno-umjetničko djela (Vahid Tuna – *440 Pairs of Black High Heels*) – kratak video (44 sek.) *Molim vas da pogledate ovaj kratak video isječak o jednoj umjetničkoj instalaciji.* **-prikazuje** fotografiju likovno-umjetničkog djela Vahid Tuna – 440 Pairs of Black High Heels) **- postavlja** pitanje *Što prikazuje umjetnička instalacija?* **-postavlja *pitanje*** *Može li mi netko pokušati odgovoriti zašto je ova umjetničko djelo postavljeno u javnom prostoru?* - **ističe** ulogu umjetničke instalacije u javnom prostoru *Tako je. Umjetnička instalacija postavljena je u javnom prostoru te samim dominira prostorom, jasno ukazuje i poziva na promatranja* - **tumači** umjetničku instalaciju *Na fotografiji je prikazana umjetnička instalacija instalacija koja se sastoji od 440 pari ženskih cipela koje su postavljene na jednoj zgradi u Turskoj. Instalcija govori o nasilju nad ženama. Svaki par cipela predstavlja jednu žrtvu nasilja.* - **potiče** na razgovor i promišljanje o	-**prisjećaju se** uputa za likovni zadatak -**ponavljaju** upute likovnog zadatka - **gledaju** video isječak - **promatraju** prikazana likovno-umjetničko djelo - **analiziraju** likovno-umjetnički primjer - **opisuju** što vide na reprodukciji *Umjetnička instalacija prikazuje ženske cipele koje su postavljene na zgradi.* -**sudjeluju** u analizi vježbe i razgovoru - **odgovaraju** na postavljena pitanja *Meni djeluje dominantno. Izgleda kao neka reklama. Jako je uočljivo i zanimljivo. Ovaj rad u meni izaziva znatiželju ali i neku tugu.* - **slušaju** mišljenja drugih učenika iz razreda - **uvažavaju** tuđa mišljenja - **odgovaraju** na postavljeno pitanje *Možda prikazuje neki modni brend. Možda ukazuje na neki problem.* -**uvažavaju** važnost emocij -**odgovaraju** na postavljeno pitanje *Ovo je šokantno i jako moćno. Umjetnička instalacija može svakako ukazati na probleme u*	- rad u skupini - frontalni rad	- razgovor	

	umjetničkoj instalaciji *Smatrate li da umjetnička instalacija može dočarati i pobuditi osjećaje ali i istaknuti i utjecati na društvene probleme?*	*društvu. Mislim da nitko tko je tamo prolazio nije zastao i pogledao. Mislim da su ljudi i dolazili tamo da bi to pogledali.* *U ove ovaj rad izaziva ljutnju jer ne mogu vjerovati da još uvijek postoji nasilje. Ja sam jako sretna jer ova umjetnička instalacija može pomoći žrtvama i može apelirati na neke udruge, a možda i na zakon da se postroži.* -**uvažavaju** važnost emocij -**odgovaraju** na postavljeno pitanje			
5.1. Analiza i vrednovanje npr. likovnih radova	-**pregledava** radove učenika - **traži** od učenika da iznesu zaključke o njihovoj umjetničkoj instalaciji te da ju predstave. *Predstavite vašu zajedničku razrednu instalaciju. O čemu govori vaša instalacija. Od čega se sastoji. Koji su njezini elementi? Zašto ste baš njih koristili. Zašto ste ju postavili baš na to mjesto? Da li vam je bilo jednostavno dogovoriti se?* - **pohvaljuje** odgovore učenika *Jako lijepo ste predstavili vašu umjetničku instalaciju.* -**postavlja** pitanje učenicima *Smatrate li da radovi s prijašnjih sati koje ste uklopili u vašu umjetničko/prostornu instalaciju sada više dolaze do izražaja?* -**pohvaljuje** zaključke učenika *Odlično ste obrazložili vaša mišljenja. Također, smatram da radovi dolaze do izražaja te da apsolutno pozivaju na promatranje.*	**-**prate upute zadatka -**djeluju** prema uputama -**analitički promatraju** rad -**surađuju** jedni s drugima **doprinose** zajedničkom radu -i**znose** vlastita mišljenja *Naša umjetnička instalacija inspirirana je emocijama. Od prijašnjih radova koji su se također bavili emocijama napravili smo instalaciju za koju smatramo da jasno pokazuje emociji. Postavili smo je tako da dođe do izražaja i da je uočljiva jer je nama to bitno.* -**odgovaraju** na postavljena pitanja *Smatramo da radovi s prijašnjih sati više dolaze do izražaja jer su se sada istaknuti. Prije su bili samo papir, a sada su ti papiri izloženi i ističu se.* -**raspravljaju** o likovnim rješenjima -**razlikuju** različite pristupe i rješenja - **odgovaraju** na pitanje	- individualni rad - rad u grupi	- analitičko promatranje - razgovor - vrednovanje	

	-**postavlja** pitanje *Smatrate li da je bitno iznositi vlastita mišljenja i vlastite emocije?* - **zahvaljuje se** učenicima na sudjelovanju *Hvala vam što ste što danas divno surađivali kao razred.* **- traži** do učenika da ispune upitnik Sada ću vas zamoliti da ispunite upitnik	*Smatram da je jako bitno iznositi vlastita mišljenja i vlastite emocije jer smo svi različiti i kada bismo više iznosili i prikazivali vlastite emocije možda bi nam onda svima bilo jednostavnije.* - **ispunjavaju** upitnik			

lV. PLAN PLOČE

Naziv nastavne teme: Masa/volumen i prostor – *Oblikovanje prostornih površina*

Ključni pojmovi: umjetnička instalacija, urbanizam, nacionalna baština, engleski park/ francuski park, perfomance i land art.

Likovno-umjetničko djelo: Vahid Tuna – *440 Pair of Woman Shoes*